

”HALU AUTTAA”

Laadullinen haastattelututkimus maahanmuuttajien kokemuksista ja käsityksistä vapaaehtoistoiminnasta

Pro gradu -tutkielma

Taru Viitanen

Kasvatustieteiden tiedekunta

Lapin Yliopisto

2016

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: "HALU AUTTAA" Laadullinen haastattelututkimus maahanmuuttajien kokemuksista ja käsityksistä vapaaehtoistoiminnasta

Tekijä: Taru Viitanen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatusala

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 129

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tutkimuksen tarkoitus on syventää ymmärrystä maahanmuuttajien osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Tutkimus vastaa kysymyksiin: Minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta ja miten vapaaehtoistoimintaan osallistuvat maahanmuuttajat käsittävät vapaaehtoistoiminnan? Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Moni-Netin kanssa laadullisena haastattelututkimuksena. Teemahaastatteluihin osallistui yhdeksän Rovaniemellä vapaaehtoistoiminnassa mukana olevaa maahanmuuttajaa. Haastatteluaineisto käsiteltiin sisällönanalyysinä.

Vapaaehtoistoiminnan määrittelyyn ja toimintaan osallistumiseen vaikuttavat monet universaalit ja yksilölliset tekijät. Tutkimustulosten mukaan maahanmuuttajat osallistuvat vapaaehtoistoimintaan järjestöjen ja yhdistysten kautta sekä oma-aloitteisesti arjessa. Vapaaehtoistoiminnan päämotiivi on auttaminen ja vapaaehtoisuuden muotoja esimerkiksi monikulttuurinen toiminta ja kotouttamisen tukeminen. Universaaleja syitä osallistua ovat vapaa-aika, sosiaaliset suhteet sekä halu oppia ja vaikuttaa. Motiivit perustuvat usein omiin kokemuksiin avunsaamisesta ja maahanmuutosta. Maahanmuuttajat käsittivät vapaaehtoistoiminnan yleisen määritelmän mukaisesti palkattomana toisten ihmisten auttamisena. Lisäksi vapaaehtoistoiminta on vastavuoroista, jolloin siitä hyötyvät yksilöt, yhteisöt ja yhteiskunta. Myös maahanmuuttajien omaan kulttuuriin liittyvät tekijät, kuten tavat, arvot ja kasvuympäristö esiintyvät käsityksissä.

Avainsanat: vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyö, maahanmuuttajat, kokemukset, käsitykset, vapaaehtoiset, haastattelututkimus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET ...	7
2.1	Tutkijapositio	7
2.2	Yhteistyö MoniNetin kanssa	8
2.3	Vapaaehtoistoiminnan tutkimus	9
2.4	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	11
3	VAPAAEHTOISTOIMINNAN MONINAISUUS	12
3.1	Vapaaehtoistoiminnan määrittely	12
3.2	Vapaaehtoistoiminnan käsittäminen	14
3.3	Vapaaehtoistoiminnan paikka yhteiskunnassa	17
3.4	Vapaaehtoistoiminnan merkitys	20
4	MAAHANMUUTTAJAT JA VAPAAEHTOISTOIMINTA	24
4.1	Maahanmuutto ja maahanmuuttajat	24
4.2	Maahanmuuttajuus, osallistuminen ja osallisuus uudessa yhteiskunnassa	27
4.3	Vapaaehtoistointaan osallistumisen esteitä	29
4.4	Vapaaehtoistointaan motivoivia tekijöitä	32
4.5	Vapaaehtoistointaan osallistumisen merkitys	36
4.6	Maahanmuuttajien vapaaehtoistointaan osallistumisen tukeminen	37
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	41
5.1	Maahanmuuttajien käsitysten ja kokemusten tarkastelu laadullisen haastattelututkimuksen avulla	41
5.2	Haastatteluaineiston hankinta	43
5.3	Haastatteluaineiston analyysi	46
6	MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSIA VAPAAEHTOISTOIMINTAAN OSALLISTUMISESTA	53
6.1	Vapaaehtoistoiminnan aloittaminen	53
6.2	Vapaaehtoistoiminnan muodot	57
6.3	Vapaaehtoistointaan osallistumisen motiiveja	58
6.4	Oman osallistumisen haasteita	61
6.5	Omaa osallistumista tukevat tekijät	64
6.6	Oman vapaaehtoistoiminnan merkitys	65
6.7	Maahanmuuttajien omiin kokemuksiin perustuvia ajatuksia maahanmuuttajien vapaaehtoistointaan osallistumisesta	68

7	MAAHANMUUTTAJIEN KÄSITYKSIÄ VAPAAEHTOISTOIMINNASTA ...	74
7.1	Mitä vapaaehtoistoiminta maahanmuuttajien mielestä on?	74
7.2	Miksi vapaaehtoistoimintaa tehdään?	77
7.3	Keitä vapaaehtoiset ovat?	77
7.4	Minkälaisia haasteita vapaaehtoistoiminta voi kohdata?	79
7.5	Vapaaehtoistoiminnan eroja ja samankaltaisuuksia eri kulttuureissa	80
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	83
8.1	Vapaaehtoistoiminnan moninainen käsittäminen	83
8.1.1	Yleinen määritelmä	83
8.1.2	Perinteinen käsitys	83
8.1.3	Vapaaehtoistoiminnan kontekstisidonnaisuus	84
8.2	Miksi maahanmuuttajat osallistuvat vapaaehtoistoimintaan?	87
8.2.1	Moninaisia motiiveja	87
8.2.2	Vapaaehtoistoiminta osa kulttuuria	90
8.2.3	Vapaaehtoistoiminnan tarve	92
8.2.4	Vapaaehtoistoiminta osana kotoutumista	93
8.2.5	Vapaaehtoisuustoiminta monikulttuurisuuden, tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden puolestapuhujana	96
8.3	Toimintaan osallistumisen haasteita maahanmuuttajien näkökulmasta	98
8.3.1	Aika ja vapaaehtoisten jaksaminen	99
8.3.2	Informaation puute	99
8.3.3	Kulttuuriin liittyvät haasteet	101
8.4	Maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaa tukevat tekijät	104
8.4.1	Sosiaalinen tuki ja kannustaminen	104
8.4.2	Tiedon jakaminen	104
8.4.3	Vapaaehtoisuuden omaehtoisuus	106
9	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	108
10	LOPUKSI	112
	LÄHTEET	115
	LIITE 1. Tutkimuslupa	123
	LIITE 2. Tiedote tutkimuksesta	125
	LIITE 3. Teemahaastattelun runko	126
	LIITE 4. Analyysikysymykset	128
	LIITE 5. Aineiston luokittelu	129

1 JOHDANTO

”Olin 16-vuotias uudessa maassa, jonka kieltä en osaa. Sisareni pääsivät pian kouluihin, mutta jäin itse ensimmäisenä vuonna vaille opiskelupaikkaa. Minulla ei ollut tuolloin suomalaisia ystäviä tai suunnitelmia, jotka olisivat vieneet minua eteenpäin. Välivuosi tuntui ahdistavalta, mutta päätin pysyä avoimena ja tehdä jotakin, mikä pitäisi minut liikkeellä. Saimme pian Suomeen tulomme jälkeen perheenä kutsun Suomen Punaisen Ristin ystävätoimintaan. Tarkoituksena oli aluksi, että tutustuisimme uusiin ihmisiin ja oppisimme kieltä. Kun näin kävikin, pystyimme kohta jo hoitamaan itsenäisesti asiointamme ja auttamaan myös muita. -- Vapaaehtoistyö täytti alussa tyhjän tilan elämässäni. Ystävätoiminnan kautta opin, miten olla itsensä kanssa muiden seurassa. Se antoi rohkeutta hakeutua uusiin paikkoihin ja tilanteisiin sekä tietenkin mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä. -- Vapaaehtoistoiminnan kautta tutustuin myös ihmisiin, jotka auttoivat minua aloittamaan työurani. -- Jos työtä tai koulupaikkaa ei ole näköpiirissä, vapaaehtoistyö pitää liikkeellä ja kehittää taitoja, jotka voivat tulla myöhemmin tarpeeseen. Motivaatioksi riittää aivan pienikin kiinnostus. Vapaaehtoisuuden voi aina myös lopettaa ja toisaalta, jos kiinnostus herää, niin sitä voi tehdä aina myös enemmän. Vapaaehtoistoiminnasta voi saada apua myös itselleen tiukassa tilanteessa. Miksipä ei vastaanottaa apua, jos sitä tarvitsee? Myöhemmin voi antaa avun eteenpäin.” (Kotiranta 2016.)

Tämä ote Laith Musa Lepen tarinasta kertoo hyvin siitä, miten vapaaehtoistoiminta voi vaikuttaa ihmisen elämään merkittävällä tavalla. Se kertoo myös siitä, miten vapaaehtoistoiminta ei tarkoita pelkästään tuettuja ja tuettavia ihmisiä, vaan sitä että vapaaehtoistoiminnassa kaikki ovat osallistujia. Vapaaehtoistoiminta on mahdollisuus kohdata uusia ihmisiä, kehittää itseä ja olla apuna omassa ympäristössä. Yhteistoiminnan kautta se kasvattaa myös ihmisten välisiä suhteita ja luo verkostoja.

Myös tämä tutkimus kertoo vapaaehtoistoiminnasta ja siihen osallistuvista ihmisistä. Tutkimuksen ääni ovat rovaniemeläiset maahanmuuttajataustaiset vapaaehtoiset, jotka kertovat omista vapaaehtoistoiminnan kokemuksistaan ja käsityksistään. Nämä kokemukset ja käsitykset puolestaan kertovat paljon vapaaehtoistoiminnasta ja sen monipuolisista toimintamahdollisuuksista. Ne kertovat siitä, mitä löytyy Suomessa käytetyn perinteisen vapaaehtoistyö-käsitteen takaa. Ihmisten kokemuksissa vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistoiminta saavat merkityksiä, jotka eivät näy tai kuulu, jos niitä ei tehdä näkyväksi. Tämän tutkimuksen tarkoitus on näin pyrkiä kuvaamaan tätä vapaaehtoistoiminnan moniulotteisuutta.

Tutkimusaiheeni on monella tapaa ajankohtainen. Se käsittelee yhteiskunnallisesti tärkeitä teemoja, kuten kansalaisten osallistumista ja osallisuutta. Samalla se tarkastelee vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia osana hyvän yhteiskunnan rakentamista. Vapaaehtoistoiminta nähdään myös potentiaalisena vaihtoehtona kilpailuyhteiskunnan luomalle

yksilökeskeiselle toiminnalle, jolloin tutkimuksessa korostuu ihmisten aktiivisuus, toisista välittäminen ja yhdessä tekeminen. Lisäksi vapaaehtoistoimintaa tarkastellaan osana moninaista ja monikulttuurista Suomea, jossa kaikilla tulisi olla mahdollisuus toimia aktiivisina kansalaisina. Tämä tutkimus korostaa maahanmuuttajia vapaaehtoistoiminnan toimijoina, ei vastaanottavina osapuolina, koska suomalaisen vapaaehtoistyön tutkimuksen kentällä maahanmuuttajat ovat harvoin nostettu esiin vapaaehtoisina. Näin maahanmuuttaja nähdään aktiivisena ihmisenä omassa toimintaympäristössään ja täten aktiivisena kansalainen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkimus on toteutettu yhdessä rovaniemeläisen monikulttuurisuuskeskus MoniNetin kanssa, jolloin se palvelee varsinkin paikallista vapaaehtois- ja monikulttuurisuustoimintaa. Tutkimus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena ja analysoitiin sisälönanalyysinä. Teemahaastatteluihin osallistui yhdeksän Rovaniemellä asuvaa maahanmuuttajataustaista vapaaehtoista. Tutkimusraportissa esitellään aluksi tutkimuksen taustat ja tutkimuskysymykset luvussa 2. Seuraavaksi tarkastellaan vapaaehtoistoiminnan moninaista luonnetta ja kiinnitetään vapaaehtoistoiminta osaksi yhteiskunnan toimintaa luvussa 3. Tärkeiksi teemoiksi nousevat esimerkiksi kansalaisyhteiskunta, aktiivinen kansalaisuus, ihmisten toimijuus ja vapaaehtoistoiminnan merkitys. Vapaaehtoistoimintaa tarkastellaan myös maahanmuuton ja maahanmuuttajien näkökulmasta kiinnittämällä huomiota esimerkiksi vapaaehtoisuuden motiiveihin, haasteisiin ja merkityksiin luvussa 4. Luvussa 5 kuvaan tutkimuksen toteutuksen eri vaiheet, kuten tutkimukseen vaikuttavat teoriat ja tutkimusmenetelmät. Tutkimuksen tulokset esittelen vastaten tutkimuskysymyksiini luvuissa 6 ja 7. Tutkimustulosten syvempi tulkinta ja dialogi taustateorian kanssa tapahtuu johtopäätöksissä luvussa 8. Tutkimukseen liittyviä luotettavuuskysymyksiä käyn läpi luvussa 9. Lopuksi pohdin tutkimusaiheittani ja tutkimuksen antia laajasti luvussa 10.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

2.1 Tutkijapositio

Tutkijan on mietittävä tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta kysymyksiä tutkijan positioista (Hirsijärvi & Hurme 2001, 19–20). Tutkimusaiheeni, vapaaehtoistyö, syntyi sivuaineopintojeni aikana. Lyhyt sivuaineeni on globaalikasvatus, jossa keskustelimme paljon palvelemisen kulttuurista. Käsitykseni palvelemisen kulttuurista on se, että emme elä maailmassa yksin, vaan lukuisten toisten ihmisten ympäröimänä, jolloin emme voi erottaa omaa toimintaamme muista. Toisin sanoen minun olemiseni ja elämiseni vaikuttaa aina toisiin ihmisiin, samoin kuin heidän tekonsa ja toimintansa minuun. Palvelemisen kulttuurissa ihmiset pyrkivät pois yksilökeskeisyydestä kohti toisista välittämistä ja yhteisöllisyyttä. Toisista pidetään huolta, eikä eläminen perustu oman edun tavoitteluun ja yksilösuorittamiseen. Kiinnostuin vapaaehtoistyön tutkimisesta, koska sen arvot ja toimintatavat muistuttavat palvelemisen kulttuurin ajatusta; toiminta lähtee ihmisistä ja se on ihmisiä varten, minä teen sinulle jotakin, ehkä joku tekee myös minulle jotakin. Toisin sanoen ihmiset tarjoavat omia palveluksiaan toisilleen niin kuin ennen vanhaan kyläyhteisössä toimittiin luonnostaan. Voisiko vapaaehtoistyö näin olla mahdollisuus oppia tällaista palvelemisen kulttuuria ja voisiko toimiminen vapaaehtoisena viedä ihmisiä kauemmaksi kilpailusta ja yksilökeskeisyydestä, lähemmäksi toisista välittämistä ja yhteisöllisyyttä?

Tutkimukseeni vaikuttaa kokonaisvaltaisesti käsitykseni ihmisestä. Se perustuu ajatukseen, että ihminen on yksilö, mutta samalla lukuisien ihmisryhmien jäsen. Olemiseen ja elämiseen vaikuttavat muiden ihmisten lisäksi elinympäristö ja erilaiset ihmisten luomat rakenteet, kuten yhteiskunta. Lisäksi ihminen ei kiinnity ainoastaan lähipiiriinsä, vaan jokainen yksilö on ihmiskunnan jäsen. Olemme persoonaltamme ja kulttuuriltamme erilaisia, mutta loppujen lopuksi meitä kaikkia yhdistää ihmisuus. Tätä ajattelua voidaan kutsua ”*unity in diversity*”, eli *ykseys moninaisuudessa-ajatteluksi*. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen yksilö ja ryhmä ovat ainutlaatuisia ja tärkeitä omine piirteineen, mutta tämän

lisäksi tarvitsemme erilaisuutta. Erilaisuus rikastuttaa ihmisryhmiä ja mahdollistaa monipuolisen toiminnan. Ykseys ja yhdistävien piirteiden näkeminen erilaisten ihmisryhmien välillä voi yhdistää ihmisiä ja mahdollistaa yhteisen toiminnan. Toisin sanoen moninaisuuden tunnustaminen on ihmiskunnan unionin perusedellytys ja näin ihmiskunnan kehittymisen vaatimus. (Ks. Effendi 1938; Rodriguez 2003.)

2.2 Yhteistyö MoniNetin kanssa

MoniNet on Rovalan Settlementti ry:n ylläpitämä monikulttuurisuuskeskus ja toiminut Rovaniemellä vuodesta 2001 lähtien. MoniNetin toiminnan tavoitteena on edistää maahanmuuttajien ja suomalaisten kohtaamista ja tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Toimintaa suunnitellaan asiakaslähtöisesti ja tarpeet huomioiden yhteistyössä laajan verkoston kanssa. MoniNetin perustoimintaa on KOTI-toiminta, jonka tavoite on tukea maahanmuuttajien voimavaraistumista, osallisuutta, kotoutumista ja ihmisten välistä kohtaamista Rovaniemellä sekä edistää erilaisuuden hyväksymistä. KOTI-toimintaa rahoittavat Raha-automaattiyhdistys, Rovaniemen kaupunki ja Rovaniemen seurakunta. (MoniNet 2016.)

Tutkimuksen aihe on syntynyt yhdessä MoniNetin työntekijöiden kanssa. Yhteistyö alkoi maaliskuussa 2016, kun otin heihin yhteyttä tiedustellakseni mahdollisuuksia tutkia vapaaehtoistoimintaa. MoniNet oli kiinnostunut siitä, minkälaiset syyt estävät tai saavat maahanmuuttajan osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, ja minä olin kiinnostunut vapaaehtoisten toiminnasta. Näin syntyi aihe; maahanmuuttaja vapaaehtoisena. Huomasin pian, että tutkimusaiheeni on tärkeä, koska aikaisempien tutkimusten perusteella maahanmuuttajia on tutkittu Suomessa vähän vapaaehtoistyön tekijöinä. Lukiessani löysin kuitenkin ulkomaisia tutkimuksia, jotka olivat tarkastelleet maahanmuuttajia aktiivisina toimijoina yhteiskunnassa. Tutkimuksissa oli tarkasteltu muun muassa tekijöitä, jotka ovat saaneet maahanmuuttajat osallistumaan uudessa kotimaassa kansalaistoimintaan. Näkökulma oli mielenkiintoinen, koska yleensä, esimerkiksi mediassa puhutaan siitä, miksi maahanmuuttajat eivät osallistu. Näin päätin myös omassa työssäni tarkastella sitä, mitkä tekijät ovat olleet maahanmuuttajien osallistumisen takana ja halusin kysyä tietoa sellaisilta ihmisiltä, joilla on henkilökohtainen kokemus vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta.

Tutkimuksen näkökulma sopii hyvin MoniNetin toimintaan. Lisäksi MoniNet oli teke-
mässä esiselvitystä Neuvokkaan, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen sekä Rova-
niemen kaupungin kanssa järjestöjen roolista kuntalaisten osallisuuden vahvistamisesta,
joka valmistui keväällä 2016. Esiselvityksessä tarkastellaan, miten järjestöt voivat vah-
vistaa ja edesauttaa yksilöiden ja yhteisöjen toimintakykyä ja avaa näkökulmia uusiin
vapaaehtoisuuden muotoihin. (Saarelainen 2016, 3.) Esiselvityksen mukaan järjestöjen
toiminnan kehittämisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota toiminnan kohteiden
osallisuuden tukemiseen. Näin toiminnan kohteet osallistuvat myös toiminnan suunnitte-
luun ja toteuttamiseen omien voimavarojensa mukaan. Esimerkiksi kaksisuuntaisen ko-
toutumisen edistämiseksi tulee järjestöissä miettiä, millaista tukea järjestöt tarvitsevat
maahanmuuttajien huomioimiseksi omassa toiminnassaan. (Kopra 2016, 4.) Esiselvitys
toimi hyvänä taustamateriaalina omalle tutkimukselleni. Pystyin näin jatkamaan järjestö-
jen ja kaupungin aloittamaa työtä kuntalaisten osallisuuden edistämiseksi.

2.3 Vapaaehtoistoiminnan tutkimus

Valitsin tutkimukseni kohdejoukoksi maahanmuuttajat, koska mielestäni on tärkeää kiin-
nittää huomiota vapaaehtoistoimintaan osallistuvien ihmisten moninaiseen joukkoon. Tä-
män lisäksi koko vapaaehtoistoiminnan konseptia voidaan tarkastella hyvin monesta nä-
kökulmasta. Esimerkiksi jo olemassa olevan tutkimuksen perusteella, voidaan vapaaeh-
toistoiminnassa nähdä universaaleja tekijöitä, jotka rakentavat kuvaa vapaaehtoistyön
kentästä ja vapaaehtoisista. Tämän lisäksi vapaaehtoistoiminnalla on erilaisia merkityksiä
yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnille. Muun muassa vapaaehtoiseksi ryhtymiseen ja
toiminnan ylläpitämiseen vaikuttavat monet erilaiset syyt ja motiivit. Kiinnostuin myös
siitä, miten maahanmuuttajat yksilöinä käsittävät vapaaehtoistoiminnan, koska sitä ei
voida määritellä yksiselitteisesti sen moninaisen luonteen takia.

Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu Suomessa suhteellisen paljon ja tutkimus kiihtyi 1990-
luvun laman seurauksena. Tutkimuksen kohteena oli kuitenkin yleisesti kolmas sektori.
(Ks. Hokkanen, Kinnunen & Siisiäinen 1999; Matthies, Kotakari & Nylund 1996; Matt-
hies 1991, 1994; Nylund 2000.) 2000-luvulta lähtien on tutkittu myös yksilöiden koke-
muksia ja näkemyksiä vapaaehtoistoiminnasta (Ks. Eskola & Kurki 2001; Yeung 2004a).

Myös vapaaehtoisuuteen liittyviä merkityksiä ja motiiveja on nostettu esiin monissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Hannu Sorri (1998) on tutkinut palvelevan puhelimen vapaaehtoisia elämäkertaproessin näkökulmasta ja Anne Birgitta Yeung (1999, 2004a) pelastusarmeijan inspiroimia vapaaehtoisia sekä Suomen kirkon sosiaalityötä. Anne Hartikaisen (2005) tutkimus on tarkastellut etnografisesti vapaaehtoisen ja vanhuksen kohtaamisen merkityksiä ja niiden luomista yhdessä sekä sitä, mikä saa vapaaehtoiset jatkamaan toimintaa. Viimeisin tutkimus vapaaehtoisista on Marjovuon (2014) tutkimus, joka tarkastelee muun muassa vapaaehtoisten käsityksiä vapaaehtoistyöstä, vapaaehtoisten mielenkiinnon kohteita ja syitä vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen.

Suomalaisessa vapaaehtoistoiminnan tutkimuksessa tulisi nostaa enemmän esille erilaisen ryhmien, muun muassa maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien, osallistuminen vapaaehtoistoimintaan, koska pienet ryhmät on yleisesti nähty enemmän vapaaehtoistyön tuettavien roolissa. (Nylund & Yeung 2005, 27.) Tutkimusten mukaan vapaaehtoistyö on kontekstisidonnaista ja siinä on nähtävissä kulttuurisia eroja esimerkiksi arvoissa ja perinteissä. Esimerkiksi maahanmuuttajien kohdalla on yleisesti universaalien tekijöiden lisäksi havaittu maahanmuuttajuuteen liittyviä erityisiä tekijöitä, jotka ovat voineet vaikuttaa vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Tutkimukset Suomessa, jotka ovat nostaneet esiin maahanmuuttajan vapaaehtoisena, ovat lähinnä opinnäytetöitä ja pro gradu-tutkielmia. (Ks. Itkonen & Röppönen 2010; Mustonen 2012.) Poikkeuksena on MoniNetin, Neuvokkaan, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen sekä Rovaniemen kaupungin toteuttama esiselvitys. Esiselvityksessä on nostettu esiin myös maahanmuuttajien osallistumiseen liittyviä esteitä, sekä osallistumista tukevia ehdotuksia, joita tulisi huomioida järjestöissä ja vapaaehtoistoiminnassa. (KS. Kopra 2015.)

Ulkomailla on tutkittu muun muassa sitä, miten maahanmuuttajat ovat päässeet osallisiksi vapaaehtoistoimintaan, vapaaehtoisten motiiveja ja erilaisia maahanmuuttajien yhdistyksiä. Maahanmuuttajien kokemuksia ja mielikuvia vapaaehtoisuudesta uudessa kotimaassa on tutkittu kuitenkin vähän. (Ks. Gesthuizen & Scheepers 2012; Guo 2007; Handy & Greenspan 2009; Kosic 2008; Mutwarasibo & Vogel 2008; Sundeen, Garcia & Raskoff 2009; Vogel, 2008a.) Tarvitaan lisää vapaaehtoistyön tutkimusta, joka huomioi kontekstisidonnaisuuden ja moninaisuuden vapaaehtoistoiminnan määrittelyssä ja perinteissä, jotta voidaan muodostaa laajempi ymmärrys vapaaehtoistoiminnan kentästä.

2.4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni pyrkii syventämään ymmärrystä maahanmuuttajien osallistumisesta ja osallisuudesta vapaaehtoistoiminnassa. Tutkimukseni ensisijainen tehtävä on tarkastella, minkälaisia henkilökohtaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Näiden kokemusten pohjalta tarkastellaan myös maahanmuuttajien käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita muun muassa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat maahanmuuttajien motiiveihin osallistua ja toimia vapaaehtoisina. Lisäksi tarkastellaan sitä, vaikuttaako vapaaehtoistoiminnan käsittämiseen esimerkiksi oma kulttuuritausta. Tutkimusaiheeni on koko yhteiskunnalle varsin ajankohtainen, koska maahanmuuton määrä kasvaa ja pakolaisten viimeaikainen virta on asettanut kotoutumiselle omat haasteensa. Lisäksi vapaaehtoistyö nähdään yhtenä tärkeänä kansalaisyhteiskunnan osa-alueena ja näin myös maahanmuuttajat aktiivisina kansalaisina ja toimijoina omissa yhteisöissään. Koska tutkimuksen tulee vaalia ja parantaa tutkittavien tilannetta yli tieteellisen tiedon arvon (Brinkmann & Kvale 2015, 85–86), olen halunnut nostaa maahanmuuttajat vapaaehtoistoiminnan kohteista toiminnan tekijöiksi.

Tutkimukseni vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta?
2. Miten vapaaehtoistoimintaan osallistuvat maahanmuuttajat käsittävät vapaaehtoistoiminnan?

3 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MONINAISUUS

3.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittely

Vapaaehtoistyön tai -toiminnan määrittely on haastavaa, koska siihen vaikuttavat esimerkiksi ajalliset, paikalliset ja kulttuuriset tekijät. Yhtä ainoaa määritelmää ei ole. Siksi vapaaehtoistyön tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sen moninaisuuteen. Etenkin vapaaehtoistyön tutkimuksen kannalta on tärkeää, että tutkijat ymmärtävät vapaaehtoistyön erilaiset ulottuvuudet. (Dingle, Sokolowski, Saxon-Harrold, Smith & Leigh 2001, 10; Lyons, Wijkstrom, & Clary, G 1998, 45; Musick & Wilson 2003, 262; Rochester, Paine & Howlett 2012, 9.) Käsitteen yhdenmukaisuuden puute asettaa haasteen ennen kaikkea tutkimusten vertailulle. Esimerkiksi kyselylomakkeiden yleisenä ongelmana on, että tutkijat määrittelevät vapaaehtoistointaa eri tavoin. Näin ollen tutkimustulokset riippuvat siitä, miten tutkija on käsittänyt vapaaehtoistoiminnan ja mitä hän jättää käsitteen ulkopuolelle. Vapaaehtoistointa voidaan esimerkiksi käsittää toiminnaksi, jota järjestävät vain kansalaisjärjestöt, jolloin vapaaehtoistoiminnan tutkimuksen ulkopuolelle jää joukko pienempiä vapaaehtoistointijoita. Tämä ei anna kokonaiskuvaa vapaaehtoistoiminnan kentästä, eikä tutkittavat itse pääse vaikuttamaan siihen, mikä on heidän mielestään keskeistä vapaaehtoistointinnassa. (Dingle ym. 2001, 10; Nylund & Yeung 2005, 22.)

Eroista huolimatta, vapaaehtoistointinnasta on löydetty kansainvälisesti yhtenäisiä tekijöitä. Esimerkiksi vapaaehtoistointinnan ja vertaistuen informaatio- ja kehittämiskeskusten KansalaisAreena ry:n (2011) mukaan vapaaehtoistointa on vapaaehtoista ja palkattonta, toiselle henkilölle, yhteisölle tai ympäristölle yleistä hyvää ja lisäarvoa tuottavaa tekemistä ja toimintaa. Myös Euroopan parlamentin mietinnössä (2008, 11) vapaaehtoistyö määritellään kaikille avoimena, palkattomana ja omasta vapaasta tahdosta kumpuavana osallistumisena, joka hyödyttää kolmatta osapuolta. Kummatkin määritelmät jättävät vapaaehtoistointinnan ulkopuolelle vapaaehtoisen perheen, lähiomaiset ja ystävät. Vapaaehtoistointintaan ei kuulu palkkatyö, äänestäminen, ase-, siviili- ja yhdyskuntapalvelu, omaishoito, työharjoittelu ja hyväntekeväisyyteen lahjoittaminen. (Euroopan parlamentti 2008, 11; KansalaisAreena ry 2011.)

Yeung (2002, 11) korostaa, että vaikka vapaaehtoistoiminta on perinteisesti ja yleisesti määritelty vapaaehtoisuuden ja palkattomuuden kautta, tulee määrittelyssä huomioida myös käsitteen kontekstuaalisuus. Myös Euroopan komissio (2011, 2) painottaa, että jokaisella maalla on erilaiset käsitykset, määritelmät ja traditiot vapaaehtoistoinnasta. Dingle ja kumppanit (2001, 6–10) liittävät vapaaehtoistoinnin käsitteeseen kolme kriteeriä, jotka kuvaavat laajasti vapaaehtoisuutta ympäri maailmaa. Näin vapaaehtoistoinnin määrittely ei rajoita tutkimusten näkökulmia ja tuloksia, vaan tutkijat voivat asettaa kontekstin, kuten kulttuurin lisäksi vapaaehtoistoinnin laajempaan tarkasteluun. Ensimmäinen kriteeri painottaa, ettei vapaaehtoistyötä tehdä taloudellisen hyödyn takia, mutta toiminnan järjestäjien tulisi korvata vapaaehtoisille vapaaehtoistoinnasta aiheutuvia kuluja. Näin varmistetaan, ettei ihmisen heikko taloudellinen tilanne estä osallistumista. Toinen kriteeri on, että vapaaehtoistointaan osallistutaan omasta vapaasta tahdosta. Kolmannen kriteerin mukaan vapaaehtoistoinnasta on hyötyä toiminnan kohteen lisäksi vapaaehtoiselle. Vapaaehtoistointaan sisältyy myös vastavuoroinen apu ja vertaistuki, auttaminen, kampanjat ja edunvalvonta sekä osallistumalla vaikuttaminen.

Koskiahon (2001, 16) mukaan vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta määritellään joissakin tapauksissa eri tavoin. Esimerkiksi vapaaehtoistyö voidaan määritellä ihmisten tai ihmisryhmien toiminnaksi ja vapaaehtoistoiminta puolestaan vapaaehtoistyötä organisoivien tahojen toiminnaksi. Tässä tutkimuksessa pyrin käyttämään vain vapaaehtoistoinnin käsitettä, koska se kuvaa vapaaehtoisuuden kenttää ja siellä tapahtuvaa toimintaa kokonaisvaltaisemmin kuin vapaaehtoistyö. Toisin sanoen vapaaehtoistoiminta sisältää kummatkin käsitteet. Myös Nylund (2000, 18) puhuu vapaaehtoistyön sijaan vapaaehtoistoinnasta, koska hän haluaa vähentää vapaaehtoisuuden ja palkkatyön vertaamista ja vastakkainasettelua. Myöskään Nylund ja Yeung (2005, 15) eivät määrittele vapaaehtoistointia yksiselitteisesti, vaan korostavat sen moninaisuutta, joka mahdollistaa vapaaehtoistoinnin erilaisten ulottuvuuksien tarkastelun.

3.2 Vapaaehtoistoiminnan käsittäminen

Vapaaehtoistoimintaa voidaan tarkastella erilaisten paradigmojen kautta. Paradigmojen tarkastelu on tärkeää, koska perusoletus vapaaehtoistyöstä on usein suppea (Nylund 2000, 50). Yksiulotteinen mielikuva vapaaehtoistoinnasta voi olla muun muassa osallistumisen este, koska ihmiset eivät saa riittävästi informaatiota kaikista vapaaehtoisuuden mahdollisuuksista. Ensimmäinen paradigma kuvaa yleistä käsitystä vapaaehtoistoinnasta: Vallitsevassa paradigmassa vapaaehtoisuus nähdään ihmisen epätietoisena, altruistisena tekona, kuten oman ajan lahjoittamisena vapaaehtoistointaan. Vapaaehtoisuuteen motivoi useimmiten vapaaehtoisen halu auttaa toisia. Tällainen vapaaehtoistointa voi olla esimerkiksi lapsiin, vanhuksiin, sairaisiin tai syrjäytyneisiin kohdistuvaa huolenpitoa, tukea ja neuvontaa. Perinteinen vapaaehtoistointa on usein toteutettu yhdistyksissä, järjestöissä tai julkisissa laitoksissa. Vapaaehtoisia johdetaan, rekrytoidaan, koulutetaan ja perehdytetään työhön, kuten palkallista työvoimaa. Näin vapaaehtoistointa tuottavat organisaatiot myös määrittelevät ennalta vapaaehtoisten rooleja ja työnkuvaa. (Lyons ym. 1998, 52; Rochester ym. 2010, 9–11.)

Vapaaehtoistyön toinen paradigma tarkastelee vapaaehtoistyötä vastuullisena ja tavoitteellisena vapaa-ajan toimintana. Tästä näkökulmasta vapaaehtoistyö voi olla satunnaista tai projektiluontoista osallistumista suuren organisaation tai pienen paikallisen ryhmän toimintaan esimerkiksi taiteen ja urheilun parissa. Vapaaehtoisen motiivi osallistua voi olla into olla mukana itselle mieleisessä toiminnassa tai halu kehittää erilaisia taitoja. Vapaaehtoinen voi jopa luoda toiminnan kautta niin sanotun ei-ammattillisen uran. Vapaaehtoisten rooli vapaa-ajan vapaaehtoistoinnassa voi olla esimerkiksi esiintyjä, ammatinharjoittaja, valmentaja, opettaja, ohjaaja tai tapahtumajärjestäjä. (Rochester ym. 2010, 13–14.)

Kolmatta paradigmaa luonnehtii organisoituneen vapaaehtoistoinnin sijaan kansalaisten oma aktiivisuus. Kansalaisyhteiskuntaparadigma ei perustu haluun auttaa heikompiosaisia, vaan keskinäiseen avunantoon ja kansalaistoimintaan. Näin se linkittyy kansalaisyhteiskunnan arvomaailmaan, jolloin toiminnan kautta pyritään vaikuttamaan yhteiseen hyvään. Vapaaehtoiset eroavat vallitsevaan paradigmaan kuuluvien vapaaehtoisten

kanssa esimerkiksi siinä, että heidän osallistumisensa keskittyy esimerkiksi tuen tarjoamiseen itseapuryhmissä, kampanjointiin parempien ratkaisujen puolesta sekä monipuoliseen keskinäiseen apuun. Vapaaehtoisia ei nähdä auttajina, jotka rekrytoidaan suorittamaan tiettyä tehtävää, vaan esimerkiksi yhdistyksen jäseninä, jotka voivat osallistua kaikkien toimintaan. Vapaaehtoisten roolia ei voida ennalta määrittää, vaan se kehittyy kokemuksen, persoonallisen kasvun ja reflektion myötä. (Lyons ym. 1998, 52; Rochester ym. 2010, 12–13.)

Jokainen vapaaehtoistoiminnan paradigma kuvaa vapaaehtoisuuden yhtä osa-aluetta, jotka kaikki sisältävät erilaisia ja tunnistettavia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Vapaaehtoistyön paradigmat eivät kuitenkaan erikseen kuvaa vapaaehtoistoimintaa kokonaisvaltaisesti. Ne limittyvät toisiinsa, jolloin yhdenlainen vapaaehtoistoiminta voi sisältää toisen paradigman piirteitä ja vapaaehtoistoiminta näyttäytyy heterogeenisenä, moninaisena toimintana. (Rochester ym. 2010, 15.)

Vapaaehtoistoiminnalle tärkeitä tekijöitä, jotka täydentävät ymmärrystä vapaaehtoistoinnasta, voidaan nähdä myös ihmisten näkemyksissä (Tahvainen 2007, 29). Esimerkiksi Yeungin (2002, 16) tutkimuksessa käy ilmi suomalaisten monipuolinen ymmärrys vapaaehtoistoiminnasta. Vapaaehtoistoiminnan yleisin ja tärkeäksi koettu muoto on auttaminen, mutta sitä luonnehtivat myös pakottomuus ja palkattomuus. Suomalainen vapaaehtoistoiminta painottuu urheilun, liikunnan, terveyden, sosiaalialan sekä kasvatuksen toiminta-alueille ja se tuo useimmiten mieleen tiettyjä järjestöjä tai kohteita, kuten Punaisen ristin. (KansalaisAreena ry ym. 2015; Yeung 2002, 17–24; 2004b.) Suomalaisten käsityksissä vapaaehtoistoiminta kiinnittyy myös paikallisyhteisöjen toimintaan. Näin järjestöt, yhdistykset ja talkoot toiminta ovat perinteinen osa suomalaista aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Tahvainen 2007, 29.) Lisäksi vapaaehtoistoimintaan liitetään erilaiset työmuodot, kuten hyväntekeväisyys, ilmainen apu ja rahankeräykset. (KansalaisAreena ry ym. 2015; Yeung 2002, 17–24.)

Vapaaehtoistoiminnan käsittämisessä voi olla eroja muun muassa sukupuolesta ja iästä riippuen. Esimerkiksi naiset näkevät miehiä useammin vapaaehtoisuuden palkatta auttamisena erilaisissa kohteissa tai järjestöissä. Naisten kiinnostus vapaaehtoistoiminnassa suuntautuu usein sosiaali- ja terveysalalle sekä lapsi- ja nuorisotyöhön. Sen sijaan miehet

yhdistävät vapaaehtoistoiminnan usein talkoisiin sekä varain- ja rahankeräyksiin. Nuorten käsityksissä korostuvat vapaaehtoistoiminnan palkattomuus, vapaaehtoisuus, talkoot ja yhdessä tekeminen. Nuoret yhdistävät vapaaehtoistoiminnan harvoin tiettyihin kohteisiin. Vanhempien ihmisten mielikuvissa vapaaehtoisuus liitetään yleisesti hyvään asiaan, eikä vapaaehtoistointa pidetä konkreettisina tekoina, kuten rahankeräyksinä. Myös alueellisia eroja on havaittavissa. Esimerkiksi Etelä-Suomessa vapaaehtoistointa on nähty erilaisina kohteina tai yleisesti hyvänä asiana. Vapaaehtoistointa mielletään muuta Suomea harvemmin palkattomuuden tai pakottomuuden kautta. Itä-Suomessa mielikuvissa korostuu palkattomuus ja vapaaehtoistointa liitetään muuta Suomea harvemmin yhdistys- ja järjestötoimintaan tai erilaisiin kohteisiin. Vapaaehtoisuus nähdään enemmän lähipiirin auttamisena. Pohjois-Suomessa vapaaehtoistoinnassa korostuvat muuta Suomea useammin talkoohenkisyys ja toiminnallisuus. (Yeung 2002, 20–21.)

Tässä kohtaa on kiinnitettävä huomiota siihen, että vaikka vapaaehtoistoinnasta puhutaan usein auttamisena, joka perustuu solidaarisuuteen ja empatiaan, auttamisen käsittäminen on myös haaste yhteiskunnan ja globaalin yhteisön arvoille ja rakenteille. Auttajan käsite on ongelmallinen, koska se sisältää valtasuhteen, auttajan ja autettavan vastakkainasettelun. Tällaisessa asetelmassa tasa-arvoinen vuorovaikutus on haastavaa. (Leskinen 2008, 14.) Esimerkiksi vapaaehtoisjärjestöjen toiminta on perustunut perinteisesti ajatukseen apua tarvitsevien auttamisesta ja erityisryhmien hyvinvoinnin edistämisestä. Toiminta on toisin sanoen perustunut parempiosaisten tekemään auttamistyöhön. Myös tämän päivän vapaaehtoisjärjestöissä työntekijät ja hallituksen jäsenet päättävät usein toiminnan tavoitteet ja kohdistavat avun tietyille ihmisryhmille. Myös vapaaehtoiset valitsevat keitä he haluavat auttaa ja autettavat voivat valita haluavatko vastaanottaa apua. Tämä on verrattavissa yhteiskunnan toimintaan, jossa ammattilaiset, poliitikot ja muut auktoriteetit voivat päättää ketä halutaan ja voidaan auttaa. (Leskinen 2008, 14; Nylundin 2000, 34–35.) Näin ollen vapaaehtoistointaan liitetyt mielikuvat ja käsitykset voivat myös eriarvoistaa ihmisiä.

Kontekstisidonnaisten piirteiden vuoksi haluan selvittää maahanmuuttajien käsityksiä vapaaehtoistoinnasta. Miten he määrittelevät tämän toiminnan ja saako määritelmä esimerkiksi oman kulttuurin mukana tuomia ominaispiirteitä, jotka eroavat suomalaisten vapaaehtoistoiminnan käsittämisestä. Samalla tarkastellaan, miten maahanmuuttajien näkemykset voisivat täydentää Suomessa tehtävää vapaaehtoistointaa ja sen tutkimusta.

Tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoiminta on monipuolista ja kontekstisidonnaista toimintaa ja vapaaehtoistoiminta ei linkity vain suurimpiin sitä välittäviin järjestöihin. Vapaaehtoistoimintaa harjoitetaan myös paikallistason vapaaehtoiskeskuksissa, pienissä järjestöissä ja yhdistyksissä sekä ruohonjuuritason yhteisöissä. Myös vapaaehtoisuuden toimintamuodot voivat olla erilaisia. Perusolemukseltaan vapaaehtoistoiminnan tulee kuitenkin sisältää palkattomuus, omaehtoinen osallistuminen ja pyrkimys ihmisten, yhteisöjen tai ympäristön hyötyyn.

3.3 Vapaaehtoistoiminnan paikka yhteiskunnassa

Vapaaehtoistoiminta liitetään usein kansalaistoimintaan, jonka ytimenä pidetään kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunta rakentuu eri tavoin kussakin maassa, riippuen esimerkiksi yhteiskunnan rakenteista (Young 2000, 168–169). Usein kansalaisyhteiskunta on osa yhteiskuntaa yksityisen ja julkisen sektorin sekä perheen ja lähipiirin rinnalla. (Harju 2010, 12; Niemelä 2012, 64.) Suomessa kansalaisyhteiskunnasta puhutaan kolmantena sektorina. Kansalaisyhteiskunnan ydin muodostuu kansalais- ja järjestötoiminnasta, mutta sen piiriin kuuluvat myös ammattiyhdistys- ja puolue toiminta, uskonnollisten yhdyskuntien toiminta, uusosuuskunnat, säätiöt, vapaa sivistystyö ja sosiaalinen media. Toiminta perustuu kansalaisten omaehtoiseen ja aktiiviseen jäsenyyteen ja toimijuuteen. Kansalaisyhteiskunnan toimintaa ohjaavia arvoja ovat yleishyödyllisyys, vapaaehtoisuus, joustavuus, riippumattomuus, yhteisöllisyys, paikallisuus ja solidaarisuus. (Harju 2010, 13–14; Koskiahho 2001, 17; Salamon, Sokolowski, Haddock & Tice 2013, 5.)

Omaehtoinen toimijuus on ihmisen toimintaa ja oikeuksien käyttöä eri yhteiskunnan tasoilla. Kansalaisilla on oikeus osallistua ja vaikuttaa varsinkin niihin yhteisöihin, joihin hän kuuluu. Näin aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa ennen kaikkea kansalaisten osallistumista yhteisöjensä elämään, demokraattiseen toimintaan ja päätöksentekoon. Aktiivinen kansalaisuus ei ole vain yksilöiden toimintaa, vaan se vaatii useamman ihmisen panostuksen. (Harju 2003, 9–10; EYCA 2013, 1; Ilvonen 2007, 13; Niemelä 2012, 64.) Aktiivisen kansalaisen vastakohta ei ole passiivinen kansalainen, vaan kansalainen, joka ei ole

sitoutunut tai koe osallisuutta mihinkään asiaan tai yhteisöön. (Harju 2005; Laitinen & Nurmi 2004.)

Osallistuminen yhteiskunnassa voi tapahtua erilaisten yhdistysten, yhteisöjen, kansalaisopiston tai seurakuntien toiminnassa. Esimerkiksi järjestöissä ihmisillä voi olla monia rooleja ja tehtäviä, kuten osallistuja, asiakas, vertainen, tukihenkilö, luottamushenkilö, ohjaaja, avun tarvitsija tai avun tarjoaja. (Kopra 2016, 4.) Aktiivisuus syntyy ihmisten vapaaehtoisuudesta, halusta toimia ja vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin. Toiminta perustuu myös ihmisten osaamiseen ja tietotaitoon, jolloin toiminnan hyöty voi kohdistua muiden ihmisten tai erilaisten yhteisöjen ja sosiaalisten verkostojen hyväksi. (Harju 2005; Hautamäki 2005, 57; Niemelä 2012, 64.) Vaikuttaminen ja osallistuminen lähtevät usein paikallistasolta, yksilön arkea koskettavista epäkohdista, muutostoi-veista tai kehittämishalusta. (Särkelä-Kukko 2014, 44.)

Osallistuminen on vain yksi osallisuuden alue. Osallisuudessa on kyse kiinnittymisestä yhteisöön, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Osallisuus on tunnetta yhteenkuuluvuudesta, turvallisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Osallisuuden kokemuksiin vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet ja yksilön omat voimavarat, elintaso sekä kuulumisen ja itsensä toteuttamisen ulottuvuudet. Kokemukset kiinnittyvät arkeen, kuten kuulluksi ja huomioi-duksi tulemiseen, sosiaalisiin suhteisiin, omaan elämään vaikuttamiseen ja omista asioista päättämiseen. Ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja yhteiskunnassa esimerkiksi työn ja harrastusten sekä vaikuttamistoiminnan kautta. (Särkelä-Kukko 2014, 34–36, 49.)

Kansalaistoiminnan tehtävä on myös kyseenalaistava suhtautuminen vallitsevaa aikaa ja yhteiskuntaa kohtaan. Kansalaiset tunnistavat entistä paremmin oikeutensa ja velvollisuutensa ja osaavat vaikuttaa ympäristöihinsä, jolloin kansalaistoiminnan yhteiskunnallinen merkittävyys lisääntyy. (Harju 2003, 102–103; Niemelä 2012, 65.) Kansalaisyhteis-kunta voidaankin nähdä vastavoimana kilpailuhenkiselle ja markkinakeskeiselle yhteis-kunnalle ja sillä on tärkeä rooli palvelun tuotannossa (Hautamäki 2005, 32–33; Koskiahon 2001, 25). Esimerkiksi valtio on menettänyt EU:n myötä yhteiskuntapoliittista asemaa, koska osa päätösvallasta on siirtynyt eurooppalaiselle tasolle. Tämän lisäksi valtio on siir-tänyt toiminnallista ja taloudellista vastuuta kunnille. Kuntien taloudelliset resurssit eivät kuitenkaan riitä tuottamaan kaikkia hyvinvointipalveluita. Tämä on pakottanut kunnat

ostamaan palveluita yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. (Harju 2010, 16–18.) Hyvinvointivaltion palveluiden heikentyessä ihmisten oma vastuu lisääntyy esimerkiksi läheisistä huolehtimisen alueilla (Harju 2010, 43, 125; Hautamäki 2005, 55).

Ihmisten osallistuminen ja vaikuttaminen sekä henkinen ja toiminnallinen aktiivisuus, voivat rakentaa ihmisten itsensä sekä yhteisöjen ja koko yhteiskunnan hyvää. Toiminnan kautta parannetaan muun muassa elämänlaatua, lisätään yhteisöllisyyttä, kerrytetään sosiaalista pääomaa, ylläpidetään demokratiaa ja vahvistetaan ihmisyyden arvoja. Kansalaisyhteiskunta antaa mahdollisuuden myös ruohonjuuritason aloitteisiin, jotka puolestaan voivat murtaa vanhoja käsityksiä ja rakentaa uusia. (Harju 2010, 122–123; Hautamäki 2005, 55, 59; Siisiäinen 1996, 34–35; Young 2000, 151.)

Perusoikeudet kuuluvat myös passiivisille kansalaisille. Henkilöt, jotka eivät ole Suomen kansalaisia voivat nykyisen lainsäädännön mukaan osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan. Näin muun muassa pakolaiset ja maahanmuuttajat ovat oikeutettuja toimimaan aktiivisina kansalaisina, lukuun ottamatta äänestämistä. (Harju 2005; Suomen perustuslaki 1999/731.) Kaiken kaikkiaan Suomen lainsäädännön tavoitteena on, että kaikki ihmiset Suomessa olisivat jollakin tavalla aktiivisia kansalaisia. Näin julkisen vallan tulee edistää ihmisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa oman yhteiskunnan toimintaan sekä häntä koskevaan päätöksentekoon (Kotoutumislaki 2010/1386; Suomen perustuslaki 1999/731; Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325).

Kansalaiseksi kasvulle on tärkeää kokemus yhteisöjen jäsenyydestä. Lainsäädännöstä ja asian tiedostamisesta huolimatta, näin ei aina ole. Esimerkiksi yhteiskunnan marginaalissa elävät ihmiset jäävät usein täyden kansalaisuuden ulkopuolella. Toisin sanoen monet ihmiset tai ihmisryhmät, kuten vammaiset, pakolaiset ja muut vähemmistöt, eivät pysty toimimaan yhteiskunnassa täysipainoisesti. Siksi olisi tärkeää, että osallisuutta ja osallistumista tuetaan kokonaisvaltaisesti kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja kansalaiskasvatusta suunnataan kaikille väestöryhmille. Muun muassa maahanmuuttajille kansalaiskasvatus voisi olla tärkeä osallistumisen ja kotoutumisen tuki, koska saapuessaan uuteen yhteiskuntaan heillä ei ole arjessa opittua tietoa uuden kotimaan toimintatavoista. (Harju 2005; Niemelä 2012, 64–65.)

Kansalaisyhteiskunnassa kansalaiset ovat toiminnan ydin, jolloin ihmiset ovat sekä toimijoita että toiminnan kohteita. Ihmiset nähdään yksilöinä, mutta samalla moninaisina

yhteisöinä. Ihmisten erilaisuutta pidetään rikkautena, joka mahdollistaa spontaanin toiminnan, luovuuden ja innovatiivisuuden. Esimerkiksi monikulttuurisuus on kansalaisyhteiskuntaa täydentävä tekijä. Samalla erilaisista taustoista tulevat ihmiset voivat toteuttaa itseään, saada äänensä kuuluviin ja kokea osallisuutta yhteiskunnassa. Näin ollen kansalaisyhteiskunnan ja aktiivisten kansalaisten tärkeä tehtävä on toimia siltana eri yhteiskunta- ja sosiaaliryhmien välillä. Yhteisen toiminnan kautta voidaan olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa, saada uusia kokemuksia ja kokea kuuluvansa joukkoon. Samalla osallistuminen yhteisiin toimintoihin mahdollistaa uuden kokeilemisen, oppimisen ja omien rajojen rikkomisen. (Harju 2010, 14–15, 34–36, 68; Hautamäki 2005, 40, 59.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vapaaehtoistoimintaa osallistumisen näkökulmasta, koska vapaaehtoistoiminnassa kiteytyvät kansalaisyhteiskunnan arvopohja, jonka ytimessä ovat kansalaiset ja aktiivinen toiminta. Vapaaehtoistoiminnassa ilmenee myös ihmisen omaehtoisuus, aktiivisuus, jäsenyys ja toimijuus. Tämä tutkimus keskittyy ennen kaikkea ihmisen rooliin aktiivisena toimijana yhteiskunnassa, jossa vanhat hyvinvointivaltion rakenteet ovat muuttumassa ja vastuu hyvinvoinnista siirtymässä valtiolta entistä enemmän ihmisille itselleen. Samalla tarkastellaan yhteiskuntaa moninaistuvan Suomen näkökulmasta, kun maahan muuttaa vuosittain uusia asukkaita eri puolilta maailmaa. Jos yhteiskunta on kaikkien kansalaisten toiminta-areena, täytyy sen vastata myös maahanmuuttajien, uusien kansalaisten tarpeisiin. Yhteiskunta on paikka tutustua uusiin ihmisiin ja oppia yhdessä erilaisten ihmisten kanssa. Samalla osallistuminen kansalaistoimintaan, kuten vapaaehtoistoimintaan, voi tarjota maahanmuuttajalle erilaisen näkökulman kotoutumiseen.

3.4 Vapaaehtoistoiminnan merkitys

Vapaaehtoistoiminnan merkitys on laaja. Yhteiskunnan lisäksi siitä hyötyvät vapaaehtoiset, palveluiden käyttäjät, julkiset ja yksityiset organisaatiot sekä paikalliset yhteisöt (Pessi & Oravasaari 2010, 162). Vapaaehtoistoiminta on tarpeellinen tekijä hyvän yhteiskunnan rakentamisessa ja siinä korostuu aktiivisten kansalaisten rooli. Kuten aktiivinen kansalaisuus, myös vapaaehtoistoiminta on luonteeltaan sosiaalista ja se vaatii ihmisten

keskinäistä luottamusta. Näin vapaaehtoistoiminta linkittyy yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan sosiaalisen pääoman muodostumiseen. (Euroopan parlamentti 2008, 12; Yeung 2002, 12, 34.) Esimerkiksi kansalaiset, jotka toimivat järjestöissä näyttäisivät luottavan muita helpommin vieraisiin ihmisiin. (Kouvo 2011, 213.) Ihmisten välinen luottamus voi lisääntyä osallistumisen kautta sekä vahvistaa yksilöiden välisiä sosiaalisia siteitä ja verkostoja. Kansalaisten keskinäinen luottamus on yhteisöjen sosiaalisen pääoman ja edelleen koko kansalaisyhteiskunnan keskeinen rakennusaine. (Putnam 2000, 18–22.) Sosiaalisen pääoman arvostaminen on tärkeää, koska alhainen luottamus eri ihmisryhmien ja yhteiskunnan toimielimien välillä jakaa yhteiskunnan osa-alueet erilleen. Vapaaehtoistoiminta ja sen yhteisöllinen luonne voivat siksi toimia ihmisiä, instituutioita ja yhteiskunnan rakenteita yhdistävinä tekijöinä. (Saari & Pessi 2011, 23.)

Vapaaehtoistyön vahvuus ja yhteiskuntaa rakentava luonne konkretisoituu tilanteissa, joissa toisen ihmisen apu voi olla asianmukaisempi ja jopa toimivampi avun muoto kuin kunnan ja ammattiauttajien tarjoamat palvelut. Esimerkiksi ihminen, joka on omassa elämässään kokenut samankaltaisia asioita kuin avun tarpeessa oleva, voi samaistua tuettavan rooliin. Toisin sanoen kokemus tuottaa empatiaa, jonka avulla voi ymmärtää mitä toinen saattaa tarvita haastavissa elämäntilanteissa. Vapaaehtoistoiminnassa voidaan myös toteuttaa erilaisia toimenpiteitä ja toimintamuotoja yhdessä suunnitellen ja toimintaa arvioiden. Näin vapaaehtoisen ja palvelun käyttäjän roolit ja vuorovaikutus perustuvat vastavuoroisuuteen, eivätkä toimintamahdollisuudet rajoitu palvelunjärjestäjän rakenteellisiin toimintamalleihin. Empatia, joustavuus ja innovatiivisuus tekevät vapaaehtoistoiminnasta tiiviin ja myötäilevän toiminnan muodon. (Eskola 2002, 28; Pessi & Oravasaari 2010, 162.)

Vapaaehtoissektorin toimijoita voidaan kutsua myös yhteiskunnan innovaattoreiksi ja laadun mittaajiksi, koska he voivat kyseenalaistaa julkisia palveluita ja yhteiskunnan rakenteita sekä suunnitella niille vaihtoehtoja. Ihmisillä on erilaisia taitoja ja kokemuksellista tietoa, jota voidaan käyttää hyväksi yhteiskunnan kehittämisessä. Vuorovaikutuksen ja yhteistyön kautta vapaaehtoistoiminta ja esimerkiksi julkinen sektori voivat kehittää palveluita sekä tuoda esiin ruohonjuuritasolta kumpuavia huolenaiheita ja ideoita palveluiden parantamiseksi. (Nylund 2000, 51–52.) Organisaatioille vapaaehtoistoiminta mahdollistaa myös suuremman ja monipuolisemman työvoiman, jolloin voidaan tarjota enemmän palveluja. (Pessi & Oravasaari 2010, 161.)

Vapaaehtoisille vapaaehtoistoiminnan merkitys on monipuolinen. Esimerkiksi hyvänolontunne, toiminnasta nauttiminen, henkilökohtainen saavutus, ihmisten tapaaminen ja uusien ystävyssuhteiden luominen ovat yleisiä etuja, joita vapaaehtoiset kuvailevat saavansa vapaaehtoisuudesta. Henkilökohtaisella tasolla vapaaehtoistyö parantaa myös oman arvontunnetta sekä tunnetta yhteydestä muihin. Lisäksi vapaaehtoistyöstä voi saada uusia taitoja ja tietoa, jotka puolestaan voivat tukea työtä tai opiskelua. (Euroopan parlamentti 2008, 12.) Näin vapaaehtoistoiminta voi osaltaan tukea vapaaehtoisen hyvinvointia (Borgonovi 2008, 2331; Musick & Wilson 2003, 259). Myös palvelujen käyttäjät voivat saada välittömän ja ilmaisen avun lisäksi sosiaalisia suhteita, jotka puolestaan voivat vaikuttaa psykologiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. (Musick & Wilson, 2003, 259; Pessi & Oravasaari 2010, 163.) Vapaaehtoistoiminta on mahdollisuus saada vertaistukea haastavissa elämäntilanteissa. Toimintaan osallistuminen voi olla myös väylä purkaa pelkoja ja leimoja, joita heikommassa asemassa olevat ihmiset saattavat kantaa yhteiskunnassa ja erilaisissa yhteisöissä. (Kopra 2016, 11.)

Kansalaisilla on tarve osallistua ja vaikuttaa varsinkin paikallisella tasolla itseään koskeviin asioihin. Omassa paikallisyhteisössään yksilö saa yhteisöllisyyden ja kuulumisen kokemuksia. Toimiva paikallisyhteisö tukee kansalaistoimintaan osallistumista sekä tarjoaa mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja osallisuuteen. (Särkelä-Kukko 2014, 44.) Osallistumisen mahdollisuus on tärkeää, sillä esimerkiksi EU:ssa päättävät elimet sijaitsevat kaukana kansalaisista. Näin voi syntyä tunne siitä, ettei itselle tärkeisiin ja omaan tulevaisuuteen vaikuttaviin päätöksiin voida vaikuttaa. Vapaaehtoistoiminnassa kansalaiset eivät ole vain kuluttajia, vaan toimivat muutosten käynnistäjinä paikallisella tasolla. Näin voidaan vahvistaa paikallista identiteettiä ja samalla edistää laajempaa yhteen kuulumisen tunnetta. (Euroopan parlamentti 2008, 10–11.) Esimerkiksi järjestöjen tarjoamaan toimintaan osallistuminen voi tukea yksilön osallisuuden kokemuksia (Kopra 2016, 4).

Aktiiviseen kansalaisuuteen kuuluu myös ihmisen itsetietoisuus ja henkinen kasvu. Toisin sanoen aktiivisuus ja osallistuminen vaativat ihmisen tietoisuutta itsestään ja ympäristöstään. (Ojanen 2007, 43–44, 49.) Muun muassa arvot liittyvät yhteisöjen moraalisiin kysymyksiin, joiden käsittelyyn tarvitaan kansalaisuustaitoja. Esimerkiksi kyky kommunikoida ja ottaa osaa dialogiin, kyky elää yhdessä toisten kanssa, kyky ratkaista ristiriitoja väkivallattomasti, kyky neuvotella, kyky ottaa osaa julkiseen keskusteluun, kyky tunnis-

taa ja hyväksyä erilaisuutta sekä kyky käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa auttavat ihmisiä pohtimaan ihmisyyteen liittyviä teemoja, kuten vapautta, yhdenvertaisuutta, solidaarisuutta, vastuuta, oikeuksia, suvaitsevaisuutta, ihmisyyttä, etnisyyttä, uskontoa ja sukupuolta. (Niemelä 2012, 68.)

Vapaaehtoisuus voi opettaa humaaneja arvoja, joiden avulla voidaan edistää ihmisoikeuksia ja nostaa esiin sosiaalisia sekä ympäristöön liittyviä ongelmia. (Euroopan komissio 2011, 2.) Vapaaehtoistoiminnalla voidaan edistää myös yksilöllistä ja kansallista identiteettiä, kulttuurista monimuotoisuutta sekä ymmärrystä ja oppimista kulttuurisesta moninaisuudesta. (Pessi & Oravasaari 2010, 165–166.) Lisäksi vapaaehtoisuus voi olla polku maahanmuuttajien integraatioon ja avain yhteenkuuluvuuden parantamiseen. Ennen kaikkea vapaaehtoistoiminta ajaa oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja kansalaisuuden arvoja. Vapaaehtoisuus lisää myös ihmisten suvaitsevaisuutta ja auttaa näin vähentämään rasismia ja ennakkoluuloja. Esimerkiksi maahanmuuttajat, jotka tekevät vapaaehtoistyötä edistävät kulttuurien välistä vuoropuhelua. Vapaaehtoistyö voi helpottaa myös maahanmuuttajien osallistumista paikallisyhteisöjen toimintaan. (Dingle ym. 2001, 6–7; Euroopan komissio 2011, 2, 6; Euroopan parlamentti 2008, 11, 14.)

4 MAAHANMUUTTAJAT JA VAPAAEHTOISTOIMINTA

4.1 Maahanmuutto ja maahanmuuttajat

Muuttoliikkeet ovat olleet osa ihmiskunnan historiaa ja ne jatkuvat globaalin maailman kehityksen myötä. Liikkumista paikasta toiseen voidaan pitää ihmiselle luonnollisena ja inhimillisenä ilmiönä. Voidaan jopa olettaa, että juuri kansainvälinen liikkuvuus on omalta osaltaan mahdollistanut ihmiskunnan kulttuurisen, taloudellisen sekä sosiaalisen kehityksen. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 23.) Maahanmuuton myötä monet yhteiskunnat ovat muotoutuneet monikulttuurisiksi ja näin erilaiset kulttuuriperinteet elävät rinta rinnan moninaisissa yhteiskunnissa. Maahan muuttavien määrän kasvu ja muuttajien erilaiset taustat moninaistavat ihmisryhmiä ja näin koko yhteiskunta kohtaa joukon erilaisia tarpeita. (Berry 1997, 8; Lautiola 2013, 15.) Ihmisten yksilöllisyys, erilaisuus ja ryhmien moninaisuus sekä yhdenvertaisuus mahdollistavat kansalaisyhteiskunnan toiminnan (Harju 2010, 14–15, 34–36).

Suomeen saapuvien maahanmuuttajien määrä kasvaa vuosittain. Esimerkiksi vuonna 2014 Suomeen saapui 1030 kiintiöpakolaista ja 3651 turvapaikanhakijaa, mutta Syyrian vaikean tilanteen seurauksena, vuonna 2015 pelkästään saapuvien turvapaikanhakijoiden määrä oli 32 476. Lisäksi Suomeen muuttaa vuosittain lukuisia maahanmuuttajia opiskelun, työn, perhesuhteiden ja paluumuuton myötä. Ennusteiden mukaan ulkomaalaisten määrä Suomessa kasvaa vuoteen 2030 mennessä puoleen miljoonaan henkilöön. (Maahanmuuttovirasto 2016 a; 2016 b; 2016 c; Tilastokeskus 2016; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.)

Maahanmuutto ei kosketa vain muuttajaa itseään, vaan heidän läheisiään, lähtömaitaan, vastaanottavaa valtiota ja sen muita jäseniä sekä yhteiskunnan rakenteita myös globaalisti. Tämän lisäksi muuttaminen muokkaa yksilöiden elämäntapoja. (Gropas 2008, 34; Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 13–14, 54.) Myös Suomessa muuttoliike on ollut osaltaan muokkaamassa suomalaisuutta ja suomalaista yhteiskuntaa. Maahanmuuttajat ovat osaltaan vauhdittaneet teollistumista ja kansainvälistymistä. Globaalin maail-

mankuvan myötä maahanmuutto on osa suomalaista arkea ja muuttajat vaikuttavat päivittäin ympäröivään yhteiskuntaan omalla toiminnallaan, kulttuurillaan, verkostoillaan, osaamisellaan ja yllirajaisilla suhteillaan. (Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 26, 33; Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 13–14.) Lisäksi maahanmuuttajien nähdään vahvistavan Suomen innovaatiokykyä ja osaamista tuomalla oman kulttuurin vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Hallitusohjelma 2015, 37–38).

Suomi on sitoutunut lukuisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka ajavat maahanmuuttajien oikeuksia, kuten ulkomaalaislaki, laki kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta, kansalaisuuslaki, kotoutumislaki ja yhdenvertaisuuslaki. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 71, 78.) Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaisia edistämään tasa-arvoa ja kieltää syrjinnän esimerkiksi etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen tai uskonnon perusteella työelämässä, koulutuksessa sekä palveluiden ja tavaroiden tarjonnassa. (Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325.) Kotoutumislain tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja. Laki pyrkii edistämään suomeen kotoutuvien mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi kotoutumislain tarkoitus on tukea tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteisen vuorovaikutuksen rakentumista eri väestöryhmien välillä. (Kotoutumislaki 2010/1386.)

Maahanmuuttaja käsitteelle ei ole olemassa yhtä ainoaa selitystä. Maahanmuuttajan määrittely perustuu usein kieleen, kansalaisuuteen, syntymävaltioon tai uuteen maahanmuuttoon, jolloin määritelmät antavat erilaisia kuvia kyseisestä ihmisryhmästä. Usein maahanmuuttajakäsitteen merkitys riippuu siitä, millaisessa asiayhteydessä ja millaisin tarkoituksin sitä käytetään. Lisäksi on mahdollista, että maahanmuuttajiksi kutsutaan maahanmuuttajien lapsia, toisen sukupolven maahanmuuttajia, jotka ovat syntyneet maahanmuuton jälkeen. Maahanmuuttajia tutkittaessa ja maahanmuuton vaikutuksia tarkasteltaessa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota termin monipuolisuuteen. (Anderson & Blinder 2015; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Yksinkertaisimmillaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan maahan, kuten Suomeen, muuttavaa henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2016d). Maahanmuuttopolitiikassa maahanmuuttajalla viitataan yleensä kotoutumislain mukaisesti Suomeen muuttaneeseen henkilöön, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai lyhytaikaista vierailua varten myönteisellä luvalla, rekisteröidyllä oleskeluoikeudella tai oleskelukortilla (Kotoutumislaki

2010/1386). Suomen pakolaisavun (2016) mukaan maahanmuuttajia ovat kaikki ulkomaalaiset, jotka asettuvat asumaan Suomeen vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi.

Tässä tutkimuksessa käsitän maahanmuuttajat henkilöinä, jotka ovat jostakin syystä asettuneet asumaan Suomeen pidemmäksi aikaa. Toisin sanoen maahanmuuttaja on henkilö, joka on esimerkiksi työn, avioliiton tai pakolaisuuden myötä perustanut Suomeen kodin ja osallistuu tavalla tai toisella yhteiskunnan arkeen. Lisäksi maahan muuttaminen sisältää siirtymisen maasta toiseen ja sen mukana tuomat tekijät, kuten henkilön historian ja kulttuurin sekä uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen prosessin. Näin ollen maahanmuuttajia ovat nimenomaan ensimmäisen sukupolven muuttajat, eivät heidän lapsensa, jotka syntyvät Suomessa. Toisen sukupolven maahanmuuttajat eivät ole käyneet läpi samaa maahanmuuton prosessia kuin heidän vanhempansa tai toinen vanhemmista.

Erot ihmisryhmien sisällä ovat merkittäviä ja myös maahanmuuttajien joukossa on erilaisuutta. Toiset ovat esimerkiksi korkeasti koulutettuja ja toiset lukutaidottomia. Maahanmuuttajataustaiset ihmiset eivät halua tulla nähdyiksi uudessa ympäristössään vain maahanmuuttajuuden kautta, vaan tasavertaisina ihmisinä muiden joukossa. (Kopra 2016, 6.) Tässä tutkimuksessa korostan, että maahanmuuttaja käsitteenä kuvaa yksiulotteisesti joukkoa erilaisia ihmisiä. Se auttaa tutkimukseni rajaamista sekä kiinnittämistä yhteiskunnalliseen keskusteluun, mutta maahanmuuttaja on ennen kaikkea kuin kuka tahansa ihminen elinkaarineen ja kokemuksineen. Maahanmuuttajuus on vain yksi osa tätä kokonaisuutta. Käsitteeni mukaan ihmisen elämään ja toimintaan vaikuttavat kokonaisvaltaisesti erilaiset elämäntilanteet, sosiaalinen kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa sekä ympäristöt, joissa ihminen elää ja toimii. Näin myös maahanmuuttajan vapaaehtoisuuteen voidaan odottaa vaikuttavan monet yksilölliset tekijät, jolloin vapaaehtoisuutta ei todennäköisesti leimaa pelkästään maahanmuuttajastatus.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua ja toimia vapaaehtoistoiminnassa, koska maahanmuuttajat tuovat omat ominaisuutensa yhteiskuntaamme jokapäiväiseen elämään ja ovat oikeutettuja toimimaan ja osallistumaan muiden ihmisten tavoin. Samalla maahanmuuttajat muokkaavat yhteiskuntaa ja suomalainen yhteiskunta muokkaa maahanmuuttajien toimintaa ja osallistumista. Koko tutkimukseni kannalta on mielenkiintoista tarkastella, miten aktiivinen kansalaisuus vapaaehtoisena on

toteutunut maahanmuuttajan näkökulmasta. Minkälaiset tekijät voivat vaikuttaa maahanmuuttajan toimintaan, mikä motivoi maahanmuuttajia osallistumaan ja minkälaisia haasteita saatetaan kohdata uudessa yhteiskunnassa toimiessa?

4.2 Maahanmuuttajuus, osallistuminen ja osallisuus uudessa yhteiskunnassa

Maahanmuuttajien mahdollisuuksiin toimia uudessa ympäristössä vaikuttavat muun muassa maahanmuuttajien määrä, demokratian piirteet, historia vastaanottavana maana, lakisääteinen kehys, talous ja maantieteelliset tekijät. Lisäksi toimintamahdollisuuksiin vaikuttavat vastaanottajamaan käsitys kansallisuudesta ja kansalaisuudesta sekä kansalaisyhteiskunnan rooli. Kansalaisyhteiskunnan kulttuuri on merkittävä, sillä se määrittelee kansalaisten aktiivisen toiminnan ja osallistumisen rajoja. Esimerkiksi vapaaehtoisuus ei aina toteudu ihmisen vapaasta tahdosta, vaan joissakin tilanteissa, kuten kommunistisissa maissa, vapaaehtoisuus on ollut jopa pakollinen tapa osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Gropas 2008, 34, 44–45.)

Maahanmuuttajan toimintaan vaikuttavat myös yksilölliset tekijät, kuten koulutus, työ ja maahanmuuttokokemukset, aikaisempi yhteiskunnallinen kokemus kansalaisena ja oma kulttuuriperimä. On tärkeää huomioida myös maahanmuuton taustoja, sillä toisille, kuten avioliiton myötä muuttaville, maahanmuutto on vapaaehtoista ja toisille, kuten pakolaisille, välttämätöntä. Myös ihmisen ikä, jona maahanmuutto on tapahtunut voi helpottaa tai vaikeuttaa sopeutumista ja näin osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Esimerkiksi nuoremman ihmisen on helpompaa oppia uusia kieliä ja toimintatapoja kuin vanhemman. Toimijuuden rakentumiseen vaikuttaa myös se, onko maahanmuutto pysyvä vai väliaikainen tila. Esimerkiksi työperäiset maahanmuuttajat saattavat jäädä pysyvästi asumaan uuteen kotimaahan, kun turvapaikanhakijat tai väliaikaisesti maassa oleskelevat saattavat palata takaisin lähtömaihinsa. (Berry 1997, 5–9, 11–12; Gropas 2008, 34, 44–45.)

Lisääntyvän maahanmuuton myötä monikulttuurisuus, monikielisyys sekä arvojen ja tapojen monimuotoisuus ovat yhä suurempi osa suomalaista yhteiskuntaa. Maahanmuuttajien osallistuminen tulee nähdä Suomessakin jatkuvana kaksisuuntaisena kotoutumisena, joka edellyttää sitoutumista sekä maahanmuuttajilta että vastaanottavalta yhteiskunnalta. Mahdollisuus osallistua on maahanmuuttajan kotoutumista uuteen yhteiskuntaan sekä

vastavuoroisesti vastaanottavan yhteiskunnan ja sen palvelujärjestelmän muuttumista. Kotoutumisen onnistumisen tärkeä edellytys on, että maahanmuuttajat kokevat olevansa pysyvä, yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa. (Lautiola 2013, 15; Petäjämaa 2013, 19.) Vastavuoroinen kotoutuminen tapahtuu etenkin kunnissa, sillä sen asukkaista ja ympäristöstä tulee maahanmuuttajan lähiympäristö. Siksi maahanmuuttajaväestön tarpeet on otettava huomioon paikallisessa suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. (Kotoutumislaki 2010/1386.) Monimuotoinen kaupunki- ja palvelurakenne, tilojen saatavuus väestöryhmien kohtaamiselle, vuoropuhelurakenteet, ohjaus ja neuvonta, tieto osallistumismahdollisuuksista, aktiivinen asennetyö sekä tiedotus maahanmuutosta ja eri kulttuureista ovat rakenteita, joilla voidaan paikallisesti tukea yhteisöjen sosiaalista kehitystä. (Lautiola 2013, 15–16; Petäjämaa 2013, 34–35.) Kokemukset myönteisestä ilmapiiiristä motivoivat ja edesauttavat maahanmuuttajien kielen oppimista ja ympäröivän yhteiskunnan arvoihin tutustumista. Samalla kantaväestö voi oppia asioita maahanmuuttajien elämästä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 27.)

Osallisuuden rakentaminen suomalaisessa yhteiskunnassa voi olla maahanmuuttajalle haastavaa, koska esimerkiksi kotoutumispolitiikka perustuu vielä perinteiseen kansalaisuuskäsitykseen, jonka mukaan kotoutuminen uuteen yhteiskuntaan on välttämätöntä kansalaisuuden saamiseksi ja vasta kansalaisuus mahdollistaa maahanmuuttajalle täysivaltaisen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan. Toisin sanoen kansalaisen statuksen saaminen edellyttää sopeutumista siihen yhteisöön, johon muutetaan, ja siksi maahanmuuttajien tasavertainen kohtelu yhteiskunnassa ei lähtökohtaisesti ole mahdollista. (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 188–189; Pyykkönen 2003, 94–96.) Aktiivinen kansalaisuus kyseenalaistaa tämän vastakkainasettelun luomalla kansalaisuudesta aseman sijaan väli-neen ja toimintatavan. Näin kansalaisuutta ei nähdä kotoutumisen lopputuloksena, vaan edellytyksenä kotoutumisprosessin onnistumiselle, koska kansalaisyhteiskunnassa kansalaisuus tarkoittaa ihmisen aktiivista osallistumista. (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 183–189, 202–203.)

Kansalaisyhteiskunnan kytkeminen kotoutumiseen on tärkeää, koska maahanmuuttajien demokratiaoikeuksien toteutuminen ja osallistuminen kansalaisyhteiskunnassa ovat merkittäviä osallisuuden edistäjiä. Lisäksi kansalaisjärjestöjen merkitys Suomessa on vahva ja siksi ne ovat voimavara myös kotouttamistyössä. Järjestötyön kautta maahanmuuttajat

voivat esimerkiksi rakentaa verkostoja ja omaa osaamista. Kansalaisyhteiskunnan ja paikallistason toimijoilla on tärkeä rooli myönteisen vuorovaikutuksen edistämisessä, koska he voivat tukea kotoutumista ja yhdenvertaisuuden toteutumista arjessa. Onnistuneiden kontaktien kautta myös kantaväestöllä on mahdollisuus tutustua maahanmuuttajiin. (Lautiola 2013, 25; Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 11, 26–27.) Järjestöt voivat myös vastaanottaa maahanmuuttajia uusina jäseninä ja mahdollistavat näin kansalaistoimintaan osallistumisen. Lisäksi järjestöillä on kyky tunnistaa ruohonjuuritason tarpeita sekä tavoittaa erilaisia kohderyhmiä ja samalla vaikuttaa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin. Kotouttamistyön ja moninaisen kulttuurin kannalta järjestöjen tulisiikin miettiä, miten oma toiminta vastaa erilaisia tarpeita. (Lautiola 2013, 26, 56–57; Kopra 2016, 17, 20.)

4.3 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen esteitä

Vapaaehtoistoiminta ei tavoita kaikkia yhteiskunnan ihmisryhmiä ja osallistumiselle on havaittu monia rajoittavia tekijöitä. Maahanmuuttajien osallistumiseen vaikuttavat erityisten tekijöiden lisäksi samankaltaiset esteet kuin muilla ihmisillä. Esimerkiksi ihmisten erilaiset elämäntilanteet, perheellisyys, työtilanne ja terveydentila, määrittelevät paljon osallistumista. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Kopra 2016, 4; Vogel, 2008, 114–118.) Osallistumisen esteitä voivat olla esimerkiksi kiire, tiedon puute tai yleinen mielenkiinnon puute. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Nylund & Yeung 2005, 31; Yeung 2002, 44.) Varsinkin nuorilla ja työikäisillä lapset ja työ vievät paljon aikaa ja työllistyminen on ensisijainen keino päästä osaksi yhteiskuntaa. Näin halukkuus tehdä asioita ilmaiseksi voi olla matala. (Kopra 2016, 11, 14.) Lisäksi yksilön voimavarat vaihtelevat erilaisissa elämäntilanteissa. Esimerkiksi pitkään kuormittava elämäntilanne, kuten työttömyys, kuluttaa voimavaroja ja suuntaa niitä selviytymiseen. Tällöin omiin voimavaroihin ei uskota tai yhteiskuntatasolla luoteta, jolloin niitä ei osata myöskään hyödyntää. (Särkelä-Kukko 2014, 39.) Osallistumisen esteenä voidaan pitää myös leimautumisen pelkoa. Toimintaan ei uskaltauduta, koska pelätään toisten ihmisten arvostelua. (Kopra 2016, 11.)

Myös ennakkokäsitykset vapaaehtoistoiminnasta voivat olla este osallistumiselle. Vapaaehtoistoiminta mielletään esimerkiksi aktiivisten kansalaisten toiminnaksi, jolloin hei-

kommissa asemassa olevien osallistuminen jää helposti huomiotta. Muun muassa järjestötyö nähdään pienten ryhmien toimintana, jolloin oletetaan, että niihin on vaikea päästä mukaan. Vapaaehtoistyön järjestäjillä voi puolestaan olla vähän tietoa esimerkiksi työttömien ongelmista ja arkeen liittyvistä tekijöistä, jolloin heitä ei nähdä potentiaalisina vapaaehtoisina. Myös työttömät saattavat luulla, ettei heillä ole oikeutta tehdä vapaaehtoistyötä, koska joissakin tapauksissa työttömiltä on evätty työttömyystukia tehdyn vapaaehtoistoiminnan takia. Työtön ei välttämättä edes halua tehdä ilmaista työtä, josta muille maksetaan palkkaa. Lisäksi vapaaehtoistoiminta mielletään usein pitkäkestoisena ja sitoutumista vaativana toimintana ja vapaaehtoisille järjestettävät erilaiset kurssit ja koulutukset koetaan työläinä ja aikaa vievinä. (Kopra 2016, 10–11.)

Osallistumisella voi olla myös paikallisia esteitä, kuten Rovaniemellä pitkät välimatkat, sää, pimeys sekä julkisen liikenteen hinnat ja huonot yhteydet. (Kemppainen 2006, 34; Kopra 2016, 13). Esimerkiksi vesi- tai lumisade ei innosta liikkumaan. Kiinnostavan järjestötoiminnan etsiminen ja löytäminen vaatii kuntalaisilta myös oma-aloitteisuutta ja tiedonhakutaitoja, jolloin halukkaan vapaaehtoisen odotetaan itse ottavan yhteyttä esimerkiksi järjestöön, joka rekrytoi vapaaehtoisia. Kaikilla ihmisillä ei kuitenkaan ole tällaista tietotaitoa, jolloin itselle sopivan toiminnan löytäminen voi olla haastavaa. (Kopra 2016, 16.)

Yleisten esteiden lisäksi maahanmuuttajien osallistumiseen liittyy lukuisia erityisiä tekijöitä. Rakenteellisella tasolla osallistumiseen vaikuttavat vastaanottavan yhteiskunnan järjestelmät, kuten kotouttamisen järjestäminen. Esimerkiksi maahanmuuttajien osaamisen mitätöinti ja tätä kautta ammattityön harjoittamisen estäminen voivat rajoittaa huomattavasti maahanmuuttajien osallistumista. (Guo 2007.) Osallistumisen esteenä voi olla myös tieto maahanmuuttajan pikaisesta kotiinpaluusta, jolloin yhteiskunnan toimintaan sitoutuminen ei tunnu tarpeelliselta. (Vogel 2008a, 110.)

Osallistumisen esteet voivat olla piileviä, vaikka yhteiskunta tunnustaisikin maahanmuuttajat tärkeinä toimijoina yhteiskunnassa. Tällaisessa tilanteessa vapaaehtoistoiminnasta kiinnostunut maahanmuuttaja ei pääse mukaan toimintaan, koska toiminnan järjestäjä ei näe häntä potentiaalisena vapaaehtoisena maahanmuuttajastatuksen vuoksi. (Vogel 2008a, 121; Kopra 2016, 16–17.) Näin maahanmuuttajastatus sisältää henkisiä, sosiaalisia

ja yhteiskunnallisia haasteita, jotka vaikuttavat osallistumiseen etenkin sopeutumisen alkuvaiheessa. Esimerkiksi maahanmuuttajan kohtaamat kielen ja kulttuurin haasteet, jopa syrjintä, rajoittavat sosiaalisten ja ammatillisten kontaktien syntymistä (Guo 2007; Handy & Greenspan 2009, 957; Vogel 2008b, 21). Tämän lisäksi uuteen kulttuuriin tutustuminen, kielen harjoittelu, kodin etsiminen ja mahdollisen työn löytäminen vievät aikaa ja vaativat paljon energiaa, jolloin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen mahdollisuudet pienenevät (Handy & Greenspan 2009, 969).

Aktiivisen toiminnan aloittaminen uudessa maassa voi olla haastavaa myös sosiaalisista syistä, koska ihmisen kontaktit ovat kaventuneet. Maahanmuutto on voinut rikkoa kotimaassa kerättyjä verkostoja ja kaventanut näin muuttajan sosiaalista pääomaa. Esimerkiksi maahanmuuttaja, joka on kotimaassaan toiminut aktiivisesti kansalaisyhteiskunnan hyväksi voi menettää tämän verkostorakenteen muuttaessaan uuteen yhteiskuntaan. (Vogel, 2008, 21–22.) Myös traumaattiset kokemukset kotimaassa ovat voineet muuttaa aktiivisen ihmisen varautuneeksi ja passiiviseksi, eikä suhtautuminen vapaaehtoistoimintaan ole positiivista. Maahanmuuttajalla voi olla esimerkiksi kokemuksia pakotetusta vapaaehtoistoiminnasta omassa kotimaassaan. (Gropas 2008, 45; Handy & Greenspan 2009, 969; Vogel, 2008, 119.)

Toisten ihmisten tuen puute rajoittaa huomattavasti maahanmuuttajien osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Esimerkiksi ilman perheen ja ystävien kannustusta osallistuminen on epätodennäköisempää. Myös oman kulttuurin edustajien puuttuminen lähiympäristöstä voi vaikuttaa osallistumattomuuteen, sillä toiset maahanmuuttajat voivat innostaa vapaaehtoistoimintaan. (Guo 2007; Kemppainen 2006, 32–33.) Toisaalta omasta kulttuurista voi nousta myös rajoitteita, jotka estävät tai jopa kieltävät toimintaan osallistumisen. Esimerkiksi perinteiset miesten ja naisten roolit saattavat olla este naisten osallistumiselle. (Kemppainen 2006, 32–33.) Osallistuminen vaatii myös rohkeutta, koska maahanmuuttajien joukossa esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan osallistuva ihminen voi korostua. (Kopra 2016, 11, 14.)

Yksi osallistumisen este on myös se, ettei toimintamahdollisuuksista uudessa maassa ole tarpeeksi tietoa. Lisäksi maahanmuuttajat kokevat usein, ettei heillä ole riittävästi vapaaehtoistoimintaan liittyvää kulttuuriosaamista, kun suomalaista kulttuuria ei tunneta riittävästi. Tämä liittyy usein siihen, ettei tietoa osata puutteellisen kielitaidon takia hakea tai

tietoa jaetaan keinoilla, jotka eivät tavoita maahanmuuttajia. Esimerkiksi erilliset tiedotteet voidaan kokea kasvottomiksi, jolloin ne on myös helppo sivuuttaa. Näin ollen henkilökohtainen vuorovaikutus maahanmuuttajien kanssa korostuu. Maahanmuuttajat, jotka ovat kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta rekrytoidaan esimerkiksi lähiverkostojen ja tapahtumien kautta. (Guo 2007; Kemppainen 2006, 32; Kopra 2016, 11–12.) Monet vapaaehtoiset arvostavat myös perehdyttämistä ja esimerkiksi järjestön tarjoamaa koulutusta ja tukea vapaaehtoisille (Kopran 2016, 11).

4.4 Vapaaehtoistoimintaan motivoivia tekijöitä

Maahanmuuttajat, jotka pyrkivät kotoutumaan uuteen yhteiskuntaan osallistuvat todennäköisimmin myös vapaaehtoistoimintaan (Vogel 2008a, 120). Vaikka maahanmuuttajien elämään ja toimintaan uudessa kotimaassa vaikuttavat erityiset tekijät, on varsinkin aktiivisesti kansalaisyhteiskuntaan osallistuvilla maahanmuuttajilla paljon yhteistä aktiivisten kantasuomalaisten kanssa. Yhteistä voi olla jopa enemmän kuin ei-aktiivisten maahanmuuttajien kanssa. Näin ollen esimerkiksi suuri osa aktiivisten kansalaisten ja aktiivisten maahanmuuttajien esiin nostamista osallistumiseen liittyvistä tekijöistä ovat samankaltaisia. (Mutwarasibo & Vogel 2008a, 195.) Tästä huolimatta jokaisen ihmisen yksilölliset piirteet, elämäntilanne, taustat ja niiden mukana tuomat tekijät vaikuttavat eri tavoin vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Näin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen syyt ovat moninaisia (Sundeen ym. 2009, 929).

Arvot innostavat ihmisiä ajattelemaan tai saavat heidät toimimaan jonkin asian hyväksi (Leskinen 2008, 15). Myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisen taustalla on erilaisia arvoja, jotka motivoivat vapaaehtoisia aloittamaan ja ylläpitämään vapaaehtoistoimintaa. Arvot ovat useimmiten sekoitus altruistisia, epäitsekkäitä motiiveja, kuten halu auttaa ja egoistisia, itsekkäitä motiiveja, kuten halu kehittää itseä, oppia uusia asioita ja tutustua uusiin ihmisiin. (Nylund 2008, 28.) Esimerkiksi auttaminen ja vapaaehtoistoiminta ovat usein osa vapaaehtoisen omaa arvomaailmaa, osa niitä asioita, joita hän pitää tärkeinä ja joihin hän uskoo. Kaiken kaikkiaan vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on useille ihmisille luonteva osa arkea ja elämää. Vapaaehtoisuus koetaan jopa etuoikeutena ja velvollisuutena. (Ojanen 2001, 105; Nylund & Yeung 2005, 15; Sorri 2005, 129.)

Myös yhteiskunnan arvot vaikuttavat ihmisten osallistumiseen. Esimerkiksi altruismin tai hyvän tekemisen periaate, perustuu myötätuntoon toisia kohtaan tai toisista välittämiseen. Solidaarisuuden idea puolestaan ilmaisee samaistumista johonkin ryhmään tai yhteisöön ja vastuuntuntoa osallistua tämän yhteisön sekä sen jäsenten hyvinvoinnin edistämiseen. Vastavuoroisuuden periaate taas tarkoittaa sen ymmärtämistä, että auttamalla muita voi tulla myös autetuksi. Osallistumiseen voi vaikuttaa myös tasa-arvon ja sosiaalisen oikeuden arvo, jotka perustuvat uskoon, että epätasa-arvo ja epäoikeudenmukaisuus ovat moraalisesti ja sosiaalisesti väärin. (Rochester ym. 2010, 16–17.)

Erilaiset vapaaehtoistoiminnan arvot tulee nähdä myös kulttuurisesti värittyneinä, koska monet niistä kumpuavat uskonnosta ja muista yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyvistä tekijöistä. Näin muun muassa toisista huolehtiminen on monen uskonnon perusopetus, mutta ajatus sosiaalisesta oikeudesta saattaa vaihdella rajusti eri uskontojen välillä. Tämän lisäksi yksilön tai yhteisöllisyyden arvostaminen voivat vaihdella erilaisissa yhteiskunnissa voimakkaasti. Yhdessä maassa voidaan odottaa, että yksilön tulee pärjätä omillaan ja toisessa lähimmäisistä huolehtiminen on itsestään selvä asia. Sen sijaan joissakin valtioissa yhteiskunnan odotetaan huolehtivan kansalaisista kehdosta hautaan saakka. (Rochester ym. 2010, 16–17.)

Vapaaehtoistoiminnan motiivit ovat myös yksilöllisiä ja linkittyvät henkilön menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen (Yeung 2005a, 83, 87). Vapaaehtoisuus voi tarjota mahdollisuuksia oman elämän reflektointiin ja uudelleen suuntaamiseen esimerkiksi erilaisissa elämänmuutoksissa. Osallistumisen taustalla voivat olla myös omakohtaiset kokemukset ja samaistuminen niihin ihmisiin, joita halutaan auttaa. Vapaaehtoiset voivat kokea, että heillä on erityisiä taitoja ja luonteenpiirteitä, jotka ovat avuksi toisten tukemisessa. Osallistumisen motiivina voi olla myös ylimääräinen vapaa-aika ja sen käyttäminen johonkin hyödylliseen toimintaan. Lisäksi vapaaehtoistoiminnan kautta kehitetään itseä ja opitaan uusia asioita. Oppiminen liittyy niin henkiseen, sosiaaliseen kuin ammatilliseen itsensä kehittämiseen. Vapaaehtoisuuden myötä ihminen voi muun muassa kehittää itsetuntoaan ja tuntea olevansa yhteisössä tärkeä. Motiivit ovat myös sosiaalisia. Vapaaehtoistoiminnan kautta etsitään esimerkiksi uusia ihmissuhteita. Monen vapaaehtoistoimintaan osallistuvan syy aloittaa toiminta on yksinkertaisesti ollut kutsu, jonka on esittänyt hänelle läheinen tai tärkeä ihminen. (Leskinen 2008, 16; Nylund 2000, 123–130; Pessi & Oravasaari 2011, 75–77; Yeung 2002, 32–33.)

Vapaaehtoistoimintaan osallistutaan myös siksi, että se tuntuu hyvältä ja toiminta on itselle mieluista. Toiminta on koettu mukavana, palkitsevana ja tärkeänä, koska omalla toiminnalla on voinut tuoda toisille ihmisille iloa. Vapaaehtoisuuden motiiveissa korostuu myös antamisen ja saamisen, vastavuoroisuus. (Hartikaisen 2005, 148.)

Omassa tutkimuksessani tarkastelen maahanmuuttajia, jotka osallistuvat aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan, koska on mielenkiintoista tarkastella, minkälaiset tekijät tukevat maahanmuuttajien osallistumista. Myös Vogel (2008a, 111–122) on tarkastellut prosesseja, jotka vaikuttavat maahanmuuttajien aktiivisuuden rakentamiseen uudessa ympäristössä. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat yhteiskunnallisesti aktiivisia ja näin onnistuneet luomaan uusia verkostoja ja aktiivisuusketjuja vastaanottavassa maassa. Monet maahanmuuttajat olivat olleet aktiivisia jo omassa kotimaassaan, jolloin aktiivinen kansalaisuus oli osa heidän minäkuvaansa. Tutkimuksen mukaan aktiivisuus vastaanottajamaassa sai alkunsa, kun maahanmuuttaja rekrytoitiin tai kutsuttiin mukaan jonkin organisaation toimintaan. Maahanmuuttajat hakeutuivat myös itse omia arvoja ja mielenkiinnon kohteita vastaavaan toimintaan. Halu toimia yhteiskunnan hyväksi kehittyi myös, kun maahanmuuttajat tulivat tietoisiksi heitä koskevista asioista ja ongelmista vastaanottavassa maassa. Osallistuminen syveni, jos maahanmuuttajaa ohjattiin hänelle sopiviin tehtäviin ja tuettiin omien taitojen kehittämisessä.

Kosic (2008, 96–99, 101–105) on nostanut esiin maahanmuuttajien ajatuksia kansalaistoimintaan motivoivista tekijöistä. Kansalaistoimintaan motivoivia yksilöllisiä tekijöitä ovat korkea koulutustaso, kielitaito, karismaattisuus, itseluottamus, johtajuustaidot, aktiivisuus, optimismi, into, avoinmielisyys ja sinnikkyys. Lisäksi aikaisempi aktiivisuus kotimaassa tai kasvatuksen myötä saatu malli saattavat vaikuttaa osallistumiseen positiivisesti. Päämotiiviksi maahanmuuttajat nimeävät kuitenkin halun auttaa, joka perustuu vahvasti omiin maahanmuuton kokemuksiin. Esimerkiksi itse koetut kieliongelmat, instituutioiden huono tuki ja rajallinen pääsy informaation lähteille ovat nostaneet aktiivisissa maahanmuuttajissa tarpeen olla toisten tukena. Auttaminen koetaan myös kansalaisen vastuuksi ja moraaliseksi tehtäväksi. Kansalaistoimintaan motivoivia sosiaalisia tekijöitä puolestaan ovat perheen, ystävien, työn ja opiskelupaikan tuki tai tuen puute, erilaisten verkostojen puute, yksinäisyys, tarve olla kontaktissa omaan kieleen ja kulttuuriin, kulttuurin säilyttäminen, henkilökohtaiset murheet, tuen ja neuvojen tarve, solidaarisuus, kutsu osallistua toimintaan sekä muiden ihmisten kannustus.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat liittävät kokemukset osallistumisesta useisiin yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Yksilöllisiä tekijöitä ovat useimmiten erilaiset resurssit, kuten ajan, kokemusten tai koulutuksen tuoma osaaminen. Tämän lisäksi persoonallisuus, luonteenpiirteet, asenne ja itsetunto sekä omat verkostot kannustavat aktiiviseen osallistumiseen. (Vogel 2008b, 23–24.) Vapaaehtoisuuden taustalla voivat olla myös maahanmuuton syyt, kansalaisuus, ikä, sukupuoli, perhetaustat ja perheellisyys sekä työ- ja elämäntilanne. (Gesthuizen & Scheepers 2012, 69; Handy & Greenspan 2009, 975–976; Sundeen, ym. 2009, 933–936, 947–948.) Myös maahanmuuttajien arvot motivoivat vapaaehtoistoimintaan. Esimerkiksi uskonto, elämänkatsomus ja halu tehdä hyvää saavat ihmiset auttamaan toisia. (Handy & Greenspan 2009, 967–968.)

Maahanmuuttajat haluavat luoda vapaaehtoistoiminnan kautta uusia sosiaalisia suhteita, harjoitella kieltä ja oppia uudesta kulttuurista. Uudet verkostot luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja auttavat kotoutumisessa. Kuten muillakin ihmisillä, myös maahanmuuttajilla on tarve tehdä kodin ja työn lisäksi itselle merkittäviä asioita ja näin vapaaehtoistyö nähdään mahdollisuutena itsensä toteuttamiseen ja itsetunnon ylläpitämiseen. Esimerkiksi työttömät maahanmuuttajat voivat hankkia vapaaehtoistoiminnan myötä mielekästä tekemistä, työkokemusta ja uusia taitoja. (Guo 2007.) Tämän lisäksi monet vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat maahanmuuttajat ovat saaneet itse aikaisemmin apua ja haluavat omalla toiminnallaan vaikuttaa yhteiseen hyvään. (Guo 2007; Handy & Greenspan 2009, 969.)

Osallistumiseen liittyviä yhteiskunnallisia tekijöitä ovat yhteiskunnan rakenne ja kansalaisten vaikuttamiseen vaikuttavat tekijät, jotka tarjoavat enemmän tai vähemmän mahdollisuuksia osallistua. (Vogel 2008b, 23–24.) Esimerkiksi Suomessa kotoutumislaki pyrkii luomaan rakenteita, jotka tukevat maahanmuuttajien osallistumista kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan toimintaan (Kotoutumislaki 2010/1386). Lisäksi maahanmuuttaja voidaan nähdä vapaaehtoisia rekrytoivan tahon puolesta potentiaalisena aktiivina hänen taitojensa, tietojensa ja erilaisten toimintamenetelmiensä johdosta (Vogel 2008a, 117). Useimmiten vapaaehtoistoimintaan ovat innostaneet maahanmuuttajien tutut, ystävät, työtoverit sekä jo toiminnassa mukana olevat maahanmuuttajat, joilla on kokemusta vapaaehtoisena toimimisesta. Näin vapaaehtoistoimintaan mukaan pyytäminen on ollut eri-

tyisen tärkeä tekijä vapaaehtoisuuden aloittamisessa. Myös kasvokkain tapahtuva rekrytointi vapaaehtoistoiminnan järjestäjän taholta on innostanut mukaan toimintaan. (Handy & Greenspan 2009, 967–969.)

4.5 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen merkitys

Osallistuminen ja aktiivisuus voivat vaikuttaa niin maahanmuuttajien omaan elämään kuin yhteisöön ja yhteiskuntaan monin erilaisin tavoin (Handy & Greenspan 2009, 971). Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot voivat laajentua ja auttaa selviytymään elämän ja maahanmuuton mukana tuomista haasteista. Verkostoissa voi luoda uusia ystävyssuhteita ja mahdollisia kontakteja työelämään. Samalla opitaan uusia henkilökohtaisia taitoja ja kerrytetään tietoa. Sosiaalisissa verkostoissa voi syntyä myös yhteisöllisyyttä ja vahvaa solidaarisuuden tunnetta jäsenien välillä. Samalla vapaaehtoisuudesta voi tulla keino tehdä jotakin itselle mielekästä. Toiminnan puitteissa maahanmuuttajat ovat kokeneet itsensä myös hyödyllisiksi ja arvostetuiksi. Oman arvon tunne voi nousta ja tehdystä toiminnasta voi saada tyydytystä ja tunnustusta. Nämä merkitykset ovat usealle maahanmuuttajille erityisen tärkeitä, koska usein maahanmuuttajat ohjataan matalapalkkaisiin tehtäviin vastaanottavissa yhteiskunnissa. (Kosic 2008, 102–103.) Useiden maahanmuuttajien kohdalla aktiivinen osallistuminen on johtanut myös uusiin tehtäviin, jolloin yksi toiminta voi ketjureaktion tavoin johtaa toiseen. (Handy & Greenspan 2009, 972; Kosic 2008, 106.)

Vapaaehtoistoiminta on auttanut osallistumaan vastaanottavan maan kulttuuriin ja ymmärtämään uuden ympäristön tapoja, normeja ja arvoja. Etenkin kirjoittamattomien sääntöjen oppiminen on koettu erityisen tärkeäksi sopeutumisen kannalta. (Handy & Greenspan 2009, 973.) Kansalaisaktiivisuus on mahdollistanut myös oman kulttuuriryhmän edustamisen, jolloin aktiiviset ovat olleet mukana rakentamassa positiivista kuvaa omasta kulttuurista. Samalla taistellaan rasismia, syrjintää ja muukalaispelkoa vastaan ja rakennetaan kulttuurien välistä dialogia. Aktiivisuuden kautta voidaan myös ylläpitää omaa kulttuuria, joka puolestaan vahvistaa kulttuuri-identiteettiä. (Handy & Greenspan 2009, 972; Kosic 2008, 104–105.) Tämän lisäksi aktiiviset maahanmuuttajat voivat toimia roolimalleina ja rohkaista uusia toimijoita. Aktiivinen ihminen voi tehdä itseään näkyväksi

myös yksilönä, kokonaisvaltaisena yhteiskunnan jäsenenä, ei vain maahanmuuttajaksi leimattuna tai etnisen ryhmänsä edustajana. (Mutwarasibo & Vogel 2008a, 197–198.)

Aktiivinen kansalaistoiminta on tärkeää koko yhteiskunnalle, mutta erityisesti sen vähemmistöissä eläville, kuten maahanmuuttajille, koska se tapahtuu verkostoissa, jotka sisältävät yhteisiä velvollisuuksia tai sitoutumista ja kannustavat näin vastavuoroisuuteen. Lisäksi toiminnan myötä syntyy sosiaalisia verkostoja, jotka vaikuttavat yksilöiden ja ryhmien tuottavuuteen, sosiaaliseen pääomaan. (Handy & Greenspan 2009, 971; Putnam 2000, 20; Vogel, 2008b, 19.) Ennen kaikkea osallistuminen yhteisen hyvän puolesta tuo aktiivisille ihmisille iloa ja hyvää mieltä. Samalla avun tarjoaminen toiselle voi nostaa maahanmuuttajan sosiaalista statusta ja mainetta yhteisössä. (Kosic 2008, 105–106.)

Yhteiskuntatasolla maahanmuuttajien osallistumisen tukeminen on myös sitoutumista kotoutumisen tukemiseen. Näin voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää yhteiskunnan pirstaloitumista ja eriarvoistumista. Muun muassa maahanmuuttajalasten syrjintä ja ulkopuolisuuden kokemukset voivat haitata lasten kasvua ja kehitystä. Siksi vahvan yhteisöllisyyden rakentaminen on tärkeää. Yhteisöllisyys on myös velvollisuus, joka kumpuaa perustuslain määräämistä yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä, sekä arjen hyvistä etnisistä suhteista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 9, 24.) Hyvät etniset suhteet edistävät myös yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden ja vakauden tunnetta, joka puolestaan voi ehkäistä konfliktien syntymistä. Tämä on tärkeää, sillä Suomessa on havaittu ajoittain koventuneita asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Esimerkiksi arjen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä sosiaalisessa mediassa on esiintynyt hyökkäävää ja rasistista käyttäytymistä etnisiä tai uskonnollisia ryhmiä kohtaan. Tällaisilla syrjinnän kokemuksilla voi olla pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyvinvointiin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 25–26.)

4.6 Maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumisen tukeminen

Monilla ihmisillä näyttäisi olevan kiinnostusta vapaaehtoisuuteen, mutta väylät vapaaehtoistoimintaan eivät ole auenneet. Tutkimukset viittaavat siihen, että ihmiset saattaisivat osallistua vapaaehtoistoimintaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan. Vapaaehtoistoiminnan kannalta tämä on tärkeä tutkimustulos, sillä kynnys osallistua ei välttämättä ole korkea,

vaan tarvitaan sopiva tilaisuus tai sosiaalinen kontakti, joka kannustaa ihmisiä osallistumaan. Lisäksi vapaaehtoistoiminnasta ja sen mahdollisuuksista tulee jakaa monipuolista tietoa, jotta sen moninainen luonne tulee näkyväksi. Näin se voisi kohdata myös ihmisten ja ryhmien erilaiset tarpeet. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Nylund & Yeung 2005, 31; Yeung 2002, 44.)

Yhteiskunnan tulisi tukea ja kannustaa maahanmuuttajien osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Osallistumisen esteitä tulisi purkaa niin yhteiskunnan kuin organisaatioiden toimesta kiinnittämällä huomiota maahanmuuttajien statuksen parantamiseen, tiedottamiseen ja vapaaehtoistoimintaan rekrytoimiseen. Samalla vapaaehtoisjärjestöjen tulisi kiinnittää huomiota oman toimintansa avoimuuteen ja siihen vastaako se erilaisten ihmisten tarpeita. Lisäksi vapaaehtoistoiminnasta pitää informoida monipuolisesti niin, että mahdollisimman moni ihminen saisi tietoa erilaisista vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista. (Handy & Greenspan 2009, 976, 978; Sundeen ym. 2009, 952.) Maahanmuuttajuuden ei tulisi olla este osallistumiselle, vaan aktiivisuus on ehto kotoutumiselle (Keinänen & Mäkeläinen 2009, 183–189).

Vapaaehtois- ja järjestötoimintaan osallistuminen perustuu usein ihmisen haluun ja kiinnostukseen osallistua (Kopra 2016, 9). Tällöin toiminnan on oltava tekijälle mielekästä ja arvoja vastaavaa. Maahanmuuttajien kohdalla osallistumiseen saattavat vaikuttaa erityiset syyt, jolloin myös vapaaehtoistoiminnan tulisi tarkastella näitä tarpeita. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Kopra 2016, 4; Vogel, 2008a, 114–118.) Tarpeisiin voidaan vastata uusilla toimintamuodoilla, jotka täydentävät vanhoja. Usein kaivataan myös helppoja ja lyhyempiaikaisia toimintamahdollisuuksia, jotka eivät vaadi pitkäaikaista sitoutumista sekä selkeitä vapaaehtoisuuden rooleja. Esimerkiksi erilaiset vapaamuotoisemmat verkostot, kuten yksittäiset kampanjat sosiaalisessa mediassa täydentävät vapaaehtoistoiminnan kenttää. Samalla verkostoista voi syntyä uusia yhdistyksiä, kun mukana olleet ihmiset haluavat jatkaa toimintaa. (Kopra 2016, 11, 14, 23.)

Vapaaehtoistahojen tulisi etsiä potentiaalisia vapaaehtoisia laajasti. Esimerkiksi maahanmuuttajat nähdään useammin vapaaehtoistoiminnan kohteina kuin tekijöinä. Maahanmuuttajien kannalta on tärkeää, että heidät huomataan ja heidän taitojaan, tietojään ja kokemustaan arvostetaan sekä hyödynnetään (Vogel 2008a, 117). Esimerkiksi maahanmuuttajajärjestöjen kieli-, kulttuuri- ja kotoutumisasiämisessä on paljon käyttämätöntä

potentiaalia. Tämän lisäksi Suomessa asuu suuri ja hyvin kotoutunut maahanmuuttajien joukko, jonka osaamista sekä suomalaisen yhteiskunnan tuntemusta tulisi käyttää kotoutumisen tukena nykyistä laajemmin. (Lautiola 2013, 26, 56–57.) Monella maahanmuuttajalla voi olla myös aiempaa kokemusta vapaaehtoistoiminnasta (Kopra 2016, 17).

Toiminnan omaehtoisuus toteutuu, kun osallistuja nähdään toimijana, ei toiminnan kohteena. Näin osallistujan itseluottamus vahvistuu ja hänen on helpompaa sitoutua toimintaan. Esimerkiksi järjestöjen ja yhdistysten jäsenten tulisi pystyä vaikuttamaan tehtäviensä sisältöihin. Samoin heidän toiveensa ja palautteensa tulisi ottaa huomioon. (Kopra 2016, 36–37.) Osallistuminen voi syventyä, jos maahanmuuttajaa ohjataan hänelle sopiviin tehtäviin ja häntä tuetaan omien taitojen kehittämisessä (Vogel 2008a, 111–122). Myös vastuuta tulee jakaa osallistujille. Muun muassa maahanmuuttajan tilanne muuttuu kotoutumisen myötä, jolloin esimerkiksi kielitaidottomasta toiminnan kohteesta voi tulla itsenäinen toimija, kuten potentiaalinen vapaaehtoinen. Oman toimijuuden vahvistuminen tapahtuu aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Näin ollen kielitaidottomuuskaan ei ole este toimintaan osallistumiselle. Kieli opitaan toiminnallisesti ja se karttuu tekemisen kautta. Toisaalta muille vapaaehtoisille voidaan opettaa myös selkosuomea, joka puolestaan edistää monikulttuurisuutta ja yhteistoimintaa. (Kopra 2016, 4, 16–17, 20, 38.)

Osallistumisen tukemisessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten maahanmuuttajia houkutellaan vapaaehtoisiksi. Rekrytoinnissa korostuu kohtaaminen, koska useimmiten vapaaehtoistoimintaan innostavat helpoiten maahanmuuttajien tutut, ystävät, työtoverit sekä jo toiminnassa mukana olevat maahanmuuttajat. Esimerkiksi vapaaehtoiset voivat toimia roolimalleina ja kertoa toiminnastaan muille ihmisille, etenkin niille, joiden ei ole ajateltu olevan perinteistä vapaaehtoisryhmää. Ihmisille tulee kertoa myös vapaaehtoistoiminnasta saatavista hyödyistä, koska auttamisen halun rinnalla korostuu vapaaehtoistoiminnan kautta saatu hyöty itselle. Myös kasvokkain tapahtuva rekrytointi vapaaehtoistoiminnan järjestäjän taholta innostaa mukaan toimintaan, koska kaikilla ei ole mahdollisuutta esimerkiksi tietokoneen käyttöön, eivätkä kaikki etsi tietoa verkosta. Myöskään kirjoitettu informaatio ei toimi maahanmuuttajien kohdalla toimintaan osallistumisen houkuttimena, muun muassa kieliongelmiensa takia, yhtä hyvin kuin suullinen tieto tai henkilökohtainen kutsu. Vapaaehtoisia voidaan etsiä muun muassa julkisilta paikoilta ja eri-

laisissa tapahtumissa. Myös ihmisiä kiinnostavat ja yhdistävät teemat, kuten ruoka, liikunta voivat innostaa toimintaan. (Handy & Greenspan 2009, 967–969; Kopra 2016, 11, 16–17.)

Informaatio vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista voi levitä tehokkaasti myös nykyteknologian avulla ja maahanmuuttajien tekemälle vapaaehtoistyölle halutaan enemmän näkyvyyttä. Tämä voi lisätä tiedottamista ja konkreettisia kertomuksia vapaaehtoistoinnasta. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi vapaaehtoisten haastatteluja paikallislehdissä ja sosiaalista mediaa. Näin voidaan tuoda esiin myös maahanmuuttajien omaa vapaaehtoistoimintaa ja toimijuutta. (Kopra 2016, 20.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Maahanmuuttajien käsitysten ja kokemusten tarkastelu laadullisen haastattelututkimuksen avulla

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella, minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta ja miten he käsittävät vapaaehtoistoiminnan. Toisin sanoen tavoitteeni on jäsentää maahanmuuttajien kokemusperäistä tietoa vapaaehtoistoiminnasta. Tutkimukseni kiinnittyy siksi humanistisen tutkimuksen kenttään, joka tähtää ihmisten erilaisten näkökulmien, mielipiteiden, käsitysten ja asenteiden kartoittamiseen ja kuvaamiseen. Humanistisessa tutkimuksessa ihmisten käsitykset asioista ja ilmiöistä voivat olla erilaisia, mutta samaan aikaan arvokkaita tiedon lähteitä. Tämän lisäksi humanistinen tutkimus on kiinnostunut inhimillisestä kokemuksesta ja siksi tutkimuksen ongelmanasettelu rakentuu kokemuksen kuvaamisesta, jäsentelystä ja kokemuksen tuottaman tiedon analysoimisesta. (Lähdesmäki, Hurme, Koskimaa, Mikkola & Himberg 2015.)

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Pyrin ymmärtämään kokonaisvaltaisesti vapaaehtoistoimintaa ja siihen liittyviä moninaisia tekijöitä, kuten sen ominaisuuksia ja merkityksiä. Laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee ihmisen subjektiivisia merkityksiä, joiden avulla hän tulkitsee maailmaa. Samalla ihminen on myös osa erilaisia sosiaalisia ulottuvuuksia ja näin todellisuus rakentuu muun muassa kontekstisidonnaisesti kieleen, mielikuvien ja kulttuuristen tekijöiden kautta. (Summer 2006, 249.) Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan tutkimukseen osallistuvien perspektiiviä ja vältetään tutkijan asettamia, tutkimusta ennalta määääviä ennakkokäsityksiä ja määritelmiä. (Summer 2006, 249.) Käsitysten tutkimuksessa on kuitenkin olennaista tiedostaa tutkijan oma asennoituminen tutkimuskohteeseen (Lähdesmäki, ym. 2015). Olen esimerkiksi määritellyt vapaaehtoistoiminnan hyvin laajasti, jotta tutkimukseni kuvaisi vapaaehtoisuustoiminnan kenttää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tämä on ollut haastavaa, koska omiin käsityksiini vaikuttaa selkeästi suomalainen, perinteinen käsitys vapaaehtoistyöstä. Olen joutunut tietoisesti laajentamaan käsitystäni ja olemaan avoin maahanmuuttajien näkemyksille.

Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monella erilaisella menetelmällä, jolloin saadaan erityyppistä tietoa ihmisten elämän monimuotoisista ilmiöistä. Se, mitä työkaluja milloinkin käytetään, riippuu tilanteesta, tutkimustehtävistä ja -ongelmista. (Saaranen-Kauppien & Puusniekka 2006.) Laadullisessa tutkimuksessa esimerkiksi teoriaa käytetään apuvälineenä, joka mahdollistaa tulkintojen tekemisen kerätystä tutkimusaineistosta. Usein puhutaan myös aineistolähtöisistä tutkimuksista, joissa pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen lisäksi voidaan tarkastella teoriasidonnaista tutkimusta. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, vaan paremminkin kytkeytyy siihen. Tällöin aineistosta tehdyille tulkinnoille etsitään selityksiä tai vahvistusta teoriasta. (Eskola 2001, 137.) Oma tutkimukseni on teoriasidonnaista tutkimusta, koska vapaaehtoistoiminta on laajasti tutkittu ilmiö. Tästä huolimatta maahanmuuttajien tekemää vapaaehtoistoimintaa ei ole tutkittu Suomessa siinä määrin, että voitaisiin aiemman tutkimustiedon perusteella tarkastella maahanmuuttajien kokemuksia heidän tekemästään vapaaehtoistoinnasta. Siksi aineiston rooli maahanmuuttajien käsitysten ja kokemusten kuvaamisessa kasvaa. Tämän tutkimuksen aineiston avulla pyritään keräämään lisää tietoa maahanmuuttajien osallistumisesta ja toimimisesta vapaaehtoistoinnassa. Aineiston tulkinnan tukena ja tutkimuksen validiteetin vahvistajana käytetään Suomessa ja ulkomailla tehtyjä tutkimuksia vapaaehtoisten kokemuksista ja käsityksistä. Tämän lisäksi tulkinnan apuna käytetään ulkomailla toteutettuja tutkimuksia, joissa maahanmuuttajia on tarkasteltu vapaaehtoistoinnin tekijöinä.

Tutkimukseni on toteutettu yhteistyössä MoniNetin kanssa, jolloin se myös kiinnittyy arkipäivän toimintaan ja sen tutkimiseen. Tutkimus selvittää, millaisia kokemuksia aktiivisesti vapaaehtoistoinnassa olevilla maahanmuuttajilla on tekemästään vapaaehtoistoinnasta, jotta voitaisiin paremmin ymmärtää esimerkiksi sitä mikä saa heidät osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. Tutkimuksen tarkoituksen kannalta oli tärkeää löytää ihmisiä, joilla oli maahanmuuttajatausta sekä kokemusta vapaaehtoistoinnin tekemisestä. MoniNetin työntekijöiden avulla löytyi tutkimukseen osallistuvat 9 maahanmuuttajaa, jotka ovat osallistuneet aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan Suomessa asuttujen vuosien aikana. Kaikki tutkimukseen osallistuvat maahanmuuttajat olivat toimineet vapaaehtoisina MoniNetin kautta tai muissa järjestöissä, yhdistyksissä ja yksityishenkilöinä.

Laadullisissa tutkimuksissa ei pyritä yleistykseen, vaan esimerkiksi kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään jotakin toimintaa. Siksi on tärkeää, että tietoa hankitaan sellaisilta ihmisiltä, joilla on tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta. Näin tiedonantajien valinta ei ole sattumanvaraista, vaan harkittua ja tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi eliittiotannassa tutkimuksen perusjoukko voi olla pieni, mutta tiedonantajiksi on valittu henkilöitä, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Tähän tutkimukseen osallistuvat henkilöt valikoituivat jo sen ennakkotiedon mukaan, että he ovat todistettavasti olleet mukana ja osallistuneet vapaaehtoistyöhön. Sillä ei ollut niinkään väliä minkälaista tai kuinka kauan he olivat olleet vapaaehtoisia, koska mielenkiinnon kohteena oli subjektiiviset käsitykset ja kokemukset.

5.2 Haastatteluaineiston hankinta

Kokemuksia hyödyntävässä tutkimuksessa käytetään usein itse koottuja aineistoja. Tällöin on suunniteltava tarkasti, miten haastattelut, kyselyt tai tutkimuskohteen havainnointi toteutetaan ja dokumentoidaan, minne koottu aineisto tallennetaan, miten sitä käsitellään ja millaisia lupia dokumenttien tallentamiseen tarvitaan. Samalla on mietittävä ja tehtävä valintoja niistä menetelmistä, joilla aineiston hankkiminen on tutkimusongelman kannalta mielekästä. (Lähdesmäki, ym. 2015.) Tämä tutkimus on kiinnostunut maahanmuuttajien henkilökohtaisista kokemuksista ja käsityksistä. Tutkimusaineisto hankittiin haastattelemalla maahanmuuttajia, koska näin päästiin lähelle heidän käsityksiään. Haastatteluiden avulla voidaan syventyä ymmärtämään erilaisten ihmisten ajattelua ja mielipiteitä tutkittavasta asiasta. (Trochim, 2006.) Haastattelut perustuvat keskusteluun, jolloin tutkija saa mahdollisuuden lähestyä vaikeitakin asioita, kuten sitä miten ihmiset ymmärtävät maailmaa ja omaa elämää sekä sitä, minkälaisia merkityksiä ihmiset antavat omille kokemuksilleen. Syvälliset keskustelut voivat paljastaa asioita, joita ei esimerkiksi kyselylomakkeilla pystytä paljastamaan. (Brinkmann & Kvale 2015, 1, 21; Hirsijärvi & Hurme 2001, 11–12.) Etuna on myös se, että haastateltaviksi voi valita ihmisiä, joilla on kokemusta tai tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Tässä tutkimuksessa haluttiin saada tietoa ihmisiltä, jotka tekevät vapaaehtoistyötä ja samalla omaavat maahanmuuttajataustan. MoniNet auttoi etsimään sopivia haastateltavia

Rovaniemeltä. Näin haastateltavat olivat varmasti maahanmuuttajataustaisia ihmisiä, jotka ovat toimineet vapaaehtoisina. Siksi voitiin olettaa, että heillä olisi myös paljon kerrottavaa omasta vapaaehtoistoiminnastaan. Jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa tulee varmistaa tutkimukseen osallistuvien suostumus, heidän informointinsa, luottamuksellisuus ja anonymiteetti, sekä miettiä mahdollisia seurauksia, joita tutkimukseen osallistuminen voi aiheuttaa (Hirsijärvi & Hurme 2001, 19–20; Brinkmann & Kvale 2015, 85–86). Henkilökohtaisen kutsun lisäksi kirjoitin tutkimuksestani tiedotteen sekä suomeksi että englanniksi (Ks. Liite 2. Tiedote tutkimuksesta). Tiedote julkaistiin myös MoniNetin Facebook-ryhmässä. Näin tutkimuksesta tehtiin avoin ja näkyvä osa MoniNetin toimintaa ja siihen osallistuminen oli vapaaehtoista. Tässä tutkimuksessa korostui anonymiteetin varmistaminen, koska maahanmuuttajien, varsinkin vapaaehtoistoiminnassa olevien joukko, on Rovaniemellä suhteellisen pieni. Haastatteluihin lupautui 10 mukaan pyydettyä maahanmuuttajaa, mutta yksi haastattelu jäi tekemättä, koska haastateltava matkusti ulkomaille. Osallistumishalukkuuden johdosta sain sen käsityksen, että tutkimusaihe on myös osallistujille mielenkiintoinen.

Suunnittelin tutkimustani varten teemahaastattelurungon. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen ja tutkimuksen kannalta keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Etukäteen valitut teemat perustuvat pääasiassa tutkimuksen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelurunko hahmottui aiemman vapaaehtoistoiminnan tutkimuksen esiin nostamista tekijöistä, jotka kuvaavat maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja ihmisten käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta. (Ks. Liite 3. Teemahaastattelurunko.) Haastattelemineen ei kuitenkaan ole yksinkertainen tiedonhankintakeino. Hyvän haastattelun rakentaminen on haastava tehtävä, koska haastattelu ei aina käytännössä suju suunnittelusta huolimatta. Lisäksi haastattelu on aina kontekstisidonnainen tapahtuma, johon vaikuttavat vuorovaikutuksen lisäksi ympäristöön liittyvät tekijät, kuten haastattelupaikka. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 11–12.) Tutkimushaastatteluissa on huomioitava myös se, että haastateltava on valmis jakamaan tuntemattomalle haastattelijalle asioita elämästään, jolloin tutkijalla on vastuu kunnioittaa tätä mahdollisuutta ja suojella haastateltavan yksityisyyttä (Hirsijärvi & Hurme 2001, 19–20; Brinkmann & Kvale 2015, 4, 17).

Tästä haasteellisuudesta huolimatta oli tutkimukseni kannalta erittäin tärkeää kysyä vapaaehtoistoiminnasta ja siihen osallistumisesta maahanmuuttajilta itseltään. Aineiston

hankintatapaa pohdittiin myös yhdessä MoniNetin työntekijöiden kanssa, joilla oli kokemusta maahanmuuttajien kanssa toimimisesta. Pohdimme muun muassa sitä, että haastatteluun osallistuvilta voitaisiin kerätä kirjallista materiaalia, mutta kielen tuottamisen ja ymmärtämisen kannalta päätimme, että kasvokkain tapahtuva kommunikointi olisi parempi ratkaisu niin haastateltavan kuin haastattelijan kannalta. Haastattelu on joustava tapa hankkia tietoa, koska tutkija voi haastattelun aikana toistaa kysymyksiä, korjata väärinkäsityksiä, muokata kysymyksiä selkeämpään muotoon ja keskustella aiheesta haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajarvi 2009, 73).

Oman tutkimukseni kannalta oli tärkeää tiedostaa, miten kieli- ja kulttuurierot voivat vaikuttaa haastatteluihin ja tätä kautta analyysiin sekä tutkimuksen tuloksiin. Koska tulkkipalveluita ei ollut mahdollista järjestää, rajasin haastateltavat henkilöihin, jotka puhuvat suomea tai englantia. Tästä huolimatta tulkintavirheet ovat mahdollisia. Tutkijana pyrin selkeän ja yksinkertaisen kielen käyttämiseen ja lisäkysymysten esittämiseen, jotta saisin mahdollisimman tarkan kuvan haastateltavien kerronnasta. Tästä syystä haastattelujen nauhoittaminen oli erityisen tärkeää, jotta litterointivaiheessa pystyin tarkastamaan kuulua.

Haastattelut toteutettiin kesä-heinäkuussa 2016 MoniNetin tiloissa Rovaniemellä. Tilat olivat tutut kaikille haastateltaville ja näin mukava ympäristö keskustelulle. Teemahaastatteluihin osallistui yhdeksän maahanmuuttajaa, neljä miestä ja viisi naista, jotka ovat toimineet ja toimivat vapaaehtoisina joko järjestöjen tai yhdistyksien kautta tai itsenäisesti, pääasiassa Rovaniemellä. Haastateltavat olivat iältään 18–48-vuotiaita ja kotoisin Etelä-Aasian, Etelä-Amerikan, Itä-Euroopan, Lähi-Idän ja Pohjois-Afrikan alueilta. Lisäksi osa haastateltavista oli elänyt kotimaasta lähdön jälkeen ja ennen Suomeen muuttamista muissa maissa. Kaikki haastattelut toteutettiin suomen kielellä, mutta englannin puhumiseen annettiin mahdollisuus.

Haastattelut kestivät 50–60 minuuttia. Teoriasidonnaisuudesta huolimatta pyrin haastatteluissa avoimeen keskusteluun, jolloin haastattelut perustuivat pääasiassa haastateltavien kerrontaan. Näin kysymyksiä ei esitetty teemahaastattelurungon mukaisessa järjestyksessä, vaan runko toimi tutkijan muistivälineenä. Haastattelut aloitettiin tutkimukseni esittelyllä, keskustelulla haastateltavien anonymiteetin suojaamisesta ja haastattelun nau-

hoittamisesta, johon kaikki haastateltavat suostuivat. Keskustelu lähti liikkeelle maahanmuuttajien omien kokemusten läpikäymisellä ja vapaaehtoistyön määrittelyyn siirryttiin vasta lopussa tai kun se luonnollisesti tuli keskustelun lomassa esille. Suurin osa haastateltavista kertoi spontaanisti omista kokemuksistaan. Pääsin usein myös kysymään lisäkysymyksiä, jotka syntyivät haastateltavien kerronnasta. Jokainen haastattelu oli erilainen, koska jokainen haastateltava oli erilainen ja näin vuorovaikutus minun ja haastateltavien välillä muodostui yksilöllisesti. Tutkijana pyrin luomaan haastatteluista mukavia ja keskustelunomaisia tuomalla omaa persoonaani tilanteisiin. Tämä näkyi muun muassa rentona jutusteluna haastattelun aikana. En pysytellyt tiukasti haastattelukysymyksissä, vaan annoin keskustelun virrata avoimesti. Joissakin tapauksissa keskustelun sivujuoni johti myös uusiin, tutkimuksen kannalta mielenkiintoisiin keskusteluihin.

Jo haastattelutilanteissa kävi ilmi, että monia kysymyksiä piti avata tai muotoilla uudelleen. Kysymyksiä piti muokata yksinkertaisemmiksi tai kysyä eri tavoin. Tällaisissa tilanteissa huomasin haastateltavan kertovan jotakin muuta, kuin mitä olin kysynyt. Tilanteissa, joissa huomasin, etten itse ollut ymmärtänyt jotakin asiaa, pyysin haastateltavia kertomaan asian toisella tapaa tai kysyin, olinko ymmärtänyt asioita oikein. Näin ollen myös oma kokemattomuuteni haastattelijana on voinut vaikuttaa niin haastattelutilanteisiin kuin sitä seuraaviin tiedon käsittelyn vaiheisiin. Tutkimushaastattelijaksi kehittyminen vaatii paljon harjoittelua, kokemusta kentältä ja tutkimushaastattelun teoreettiseen tietoon tutustumista (Brinkmann & Kvale 2015, 71).

5.3 Haastatteluaineiston analyysi

Aineistoni analyysissä käytin metodina sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jolloin etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysissä aineistoa käsitellään erittelemällä, tiivistämällä sekä etsimällä yhtäläisyyksiä ja eroja. Tavoitteena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus, joka liittää tutkimustulokset tutkimusaiheen laajempaan kenttään ja muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 105–107.) Toisin sanoen tutkimusaineiston

laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto pirstotaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja järjestetään uudelleen uudenlaiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–116).

Sisällönanalyysin vaiheet vaihtelevat tutkijasta riippuen. Analyysiprosessista voidaan erottaa esimerkiksi valmistelun, järjestämisen ja kategorioinnin vaiheet. Valmisteluvaiheessa valitaan analyysiyksikkö ja tutustutaan aineistoon kokonaisuutena. Tämän jälkeen aloitetaan aineiston järjestäminen, johon voi kuulua koodaamista, ryhmittelyä, kategorioiden luomista ja abstrahointia. Viimeisessä vaiheessa aineisto kategorisoidaan luomalla esimerkiksi malli, käsitekartta tai käsitteellinen konsepti. Tähän vaiheeseen liittyy myös tutkimuksen teorian ja aineiston dialogi. (Elo & Kyngäs 2008, 110.)

Käytännössä analyysi voi edetä seuraavasti: Ensimmäisessä vaiheessa haastatteluaineisto pelkistetään, eli redusoidaan litteroimalla, jonka jälkeen litteroitu aineisto redusoidaan. Aineistosta poimitaan ilmauksia ja tehdään ensimmäisiä muistiinpanoja. Haastateltavien kerronnassa kiinnitetään huomiota kohtiin, joissa he vastaavat tutkimuskysymyksiin. Seuraavaksi aineisto luokitellaan. Jos haastattelut on toteutettu teemahaastatteluilla, on luonnollista pilkkoa aineisto näiden teemojen mukaisesti. Teemoittelun tehtävä on pilkkoa ja ryhmitellä aineisto erilaisten aiheiden mukaan. Aineiston alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään, eli klusteroidaan. Ryhmät puolestaan luokitellaan ja ne nimetään luokan sisällön mukaan. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi tutkimuskohteen ominaisuutta tai piirrettä. Sisällön analyysin myötä aineisto tiivistyy, kun yleisempiin käsitteisiin yhdistetään yksittäisiä tekijöitä. Viimeisessä vaiheessa aineisto abstrahoidaan. Empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin, jolloin esimerkiksi aineiston alaluokat voivat olla aineistolähtöisiä, mutta yläluokat tuodaan valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93–117.)

Päätin yhdistää Elon ja Kynkään (2008, 110) ja Tuomen ja Sarajärven (2009, 93–117) kuvaamia sisällönanalyysin vaiheita ja rakentaa niistä tutkimukseni kannalta loogisen etenemismallin, jonka esittelen taulukossa 1. Tämän tutkimuksen sisällönanalyysi perustuu luonnollisesti haastatteluaineiston teemoitteluun, koska käytin aineiston hankinnassa teemahaastatteluja.

Taulukko 1. Sisällönanalyysin vaiheet tässä tutkimuksessa

Valmistelu	Järjestely	Abstrahointi
1. Litterointi 2. Analyysiyksikön valinta 3. Litteroidun aineiston lukeminen ja ensimmäiset merkinnät vastaten tutkimuskysymyksiin.	4. Teemoittelu teemahaastatteluiden ja analyysikysymysten mukaan. 5. Aineiston ryhmittely ja teemojen muokkaaminen. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi.	6. Empiirisen aineiston liittäminen teoreettisiin käsitteisiin → luokat 7. Lopullisten kategorioiden, luokkien tai käsitekartan luominen.

Haastatteluiden jälkeen litteroin nauhoitetun aineiston. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi 80 sivua (fontti 12, riviväli 1). Litterointi auttaa muuttamaan aineiston helpommin hallittavaan muotoon. Litterointi on oleellinen osa aineistoon tutustumista ja sen avulla rajataan aineistoa. Litteroinnin tarkkuus määritetään suhteessa tutkimuskysymyksiin ja analyysin tarkkuustasoon. Jos aineisto on esimerkiksi laaja, sitä ei ole aina järkevää litteroida kokonaan, vaan haastattelun osista voi perustellusti valita tutkimusongelman kannalta olennaiset osat. Valinnat perustellaan esimerkiksi tutkimuskysymyksien ja tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Jos tutkimuksen kiinnostus kohdistuu haastattelussa esiin tuleviin asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole tarpeen. On kuitenkin hyvä litteroida sekä haastateltavan että haastattelijan puheenvuorot, jotta voidaan päätellä, millä tavoin haastattelijan kysymyksen muotoilu vaikutti saatuun vastaukseen. (Ruusuvuori 2010, 356; Ruusuvuori ym. 2010, 10; Ruusuvuori & Tiittula 2005.)

Litteroin haastattelut sanasta sanaan sisällyttäen mukaan niin haastattelijan puheen kuin haastateltavien kerronnan. Jätin litteroinnista pois sellaiset haastattelun osat, joissa ei puhuttu tutkimukseen liittyvistä asioista. Tämän lisäksi litteroinnissa ei näy ei-kielellinen kommunikointi tai esimerkiksi naurahdukset, koska tutkimukseni kiinnostus kohdistuu aiheen asiasisältöihin. Litteroinnista ei myöskään näy kaikki täytesanat, kuten “niinku” tai sanojen toistot. Tämän lisäksi haastateltavien lausuntaa on muutettu niin, ettei siitä voi tunnistaa henkilöä puhetapaan verraten. Tämä tarkoittaa sitä, että jotkin sanat haastateltavien kerronnassa on muutettu yleiskielen muotoon, koska ne on lausuttu kieliopillisesti erottuvasti. Lauserakenteet ja sanajärjestys on kuitenkin pidetty samana.

Litteroitu aineisto analyysin pohjana ei ole kopio itse haastattelutilanteen informaation määrästä. Kirjoitetussa muodossa osa puheesta jää aina havaitsematta tai voidaan ymmärtää väärin. Ei-sanallinen vuorovaikutus haastatteluiden aikana ohjaa vuorovaikutusta paljon. Näin litteroijan rajallinen huomiokyky ohjaa esitulkintaa. Litteroidessa tutkija tekee jatkuvasti valintoja siitä, mikä informaatio haastatteluissa on relevanttia tai ei-relevanttia tutkittavan aiheen kannalta. (Nikander 2010, 363; Ruusuvuori 2010, 358.) Haastatteluiden litterointi oli kielen ymmärtämisen kannalta ajoittain hyvin haastavaa, koska sanoista tai lauseista ei saanut ensikuulemalla selvää. Näin ollen jouduin kuuntelemaan nauhat ja haastattelun osat useaan kertaan ja tarkistamaan lopuksi kuulemani oikeaksi kuuntelemalla haastattelut pidemmissä pätkissä uudelleen. Ajoittain joitakin sanoja jäi litteroimatta lauseiden loppuissa, koska ne peittyivät taustameluun tai lausuttiin epäselvästi. Valitsin olla arvaamatta näitä sanoja, etten johtaisi aineistoa oman tulkinnan varassa johonkin suuntaan. Kaiken kaikkiaan litterointi auttoi ymmärtämään paremmin haastatteluiden sisältöjä, koska nauhoja kuuntelemalla aukesi monia yksityiskohtia haastateltavien kerronnasta, jotka eivät jääneet mieleen haastattelutilanteessa.

Aineistoa litteroitaessa voidaan miettiä myös validiteetin ja reliabiliteetin kysymyksiä: Vastaako litteroitu aineisto tutkimuskysymyksiini riittävällä tavalla ja onko perusteltua olettaa, että sen pohjalta tehty tutkimus tuottaa luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä? Lisäksi on tiedostettava tutkijan ennakkokäsitykset tutkittavasta ilmiöstä ja miten käsitykset vaikuttavat litteroimiseen. Jääkö nauhoitetusta haastattelusta esimerkiksi huomauttamatta asioita, jotka eivät tunnu tärkeiltä. (Nikander 2010, 358; Ruusuvuori, ym. 2010, 12.) Valitsin litteroinnissa sanasta sanaan kirjoittamisen, koska en halunnut tehdä vielä tässä vaiheessa tulkintaa siitä mitkä haastattelun osat ovat vastauksia tutkimuskysymyksiini. Suurin syy tähän valintaan oli se, että haastateltavien kerronta oli yksilöllistä, eikä vastauksia aina kerrottu suoraan kysymykseen viitaten. Toiseksi litteroinnissa oli keskiyttävä kielen ymmärtämiseen. Kaikki pois jättämäni kohdat olivat selkeästi asioita, jotka eivät liittyneet tutkimukseeni, kuten säästä puhuminen. Tämän lisäksi huomasin jo haastattelutilanteissa, että haastateltavat tuottavat sellaisia käsityksiä ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta, jotka poikkeavat omista käsityksistäni ja joita en osannut odottaa. Sanaan sanaan litterointi auttaa myös hahmottamaan haastateltavien kerronnan kokonai-

suutta. Tähän vaikuttaa myös kielen ymmärtäminen, koska litteroidessani huomasin myöhemmin ymmärtäväni jonkin aikaisemman osan haastattelusta paremmin, koska se liittyi jollakin tavoin myöhempään kerrontaan.

Seuraavassa analyysin vaiheessa kysyin, mitä haastateltavat kertovat minulle siitä, mitä minä haluan tietää ja kuinka haastateltavat voivat auttaa minua laajentamaan ymmärrystäni tutkimastani aiheesta (Brinkmann & Kvalen 2015, 217, 219). Tulostin aineiston ja luin jokaisen haastattelun uudelleen tehden samalla niihin merkintöjä, muistiinpanoja ja alleviivauksia, joiden avulla hahmotin tutkimuskysymysten mukaisia puheenvuoroja. Tässä vaiheessa analyysiyksiköksi muodostuivat kokonaiset lauseet ja ilmaukset. Tutkijan tulee esittää kysymyksiä tutkittavien kokemusten merkityksistä ja merkittävyydestä. Näin aineiston erilaisten komponenttien ja ulottuvuuksien välillä tehdään yhteyksiä, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan pyrkiä muodostamaan kokonaisvaltaisempi ymmärrys. (Willig 2014, 136.) Asioista ja ilmiöistä voidaan tehdä monenlaisia tulkintoja riippuen esimerkiksi siitä mitä aineistolta kysytään ja kuka sitä tulkitsee. Tutkija määrittelee muun muassa sitä, mikä on tutkimuksen kysymysten kannalta tärkeää ja mikä merkityksetöntä tietoa. Tutkija tulkitsee haastatteluun osallistuneiden käsityksiä ja kokemuksia kysymällä aineistolta mitä ne tarkoittavat. Tulkitsija prosessoi sitä mitä hän itse näkee litteroinnissa ja on kuullut haastatteluissa. Alkuperäiseen materiaaliin lisätään jotakin ja tulkitsijalla on valta muokata sitä, mitä tutkimuksessa tullaan esittämään toisen kokemuksena. (Willig 2014, 137, 141.)

Seuraavaksi aloitin aineiston teemoittelun. Teemoittelun tehtävä on aineiston järjestelmällinen läpikäynti tutkimuskysymysten, keskeisten käsitteiden ja lähtökohtien määrittämällä tavalla (Ruusuvuori, ym. 2010, 14–16). Teemoittelun avulla voidaan esimerkiksi jäsentää aineistosta hahmottuvia käsityksiä ja asenteita (Lähdesmäki, ym. 2015). Aineisto tarjoaa harvoin suoria vastauksia tutkimusongelmaan, jolloin tutkimuskysymysten ja haastattelukysymysten lisäksi voidaan käyttää analyttisiä kysymyksiä, jotka esitetään aineistolle ja joiden avulla aineiston järjestäminen tapahtuu. Aineiston jakaminen teemoihin ei kuitenkaan vielä riitä tutkimusanalyysiksi, vaan aineiston työstäminen jatkuu analyysin seuraavalla kierroksella. (Ruusuvuori, ym. 2010, 8, 10.) Muodostin teemoittelua tukevat analyysikysymykset käyttäen apunani tutkimuskysymyksistä muodostettuja haastattelu-teemoja, *maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta* ja *maahanmuuttajien käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta* (Ks. Liite 4. Analyysikysymykset). Tämän

jälkeen kirjasin kysymykset tekstinkäsittelyohjelmaan kahteen eri tiedostoon, joista toinen käsitteli maahanmuuttajien kokemuksia ja toinen käsityksiä. Luin jokaisen haastattelun tietokoneella uudelleen ja leikkaa-liima-taktiikalla vastasin analyysikysymyksiin haastateltavien puheenvuoroilla ilman, että muokkasin niitä. Päätin säilyttää ilmaukset alkuperäisessä muodossaan, jotta aineisto edustaisi mahdollisimman pitkälle maahanmuuttajien kerrontaa. Listasin jokaisen kysymyksen alle kaikkien haastateltavien kommentit, jotta voisin seuraavassa vaiheessa aloittaa erojen ja yhtäläisyyksien tarkastelun.

Seuraavaksi luin teemat uudelleen läpi. Samalla yhdistelin analyysikysymyksiä, jotka kuvasivat samoja asioita ja tarkastin, että kysymykset vastaavat maahanmuuttajien ilmaisuja ja ilmaisut kysymyksiä. Lukiessani hahmottelin vastauksia uusiin teemoihin, jotka korostuivat nimenomaan maahanmuuttajien kerronnassa. Kerronnassa maahanmuuttajat keskittyivät erityisesti omiin henkilökohtaisiin osallistumisen kokemuksiin sekä yleisesti maahanmuuttajien osallistumiseen liittyviin tekijöihin. Maahanmuuttajien käsitykset vapaaehtoistoiminnasta nousivat esille vasta, kun pyysin heitä määrittelemään ja kuvailemaan vapaaehtoistoimintaa. Näin pääteemoiksi muodostuivat: *1. Maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta, 2. Maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä ja 3. Maahanmuuttajien käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta*. Loin jokaiselle pääteemalle uuden tiedoston tekstinkäsittelyohjelmaan ja järjestin kutakin teemaa vastaavat vastaukset analyysikysymyksiin niiden alle. Tämän jälkeen merkkasin samaa asiaa kuvailevat ja erilaiset vastaukset omilla väreillään sekä lihavoin kohdat, jotka mielestäni kuuluivat toisiin teemoihin. Värien avulla aineisto oli helppoa järjestää teemojen alle erilaisiin ryhmiin ja lihavoidut tekstin osat siirsin oikeiden pääteemojen alle.

Viimeisessä analyysin vaiheessa loin jälleen uudet tiedostot kullekin pääteemalle, mutta tällä kertaa muutin haastateltavien ilmaisut niiden sisältöjen mukaan yksinkertaisempaan muotoon esimerkiksi seuraavassa taulukossa 2 esitetyn mukaisesti.

Taulukko 2. Aineiston muuttaminen yksinkertaisempaan muotoon

Analyysikysymys	Miten maahanmuuttaja aloitti vapaaehtoistoiminnan?
Haastateltavan vastaus	”Kun me tulimme tänne (vuosiluku) niin (vuosiluku) saimme kutsun, että täällä on semmonen vapaaehtoistyön kurssi, jos me haluamme osallistua siihen. Kyllä minä lähti, koko perhe lähti.”
Yksinkertaistettu muoto	<ul style="list-style-type: none"> - kutsu - osallistui kurssille - yhdessä perheenjäsenen kanssa

Järjestin samankaltaiset yksinkertaistetut ilmaukset pääteemojen alle omiin ryppäisiinsä ja nimesin ne tutkimusteorian avulla. Alateemat syntyivät niistä tekijöistä, jotka aiemman tutkimuksen mukaan ovat osallisina maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Järjestelyn edetessä myös alateemoille löytyi omat alaluokat. Nämä alaluokat nimesin ilmaisujen sisällön mukaan. Ne kuvaavat alateemojen erilaisia puolia. Systemaattisen ja monivaiheisen analyysin jälkeen aineistoni oli kiteytynyt kokonaisuudeksi, jonka avulla toteutin myös tutkimustulosten auki kirjoittamisen (Ks. Liite 5. Aineiston luokittelu).

6 MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSIA VAPAAEHTOISTOIMINTAAN OSALLISTUMISESTA

Tutkimukseni tarkoitus on tarkastella, minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Olin erityisen kiinnostunut siitä, minkälaiset tekijät ovat saaneet maahanmuuttajan osallistuman vapaaehtoistoimintaan. Lisäksi haastattelemani maahanmuuttajat nostivat esiin lukuisia tekijöitä, jotka yleisesti vaikuttavat maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Tämä kokemukseen liittyvä tieto on tutkimusaiheeni kannalta tärkeää antia, koska se voi omalta osaltaan täydentää suomalaisen vapaaehtoistoiminnan kokonaiskuvaa.

Tutkimustulokset perustuvat maahanmuuttajien subjektiivisiin kokemuksiin ja siksi niitä ei voida yleistää. Esimerkiksi kulttuuriin liittyvät tekijät, jotka on nostettu vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen vaikuttaviin tekijöihin, perustuvat maahanmuuttajien omiin kokemuksiin siitä, että oma kulttuuri vaikuttaa osallistumiseen. Näin osallistuminen tai osallistumattomuus ei kuulu yleisesti johonkin tiettyyn kulttuuriin, vaan haastattelemini ihmisten subjektiiviseen tulkintaan asiasta. Toisin sanoen toinen saman kulttuurin edustaja saattaa kokea saman asian eri tavoin.

Olen käyttänyt tulosten esittelyssä runsaasti sitaatteja kahdesta syystä. Ensiksi sen takia, että tutkimukseni idea on antaa ääni maahanmuuttajille itselleen. Toinen syy liittyy aiheiston tulkinnan haasteellisuuteen. Olen halunnut antaa lukijalle mahdollisuuden tarkastella itse maahanmuuttajien kerrontaa ja avata näin myös omaa tulkintaani. Tutkimustulosten syvällisempään pohdintaan siirryn johtopäätöksissä.

6.1 Vapaaehtoistoiminnan aloittaminen

Osa tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista on osallistunut vapaaehtoistoimintaan jo kotimaassaan tai maissa, joissa he ovat aikaisemmin asuneet. Heitä yhdistää se, että vapaaehtoistoiminta ei ole tapahtunut järjestöjen tai yhdistysten kautta. Vapaaehtoistoiminta on ollut esimerkiksi osa jokapäiväistä elämää ja ihmisten välistä yhteisöllisyyttä. Tällöin vapaaehtoisuuteen kasvetaan tai se opitaan osana kulttuuria, jolloin esimerkiksi

lapset oppivat pienestä pitäen huolehtimaan perheenjäsenistä ja naapuruston ihmisistä. Joidenkin maahanmuuttajien mielestä koko elämä perustuu ihmisten väliseen vastavuoroiseen toimintaan. Näin vapaaehtoistoimintaa ei ajatella erityisenä toimintamallina, vaan se on luonnollinen osa elämää. Maahanmuuttajat puhuvat myös niin sanotusta pakotetusta vapaaehtoisuudesta, koska heidän on oletettu osallistuvan oman lähipiiriin ja ympäristön auttamiseen. Lapset ovat hoitaneet naapureiden lapsia ja koululaiset siivonneet asuinymppäristöä talkoissa. Vapaaehtoistoiminta on saattanut kuulua myös pakollisiin opintoihin. Nuorena opittu on kuitenkin seurannut myöhempiin vaiheisiin, koska toiminta on tuntunut hyvältä.

H4: --Minun isä oli sairas pitkän aikaa ja äitin piti olla töissä, ja meillä ei ole sosiaaliturvaa niinku täällä. Sitten piti itse hoitaa isä. -- Ja naapurin lapset myöskin. Meillä oli semmonen hoitokoti. -- Ku sinä olet tarpeeksi iso, 7-vuotta vanha, että pystyt ottamaan syliin vauvan ni naapurit tulevat. -- Myöskin koulussa kuulu meille viimeinen vuosi lukiossa kerran viikossa vapaaehtoinen työ. -- Ei se ole vapaaehtoinen työ, se on vähän pakotettu. -- Mutta se tuntu mukavalta ja sitten myöhemmin aloitin opettamaan lapsille kirjoittamaan ja lukemaan. Niin paljon köyhiä ja se oli tärkeää. -- En tiedä, jos se on minun persoonassa tai kulttuurissa. -- Meille on ihan normaalia, että jos joku tarvii ja minä kyllä teen. --

H8: --Minä olin samanlainen, vaikka siellä ei huomaakaan. -- Ei mulla ollu mitään paikkaa. Se on vain auttaa koko ajan. --

H9: --Kyllä minä olin nuorena aktiivinen, että kaikissa kerhoissa tai jotain järjestettiin ja koulun talkoot tai luokan talkoot. --

Toisaalta vapaaehtoistoiminta ei aina ole ollut itsestäänselvyys, vaan se on alkanut tarpeesta auttaa erityisissä tilanteissa. Tällöin vapaaehtoisuus perustuu omaan ideaan ja haluun toimia jonkin asian hyväksi. Toiminta on toteutettu pienissä itse muodostetuissa ryhmissä. Tilanteet voivat liittyä esimerkiksi erilaisiin kriisitilanteisiin omalla asuinalueella tai haluun vaikuttaa jonkin ihmisryhmän hyvinvointiin.

H2: --Ei se ollut siellä ryhmä, mutta vain itse joskus autan. Se tuli, jos on jotain tapahtunut tai ihmisillä on joku hätä. Sitten mä olen auttanut. --

H6: Meillä oli naisryhmä (pakolaisleirillä). -- Kun naiset istuvat teltassa heillä ei mitään tekemistä, he vain miettii pahoja asioita. He eivät usko, että huomenna on parempi kuin tänään. Ja sitten pa-haolo siirtyy lapsille. -- Heille pitäis keksii jotakin, että käytetään se aika. -- Sitten me alkamme miettii, miten me voimme vaihtaa tämä tilanne. Sitten tuli idea, että meidän pitäisi rakentaa iso teltta ja vain naisten teltta. --

Suomessa vapaaehtoistoiminta on alkanut esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen liittyvän työharjoittelun tai suomen kielen opiskelun kautta. Tällöin toimintaa ovat esitelleet opettajat tai opiskelupaikka on ollut yhteistyössä jonkin järjestön tai yhdistyksen kanssa. Ko-keilun jälkeen maahanmuuttaja on kokenut toiminnan mieleiseksi ja kiinnostunut vapaaehtoistoiminnasta.

H1: -- *Kun olin opiskelemassa kieltä, meillä tuli tietoa opettajalta, että (järjestön nimi) on järjestänyt kulttuuritutustumista. Että meidän pitää mennä perustelemaan omaa kulttuuria lapsille. -- Osallistuin ja halusin, että menisin tekemään jotain mun omaa kulttuurista. -- Silloin ku aloitin (järjestön nimi) kyllä mua kiinnosti tosi paljon, että me esitimme omaa kulttuuria lapsille. Kyllä lasten pitäis tietää minkälainen kulttuuri maailmassa on. --*

H2: --*Minä aloitin heidän (yhdistys) kanssa (vuosiluku), mutta ennen sitä minä olin työharjoittelussa, kun opiskelin suomen kieltä (oppilaitos) ja silloin tutustuin heihin (yhdistys). --*

Muutaman maahanmuuttajan kohdalla vapaaehtoisuus Suomessa on alkanut työn, projektin tai tapahtuman kautta.

H5:--*Vapaaehtoinen minä olin tämä (yhdistyksen nimi) tapahtuma kun minä tulin. Ja tämä tammi-kuussa mulla on (yhdistyksen vastuutehtävä) hommat. --*

H8: -- *Se on alkanut minun vanha työt. Minä olin töissä (järjestön nimi), silloin (vuosiluku). Sitten jos sä olet töissä, maahanmuuttajat tunnistaa sinut. Sitten ku sä lopetat työt sinä aloitat iltapäivät tai viikonloppu, jos ne näkee sinua illalla jossakin kaupassa tai kaupungissa. --*

H9: --*Tulin töihin (järjestön nimi) ja aloitin projektissa. Siitä lähtien olin tämmösessä monikulttuurisessa toiminnassa. -- Sitten ku projekti loppu, kaks vuotta aktiivisesti projektin jälkeen kulkenu (järjestön nimi) kanssa erilaisissa oppilaitoksissa, päiväkodeissa, monikulttuurisuutta edistänyt työpajojen kautta. --*

Osallistuminen on voinut alkaa myös vapaaehtoistoiminnan koulutuksen, kurssin tai muun järjestetyn tilaisuuden kautta, joissa kerrottiin vapaaehtoistoiminnasta. Joskus vapaaehtoiseksi tullaan myös sen jälkeen, kun on ensin itse osallistuttu johonkin toimintaan ja ryhdytty myöhemmin saman toiminnan vetäjiksi. Yleensä vapaaehtoistoimintaan on lähdetty itsenäisesti, mutta joissakin tapauksissa vapaaehtoisuus aloitetaan yhdessä, esimerkiksi perheenjäsenen kanssa.

H6: --*Kun me tulimme tänne (vuosiluku) niin (vuosiluku) saimme kutsun, että täällä on vapaaehtoistyön kurssi, jos me haluamme osallistua siihen. Kyllä minä ja koko perhe lähti. -- Ja sitten sitä me aloitetaan. --*

H7: --*Vuosi sitten lähetettiin äitin kanssa (järjestön ryhmä) ihan vaan ihmisinä. Ei oltu vetäjiä. -- Sitten oli iso kokous (järjestön nimi) ja me oltiin siellä. -- He kertoi meille vapaaehtoistyöstä ja kaikista, mitä siellä tehdään ja vaitiolovelvollisuudesta. -- Sitten kiinnostuttiin siitä ja ollaan oltu nyt vuosi vetämässä naisten kerhoo. --*

Vapaaehtoisiksi myös rekrytoidaan esimerkiksi järjestöjen tai yhdistysten toimesta. Näin toiminta voi alkaa kutsujen ja kysynnän kautta. Esimerkiksi järjestön työntekijät etsivät ja pyytävät ihmisiä johonkin tiettyyn toimintaan tai tapahtumaan.

H3: --*Minä en ole koskaan ajatellut, että aloitan vapaaehtoistyön nyt. Vain on tullut kutsuja ja kysyntää ja sen mukaisesti minä vain menin joka puolelle. Kun joku kysyy, minä menen. Tällä tavalla se on alkanut. --*

H9: --*(Järjestön työntekijä) aina kasaa porukkaa, että ketkä vois tulla tänne mukaan. --*

Vapaaehtoisuus voi kulkea ihmisen mukana uuteen ympäristöön, koska sen koetaan olevan osa itseä. Tällöin maahanmuuttajat ovat aloittaneet vapaaehtoisuuden Suomessa

oman kotoutumisprosessin rinnalla. Maahanmuuttajat myös tutustuvat paikallisiin ihmisiin, jotka omalta osaltaan saattavat tukea vapaaehtoistoimintaan osallistumista. Myös niillä maahanmuuttajilla, jotka eivät olleet aikaisemmin tehneet vapaaehtoistöitä, vapaaehtoistoiminnan aloittaminen liittyi omaan maahanmuuttajuuteen. Aloittamispaikasta huolimatta monille aloittamisen syitä olivat halu tutustua ihmisiin, tarve tehdä jotakin, koska ei ollut työtä tai koulua, halu kehittää itseä sekä halu oppia ja harjoitella kieltä.

H2: -- Täällä Suomessa se auttaa minua tosi paljon, että tutustun erilaisiin ihmisiin ja suomen kielen kehittäminen. Ja se auttoi minua kotoutumaan Suomeen. Ja siksi olin silloin kiinnostunut. --

H5: -- Ei ole työtä, koska mä opiskelija. Aamulla menen kouluun ja kello kaksi tai kolme loppuu, sitten mitä teet. -- Minä en halua istua kotona. Kun minä istun kotona ja en kävele, jalka ei toimi. Minä haluan töihin. -- Myös, koska minä asunut Rovaniemellä vain yksi (kansalaisuus) minun perhe. Ei ole lisää. Sitten ennen minulla ei ollut ystävää. --

H6: -- Se on niin vaikeaa, kun minä olin siellä pakolaiset leiri, naiset johtaja ja sitten minä tulin tänne istumaan kotona. Minä haluan oppia kieltä, olla ihmisten kanssa, löytää ystävät ja oppia enemmän elämän asioita. Se on pääasia, että en minä voi elää täällä yksin. Sitten se lähti. --

H8: -- Ku minä tulin tähän ja tarviin paljon apua. Silloin ku minä opin suomen kieli ja vähän Suomen kulttuuri ja lakit. Ku oon ollu täällä mulla on vähän kokemus ja pikkuhiljaa osaa olla täällä. -- Se on alkanu silloin, automaattisesti. -- Minä tehny tätä koko ajan, koska aina he (maahanmuuttajat) haluavat tietää miten täällä toimitaan. --

Usein vapaaehtoisuus liittyi myös haluun auttaa uusia maahanmuuttajia kotoutumaan. Tällöin toiminnan aloittamisen motiivit kumpusivat omista kokemuksista maahanmuuttajina Suomessa.

H2: -- Suomessa minä tiedän, kun tulin tänne, miten vaikeaa se oli. -- On monta juttua, mitä minä en ymmärrä, mutta haluan ymmärtää ja se kestää aikaa, että ymmärrän. -- Koska on tosi erilainen elämä kuin minun kotimaassa. Kulttuuri ja kaikki on ihan erilaiseksi. Kun vähä vähältä on tiennyt enemmän, sitten tuli se aika, että voisin myös kertoa ihmiselle, jotka se helpottaa myös heille. Että minkälainen kulttuuri täällä on ja mikä on täällä tärkeää, oikein ja väärin. -- Halusin antaa minun kokemusta, että se ei tule nopeasti heille. --

H3: -- Kun minä aloittanut vapaaehtoistyöt, sekin on tarpeista, kun minä katsoin, että maahanmuuttajilla on tämmönen elämä Suomessa. Ei ole työtä, ei ole tätä, ei tuota. Sitten se tarve, että jonkun pitäisi puhua tätä asiaa eteenpäin. Se tarve antanut minulle se, houkutellut minut mukaan. --

Eräälle maahanmuuttajalle vapaaehtoisuus oli osa omaa aktiivisuutta ja hän kuvaili vapaaehtoistoiminnan aloittamista uutena harrastuksena, koska Rovaniemeltä ei löytynyt hänelle sopivia harrastusmahdollisuuksia.

H3: -- Olen todella aktiivinen. Tää on minun harrastus Suomessa. Koska minulla on ollut erilaisia harrastuksia, mitä ei onnistu nyt Suomessa. -- Sen takia paljon vapaa harrastuksista. Ja sen takia nyt minä olen jo etsinyt minun oma harrastus, että vapaaehtoistoimintaa. --

6.2 Vapaaehtoistoiminnan muodot

Suurin osa maahanmuuttajien tekemästä vapaaehtoistoiminnasta Suomessa liittyy jotenkin kotoutumiseen, monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajien tukemiseen. Toimintamuotoja voivat olla esimerkiksi oman kulttuurin esittely erilaisissa paikoissa, tulkkaus tai kieliapulaisen tehtävät, paikkakuntaan tutustuttaminen, projektityöt, arjen asioissa auttaminen sekä erilaisten ryhmien vetäminen. Kaikkeen toimintaan sisältyy yleensä suomen kielen harjoittelua, suomen kulttuuriin tutustumista, yhdessä tekemistä, vertaistukea ja vuorovaikutusta erilaisten ihmisten kesken.

H1: --Meidän piti perustella omaa kulttuuria jossain koulussa. -- Toinen kerta oli arabian kielen tulkki. Meillä oli semmonen tapahtuma, että meidän piti kertoa mitä täällä tapahtuu. -- Se liittyi, että esittelemme paikkoja täällä. -- Kieliapulainen myös olen. --Mulla on vaikka, että joku isän kaverista haluaa jotain, niin ne pyytää minua, että me emme osaa ni voin auttaa.--

H7: --Mä oon joskus ollu tulkkina, tai ei ihan tulkkina, mutta esim. jos sosiaalitoimistossa on ollu tyttöjä, ne on joskus pyytäne, että voisitko viedä tyttöjen taloon tai näyttää kaupunkia. --

Useimmiten maahanmuuttajat osallistuvat vapaaehtoistoimintaan jonkin järjestön tai yhdistyksen kautta. Maahanmuuttajat ovat monipuolisesti mukana järjestöjen ja yhdistysten toiminnassa erilaisissa tehtävissä aina tapahtumanjärjestäjästä vastuutehtäviin. Järjestöjen ja yhdistysten kautta tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista, edistetään sekä tehdään näkyväksi monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta, järjestetään erilaisia kursseja, koulutuksia ja tapahtumia, esitellään vapaaehtoistoimintaa, rekrytoidaan vapaaehtoisia, toimitaan asiantuntijatehtävissä maahanmuutto- ja monikulttuurisuusasioissa sekä järjestetään toimintaa erilaisille ihmisryhmille. Vapaaehtoisuus voi olla myös paikallisyhteisössä vaikuttamista, kuten osallistumista kansalaisraatiin, paikallismediassa näkymistä ja sosiaalisessa mediassa toimimista.

H2: --Autamme maahanmuuttajia kotoutumaan Suomeen. -- Ne jotka eivät osaa suomea, neuvotaan omalla äidinkielellä. -- Meillä oli basaaripäivä. -- ja myös suvaitsevaisuuspäivä, jolloin kävimme (koulun nimi). -- Joskus järjestämme ruokakursseja -- Myös haastateltiin turvapaikanhakijoita, kun oli uusi juttu ja tehtiin pieni dokumentti. -- Meillä on myös kirjoitusvuorot, että jokainen kirjoittaa lehtijuttu omasta näkökulmasta mitä ajattelee. --Me aloitettiin demokratian koulutus. -- Se ajatus, että opetetaan maahanmuuttajille, miten täällä Suomessa äänestetään, miten valitaan, koska kahden vuoden päästä uusilla maahanmuuttajilla on oikeus äänestää Suomessa. --

H5: --Kokoukset ja joskus tämä tapahtuma. -- Minä ilmoittaa kaikille ja soittaa, mitä sinä tekee ruokaa. Sitten menee ja ottaa tavarat kaupasta ja eri kauppa laittaa mulle lahjasponsori. -- Joskus meidän ryhmä menee (koulun nimi) ja (jäsenen nimi) sanoo mitä (yhdistyksen nimi) tekee ja tervetuloa -- Sitten paljon uusia ihmisiä tulee katsomaan mitä tämä (yhdistyksen nimi) tarkoittaa. --

H7: --Oltu vetämässä naisten ryhmää pakolaisnaisille. -- Opiskellaan suomea ja puhutaan, sitten keskustellaan tapahtumista ja leivotaan ja syödään -- He tykkää keskustella aika paljon. Ne tykkää

kysyä kaikkia käytännön juttuja. -- Kerhon aloituksella me tehtiin vaan sukkia ja liinoja, että niitten kanssa päästäs ekoille portaille. --

H9: --(Järjestön nimi) kanssa erilaisissa oppilaitoksissa, päiväkodeissa, monikulttuurisuutta edistänyt työpajojen kautta. -- Jos mentiin päiväkotiin tervehdykset tehtiin eri kielillä. Meillä oli maapallo ja erilaiset esineet voi olla mukana. -- Sitten meillä oli satuja. -- Teen käsillä paljon ja teen käsinukkeja-- Elikkä kerron (kansalaisuus) satuja käsinukkejen avulla. Sitten erilaisia pelejä, leikkejä --

Maahanmuuttajat toimivat vapaaehtoisina myös järjestötoiminnan ulkopuolella omassa arjessaan. Tällöin vapaaehtoistoiminta näyttäytyy esimerkiksi lastenhoitoapuna ja arjessa auttamisena. Ihmiset pyytävät ja tarjoavat apua myös toisilleen esimerkiksi Facebookin tai tuttujen kautta. Eräs maahanmuuttaja on järjestänyt oma-aloitteisesti toimintaa naisille pakolaisleirillä, jolloin toiminta on suunniteltua ja kohdistettua juuri tietylle ryhmälle.

H4: --Vanhusten kanssa se on ollut henkilökohtainen avustajana, mutta olen tehnyt vapaaehtoisesti. -- Lasten kanssa se on vain hoitoo. -- Maahanmuuttajien kanssa mä olin töissä neuvojana. Ei riitä että sinä neuvot maahanmuuttajia, et mitä pitää tehdä jos he eivät osaa tehdä tai eivät tiedä tai eivät ymmärrä. Se voi olla ettei kuulu meidän töihin auttaa sillä tavalla kauppoissa tai siis ohjaa miten tekee papereita. --

H6: --Me järjestää naisille tapahtumat semmosta uskonnon neuvottelu, kauneus, kampaamo kurssi. Tytöille me olemme laittaneet ohjelmaa, että he harrastaa liikunta, kirjoittaminen, mitä vaan he haluavat. -- Ja sitten kun me saamme apua, että kaupungilta tuli vaatteita naisille ja me annetaan, kuka tarvitsee niitä. Me kuullaan naista, mitä he tarvitsevat. -- Ja meillä on kulttuuri, että naiset eivät uskalla, että he lähtevät pois, jos joku toinen ei mene. Me lähdemme heidän luokse. --

H8: --Ihminen vain tulee kysymään, että minä kuulin, että sinä olet ollut täällä pitkään, mitä tehään tänään. -- Että joku voi soittaa ja tarvii apua. --

H9: --Kun on ollu niin pitkään (Suomessa) ja on paljon (oma kansalaisuus) ja on ollu siellä facebookissa kaverina, että aina jos joku pyytää johonkin, että lähden tukemaan tai tulkkamaan. --

6.3 Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiiveja

Yleisin maahanmuuttajien syy osallistua vapaaehtoistoimintaa on halu auttaa avuntarpeessa olevia ihmisiä. Halu auttaa perustuu toisen ihmisen tarpeiden lisäksi siihen, että auttaminen tuntuu maahanmuuttajien mielestä hyvältä ja auttamistyö koetaan tärkeäksi toiminnaksi. Jotkut maahanmuuttajat haluavat auttaa, koska ovat saaneet itse apua. Auttaminen koetaan osaksi omaa itseä ja luonnolliseksi tavaksi toimia toisten ihmisten kanssa.

H4: --Tällä naisella on oma henkilökohtainen avustaja, mutta hänelle on hyväksytty vain 10 tuntia kuussa, mutta kyllä hän tarvitsisi paljon enemmän apua. Ja sitten mä menen avustamaan tai siis juomaan kahvia kaverina ja ihan mitä tahansa tarvitsee tai kuljettaa kaupasta. --

H6: --Kun minä saan, minä haluan antaa. Jos sulla on auttaminen halu ja aika, sinä voit tekee sitä vapaaehtoistyö. -- Minä olen nähnyt omin silmin, miten se vaikuttaa muut henkilöitä elämä. -- Jos sinä tarvitset apua ja sinä saat, sinä tiedät mitä se tarkoittaa. Kyllä minä siihen pakolaisleiri olen

saanut paljon apua ja kun minä lähdin sieltä pois, tuntui mitä ihmiset haluavat ja miltä tuntuu kun minä saan apua. --

H8: --Mulla ei tuntu enää, että minä autan. Se menee niinku automatattisesti. -- Ja mä tunnen paljon maahanmuuttajia. Enemmän ku sinä autat enemmän ku sinä tiedät. Sitten se vain kasvaa. --

Toinen yleinen syy osallistua vapaaehtoistoimintaan on omat kokemukset maahanmuuttamisesta ja omasta kotoutumisesta. Kokemukset ovat nostaneet esiin ajatuksia siitä, kuinka voisi itse auttaa ja tukea samassa tilanteessa olevia ihmisiä. Maahanmuuttajat uskovat, että he tietävät ja ymmärtävät omien kokemustensa kautta miltä uuden elämän aloittaminen voi tuntua ja millaista tukea tällaisissa tilanteissa itse sai ja tarvitsi. Tämän tiedon myötä on helppo asettua uuden maahanmuuttajan asemaan ja antaa vertaistukea. Osa maahanmuuttajista haluaa myös jakaa omaa osaamistaan ja tietoa uusille maahanmuuttajille esimerkiksi siitä minkälaista elämä Suomessa on.

H2: --Minä nautin siitä, että minä voisin auttaa muita ihmisiä ja minulla onkin kokemus täällä Suomessa. Ja sitten minä voisin jakaa mitä minä osaan muille, jotka eivät osaa ja se auttaa heitä kotoutumaan. --

H3: --Minä teen vapaaehtoistyötä maahanmuuttajien kanssa eniten, koska minä olen itse maahanmuuttaja ja minä tiedän, että minkälainen on ollut minun elämä alussa. Ja sitten minä voisin tuntea sisäلتä, mikä voi olla maahanmuuttajien fiilis täällä ja miten autetaan heitä. --

H7: --Varmaan se syy, että kun me tultiin perheen kanssa tänne ni ei täällä ollu ketään, keneltä kysyy neuvoa. Ei ollu ketään joka vois tehdä meille tämmöstä vapaaehtoistoimintaa.-- Varmaan se, että ku on siinä iässä 12/13-vuotias ni ois tarvinnu kavereita. Eikä vaan kotona. --

Maahanmuuttajilla on tarve toimia ja olla sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Vapaaehtoisuuden kautta maahanmuuttajat saavat seuraa ja tutustuvat uusiin ihmisiin. Maahanmuuttajalla saattaa olla myös paljon vapaa-aikaa esimerkiksi työttömyyden takia. Vapaaehtoisuudesta on tullut osa omaa arkea ja halu toimia liittyy usein Suomeen asettumiseen, koska sen nähdään olevan tapa jatkaa elämää.

H1: --Mulla on paljon aikaa, että ei oo mitään tekemistä. Sitten mun täytyy vielä kommunikoida, vahvistaa oma kieli. -- Mun pitää jonkun kanssa jutella, tehdä jotain. Semmonen minuu kiinnostaa, että pitäis mennä vaikka ei töihin, mutta vapaaehtoisiin jos onnistuu. -- Olen liittynyt tosi paljon vapaaehtoisiin ja olen kyllä mennyt siihen vaikken ymmärtänyt mitä puhutaan. --

H4: --Mä olen sairaslomalla, etten pysty tekemään töitä vaikka haluis. -- Kun en pysty tekemään sitä, niin sitten vapaaehtoisesti hänen (tuettavan) kanssaan. --

H5: --Tämä on minun vapaa-aika. -- Koska minä haluan asua Rovaniemellä ja haluan asua Suomessa. Minä en muuta toinen maa. Sitten minä menen ystävän kanssa koko elämä, ei mene vain yksin. -- Minä haluan, että jatkaminen ja hyvin menee. --

Omaan kotoutumiseen liittyy myös halu oppia ja kehittää itseä. Jotkut maahanmuuttajat kokevat, että vapaaehtoisuuden kautta oppii jatkuvasti uutta. Monilla on ollut tarve ymmärtää esimerkiksi Suomen kulttuuria. Lisäksi vapaaehtoisina voidaan harjoittaa suomen kielen taitoja. Näin vapaaehtoisuus voi vahvistaa myös vapaaehtoisia.

H4: --Mä en tee sitä, että mulle tulee hyvä olo tai, että mä oon tehnyt joku synti ja mä haluan puhdistaa itseä. Joskus mä en tykkä käyttää sitä, että auttaa verbi. Mä tykkään paljon enemmän, että tuemme, koska mäkin opin tosi paljon kieltä ja kaikenlaisia ja myöskin saan seuraa ja mukavaa ja nauraa paljon. --

H6: --Se vahvistaa minun itselleni siksi, että kun minä tulin Suomeen minä katso mitä naiset heillä on. Sitten minä päätin, että minä olen yksi heidän kanssa. Että minun pitäis saada ja ymmärtää, millainen oikeus meillä täällä on, miten me voimme käyttää niitä oikeuksia. Sen takia minä olen naisten kanssa ja (järjestön nimi) ja vapaaehtoinen. Minun pitäis ymmärtää asioita oikein, miten sitä toimitaan täällä Suomessa. Kun ei se ole totta, että sinä asut samassa paikassa monta vuotta ja sinä et tiedä mitä tapahtuu. --

Toisaalta vapaaehtoisuuden koetaan olevan osa itseä. Maahanmuuttajat kuvailevat itseään esimerkiksi aktiivisiksi ja aktiivisuus kumpuaa heidän omista taustoistaan. Esimerkiksi kasvaminen kyläyhteisössä on opettanut huolehtimaan toisista ihmisistä. Lisäksi maahanmuuttajat puhuvat siitä, mistä he pitävät ja kokevat näiden mieltymysten vaikuttaneen omaan osallistumiseen. Tämän lisäksi vapaaehtoistoiminta tuntuu hyvältä. Suurimmalle osalle vapaaehtoistoiminta on myös palkitsevaa ja hyödyllistä toimintaa, koska he näkevät, miten auttaminen voi vaikuttaa positiivisesti toisten ihmisten elämään.

H2: --Mä tykkään auttaa ihmisiä. -- Tuntuu tosi hyvältä tehdä vapaaehtoistyötä. Että sinä teet jotain hyödyllistä, kun sinä näet että, mitä sinä teet on todella auttanut muita jollain tavalla. Se tuntuu, et se on palkinto, mitä sinä saat kun sinä teet vapaaehtoistyötä. --

H4: --Mä oon kyllä tosi aktiivinen. Mä yritän opiskella ja olen töissä oppaaksi kesällä. Aina kun ei ole mitään tekemistä, minulle ei riitä, että olen vain -- Se tuntuu tosi passiiviselta. --

H9: --Minä oon semmonen. -- Minä tykkään auttaa ihmisiä. Se vain tuntuu mukavalta. -- Tykkään eri kulttuurista, lapsista, ihmisistä ja tykkään puhua ja olla esillä. Sitä minä nautin. -- Minä sanon aina, että mä olis voinu adoptoida joku mummo tästä. Kun ei ole omia lähellä sukulaisia -- Sitten voi olla kun pienestä kylästä itte. -- Että se on se kyläyhteisö. Se on niin erilainen, et siellä kaikki tuntevat toisensa. -- Paljon hoitanut naapurin lapsia tai jollekin piti jotain viedä. -- Ja meillä kunhoitaa vanhoja ihmisiä. Meillä tosi häpeä jättää kotiin vanhaa ihmistä. --

Muutama maahanmuuttaja mainitsi olevansa mukana vapaaehtoistoiminnassa siksi, että he haluavat vaikuttaa toisiin ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Esimerkiksi kokemukset eriarvoisuudesta, maahanmuuttajien asemasta tai eri kulttuurien vuorovaikutuksesta ovat innoittaneet toimimaan aktiivisesti näiden asioiden hyväksi.

H5: --Minun mielestä osuuskunta on tosi tärkeä asia, koska minun mielestä suomalainen pelkä vanhan maahanmuuttaja. Miksi, minä en tiedä, mutta minä haluan, jos osuuskunta on ja suomalainen ja maahanmuuttaja yhdessä laittaa oma yritys ja oma kauppa ja sitten on tosi hyvä asia. --

H9: --Monikulttuurista työtä haluan tehdä, koska itse kokenut -- ei rasismia ja syrjintää, mutta jonkin verran eriarvoisuutta. En halua, että kukaan muu kokisi sitä ja nyt kun paljon tulijoita muualta ja koulussa on paljon maahanmuuttajalapsia. Halusin, että kaikki on tasa-arvoisesti ja kohtelevat toisiaan tasa-arvoisesti. -- Minä aktiivisesti monikulttuurisuudessa, että varmaan sillä lailla aktivisti ja tulen olemaan. --

Maahanmuuttajilla oli paljon ajatuksia arvoista, jotka he kokivat tärkeäksi myös oman osallistumisensa kannalta. Näissä ajatuksissa korostuu, miten toisen ihmisen auttamisen pitäisi olla luonnollinen tapa toimia ihmisten kesken. Jokainen voi auttaa jollakin tavalla, koska apua tarvitaan aina ja kaikkialla. Myös itse saattaa joskus tarvita apua. Ihmisten ei myöskään pitäisi jäädä odottamaan, jos he huomaavat, että jokin asia pitäisi tehdä, vaan he voivat toimia aktiivisesti sen eteen.

H4: --Mä itse koen, että se on tai sen pitäisi olla ihmisten luonne. Että minulle on tullu ihan automaattisesti tai siis minun järki sanoo tee. --

H8: --Aina me tarvitaan apua, vaikka joku ajattelee, ettei hän tarvi. Joku päivä hän tarvii. -- Jos minä voin saada jotakin ja antaa jotakin niin se toimii. -- Heti ku joku tietää sinä tarviit apua, niin hän tulee auttamaan. Automaattisesti. Näin pitäis olla. -- Pitäis myös olla valmis oppia jotakin. Mutta jos ei halua oppia ja ajattelee, että minä oon parempi ni sitten ei mene eteenpäin. Sä oot parempi se asia, mutta sä et oo parempi kaikki asiat. Joku voi olla parempi joku toinen asia. --

6.4 Oman osallistumisen haasteita

Tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat eivät kokeneet, että jokin olisi estänyt heitä osallistumasta vapaaehtoistoimintaan. Tästä huolimatta he nimesivät ja pohtivat joidakin haasteita, jotka ovat vaikuttaneet omaan osallistumiseen. Esimerkiksi osa maahanmuuttajista kokee, ettei vapaaehtoistoiminnan asiakkaille ole riittävästi tietoa vapaaehtoistoiminnasta. Tällöin asiakkaat kohtelevat vapaaehtoisia, kuten ammattilaisia ja odottavat heidän palveluitaan sen mukaisesti. Näin asiakkaat eivät välttämättä ymmärrä mikä vapaaehtoisten tehtävä heidän kanssaan on ja yhteistyö vaikeutuu.

H6: --Minä olen kaksi eri kotikavereita ja sen jälkeen minä lopettaa se kokonaan, koska siellä tuli väärinymmärrys. He ymmärtävät, että kun he soittavat mulle, mulla on pakko lähteä heidän luokse. He ymmärtävät, että me saamme palkkaa, mutta ei ikinä saa mitään. -- Että he eivät ymmärrä oikein, mitä minun tehtävä heidän kanssa on. -- Me pitäis ymmärtää oikein asioita ja toisin puolelkin he pitäis ymmärtää. -- Sen takia hekin lopettavat, että en minä halua mennä yhteistyö. --

Joskus oma kulttuuri ja kulttuurierot uudessa ympäristössä saattavat asettaa vapaaehtoistoiminnalle haasteita. Esimerkiksi muslimikulttuurissa perinteisiin kuuluu, etteivät naiset ja miehet toimi samalla tavalla yhdessä, kuten suomalaisessa kulttuurissa. Tämä on tutki-

mukseen osallistuvien musliminaisten mielestä haastavaa, koska Suomessa monet toimintamuodot vapaaehtoistoiminnassa perustuvat miesten ja naisten yhteiseen tekemiseen.

H6: --*Kulttuuri rajoittaa asioita vapaaehtois. Esimerkiksi en minä voi mennä, jos minä olen ystävätoiminta ja minun pitäis mennä joku mies, joka tarvitsee apua. -- Se rajoittaa minun työki sitten. --*

H7: --*Se on vähän vaikeeta mulle tyttönä lähteä sinne, jos siellä on nuoria miehiä. Ni naisten ryhmä on ollu semmonen, et mä oon ollu aina siellä. --*

Toinen kulttuuriin liittyvä haaste voi olla ristiriidat maahanmuuttajien kesken. Tällöin yhteistoiminta vaikeutuu, koska maahanmuuttajilla on keskenään riitoja ja ennakkoluuloja toisiaan kohtaan esimerkiksi kotimaiden sotaishistorian vuoksi. Kulttuurihaasteisiin kuuluu myös kantaväestön suhtautuminen maahanmuuttajiin.

H7: --*Esimerkiksi irakilaisia, ne on vähän eri sunneja ja shiijoja. Joka kerta on joku, joka puhuu vaikka näin on ja näin ei. -- Ne ei tykkää toisistaan kovin paljoa -- Kun ne ottaa esiin sitä niitten menneisyyttä. -- Sitten ku tänne tulee nuoria miehiä, ni se on vaikeampaa. Mä oon viime syksystä ollu, että mä meen kotoa kouluun ja koulusta kotiin, koska mua on kiusattu (nuoret miehet lähestyneet ja puhutelleet), kaupungilla ku kävelee. -- Tätä on kyllä vaikuttanu mun vapaaehtoistoimintaan. -- Ku sitä tapahtuu ni vanhemmat alkaa rajottaa, että et saa mennä sinne. -- Siis meidänkin välillä on semmosia ristiriitoja.--*

H9: --*Kun monikulttuurisuutta edustaa, että kaikenlaisia ihmisiä voi kohdata ja pitää olla valmis vastaamaan. Joskus meillä oli kirjastossa tällöinen info ja joku tuli jotain pahaa puhumaan mulle. Että pitää olla valmis osata vastata. Että tietää on kaikenlaisia ihmisiä, eivät suvaitse muita tai on omia näkökulmia. --*

Eräs maahanmuuttaja kertoo, kuinka maahanmuuttajastatus saattaa herättää asiakkaisissa varautuneisuutta. Muun muassa maahanmuuttajien vähäinen kielitaito saattaa aiheuttaa ennakkoluuloja siitä, miten vapaaehtoinen pystyy toimimaan asiakkaiden kanssa. Kielitaito voi herättää myös maahanmuuttajassa itsessään epävarmuutta siitä, onko hän kykenevä toimimaan vapaaehtoisena.

H4: --*Se luottamus, kun ihmiset ei tunne sinua -- Tai ajattelevat, että ehkä se on tärkeempi, että sinulla on paljon parempi kielitaito. -- Sitten hänen (avustettavan) perhe on et puhu hyvin suomea, miten pärjääte. -- Hänellä on iso perhe ja siinä on kaikenlaisia. Siinä on joku, että voi ei maahanmuuttaja. -- Joskus kyllä olen huomannutkin kieli, että vaikka lapset puhua vähän erilainen ja vähä epäselvä. -- Mutta toisaalta on ollut kokemuksia, että lapsille tulee rooli, että ohjaa minua ja yrittää selittää, vaikka minä tiedän, tämä on kauppa. Minä opin ja he ovat suvaitsevaisia. -- Alussa myöskin mulla oli olo, että mitä jos minä olen vaikka vanhusten kanssa, että jos tarvii apua saanko koskettaa tai tukea. Mutta sitten tulee luonnollisesti, että tekemällä kyllä oppii paljon. --*

Joskus vapaaehtoisuus voi myös turhauttaa. Esimerkiksi maahanmuuttajat, jotka toimivat uusien maahanmuuttajien tukena, mainitsevat, että tuettavien haluttomuus tai kyvyttömyys mennä eteenpäin elämässä turhauttaa ja tuntuu raskaalta. Tällöin vapaaehtoiselle

voi tulla tunne, että vapaaehtoistoiminta on merkityksetöntä, koska tuettavat eivät itse aktivoidu tai pyri oppimaan uusia asioita.

H3: --Minä olen antanut heille (toisille maahanmuuttajille), että tämän päivän tapahtuma voisitte itse järjestää ja tämä on teidän vastuu. Siltikin huomasin, että he pyytävät. -- He soittavat koko ajan. -- että tuletko mukaan tai tarvitsee, että sinä voisit tulla tai puhumaan tai kertomaan sinun näkökulma. Vaikka minä haluan, että minä voisin olla vähän syrjässä. --

H7: --Siellä (ryhmässä) on ihmisiä, jotka koko ajan puhuu oleskeluluvista, että millon ne tulee. -- Kyllä mä tiän, että niiden elämä on nyt pysähtynyt, mutta ei se tarkoita, että mekin pysähdytään. Pitää tehdä ja toimia ja näyttää Suomelle, että me kyllä osataan tehdä jotain. Eikä vaan istuta kotona ja odoteta. -- Tuntuu siltä, että miks teen tätä vapaaehtoistyötä, jos ne luulee, että ne lähtee jossain vaiheessa pois, eikä ne saa mitään hyötyä meiltä. Miks me on täällä ja kolme tuntia mun ajasta. --

H8: --Ei se estä, mutta on ihmiset, että ei halua, ehkä ei uskaltakaan oppia ja vain juoksee perässä, haluaa kaikki tekee sinun. Se ahistaa vähän, koska ei halua oppia, se vain seuraa sinua. Pitäisi oppiakin samaan aikaan. -- Jos sinä näytät, sitten pitäisi vähän uskaltaa mennä eteenpäin yksin. --

Haasteista vähäisimpänä koettiin aika. Tämä saattaa johtua siitä, että maahanmuuttajilla oli työttömyyden tai koulupaikan odottelun takia paljon vapaa-aikaa ja he pitivät vapaaehtoistoiminnasta. Tämän lisäksi ryhmässä tapahtuvaa vapaaehtoistyötä suunniteltiin yhdessä niin, että kaikki pääsisivät osallistumaan. Tästä huolimatta myös opiskelut, työ ja oma arki olivat maahanmuuttajien hoidettavana. Parille maahanmuuttajalle työn ja vapaaehtoistoiminnan yhdistäminen on ollut haastavaa. Toisen mukaan vapaaehtoistoiminnan suuri tarve ja kysyntä ovat ajoittain asettaneet oman jaksamisen äärirajoille. Näin vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vaatii myös vapaaehtoisilta omien rajojen määrittelyä ja omasta jaksamisesta huolehtimista. Toisaalta eräs maahanmuuttaja mainitsee, että aikaa löytyy aina, jos sitä järjestää.

H2: --Vaikka kaikilla meillä on hommia, joku opiskelee, joku tekee töitä, siksi me järjestää yhdessä. -- Sovitaan kaikki, jos meillä on kokoukset. Ja tavallisesti kun järjestetään jotain yhdessä niin viikonloppuna ja jos jotain ei käy viikonloppu, sitten järjestetään yhdessä milloin sopii kaikille. --

H3: --Työn liittäminen joskus on tosi vaikeaa, että väsynyt. On ollut aikakin, että on paljon tekemistä ja paljon kysyntää. Silloin minä en pystynyt tekemään tai hoitamaan kaikki. Silloin vain prioriteetti antanut, että miten paljon minä voisin tehdä ja mikä minulla on ensin prioriteetissa. Että se työn liittäminen se vähän este. --

H9: --Ei rajoita, mutta mun mies ei hirveesti ymmärrä, miksi pitäisi niin paljon olla. Mä olisin varmaan voinut vielä enemmänkin, jos mulla ei olisi perhettä -- Pitäisi tehdä tätä ja on pojan treenit ja kaikki hommat. Mutta hänkin joutui minun mukaan, vaikka mennä johonkin minun kaverille auttamaan. -- Että hän joutui itse huomaamatta tulla tähän minun oma toiminta mitä minä autan. -- Mitä nyt opiskelu liittyen. -- Se sitten vähän jäi, tämä vapaaehtoistyö, kun oli ensimmäinen vuosi (koulussa) ja syksy vähän rankka ja tämmönen ku uutta.--

H6: --Ihmiset kysyy, miten sinä jaksat, sinä olet siellä ja täällä ja sulla on perhe. Sinä järjestät ja sitten jos sinä tykkäät, mitä sinä tehdä, silloin sulla on aikaa. --Kyllä meillä on 24 tuntia. Puolituntii, viis minuuttia voi auttaa muita henkilöitä. Jos sinä järjestät, sinä saat kaikki. --

6.5 Omaa osallistumista tukevat tekijät

Maahanmuuttajien mukaan omaa osallistumista tukee oma luonne. Maahanmuuttajat muun muassa kokevat olevansa sosiaalisia ja aktiivisuus on osa itseä. He pyrkivät olemaan myös tulevaisuuteen suuntautuneita.

H1: --Kyllä mulla oli semmonen luonteessa. Mä oon tottunu siihen, että uutta ihmistä tulee joka päivä. -- Mä oon tosi sosiaalinen. En voi olla yksin kotona. --Mä luulin alussakin, että mun kavereita tulee, mutta ne ei ollu. Mä olin sitten yksin. --

H7: --On semmosia ihmisiä, jotka haluaa tehdä. -- Jos miettii niin mulla pitäis olla se hirvee historia, koska mä oon (kansalaisuus). Mä oon nähny aika paljon. -- Mutta mä oon kuitenkin vähän jättänyt taakse ne kokemukset ja mennyt sinne (ryhmään), koska ei äitiä ja sen lasta voi syyttää jonku armeijan tai ryhmän tekemisistä. --

Vapaaehtoistoiminnan omaehtoisuus on tärkeää. Näin vapaaehtoisella on valta määritellä omaa osallistumistaan. Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua silloin kun haluaa tai pystyy.

H1: --Ku nämä tapahtumia vain kerran vaikka vuodessa ja kyllä olis kiva, että olen mukana. Että riittäis vaikka olla läsnä, eikä mennä mihinkään. --

Itselle tärkeän asian puolesta toimiminen kannustaa maahanmuuttajia mukaan toimintaan. He uskovat vapaaehtoistoiminnan hyötyihin ja ajavat kukin omalla tavallaan itselle tärkeitä asioita.

H1: --On monta syytä jatkaa. Meillä on niin paljon nuoria ketä kiinnostaa vapaaehtoistyö. Mä oon paljon kertonu niille vaikka kansalaisraadista, että osallistukaa. --

H9: --Varmaan se, että ku minä tiedän, että minä teen tärkeä vapaaehtoistyötä ja uskon ainaki, että sillä on hyvä jälki ja vaikutus. Se kannustaa lähtee uudestaan ja uudestaan. --

Tärkeä oman osallistumisen tuki on myös toisten ihmisten, esimerkiksi lähi-ihmisten kannustus. Sosiaalisia kannustimia ovat myös kysyntä ja kutsut osallistua, jolloin maahanmuuttajalle on tullut tunne, että juuri hänet halutaan mukaan toimintaan.

H3: --Ihmisten kannustus varmasti, koska huomasi, kun minulla on työkiire, että nyt minun pitäisi antaa minun työlle aikaa. Silloin huomasi, että ilman minua ihmiset eivät pärjää ja he kysyvät aina minulta. Se minua vähän kannustaa, että ihmiset tykkäävät minusta ja ihmiset niillä on tarpeita olemassa siellä vapaaehtoistoiminnassa. --

H4: --Mun ujous lähti siinä ku mun äiti vetää yleensä ravintolapäivää, -- Se kysyny mua mukaan. Se on aina ollu et puhu nyt ihmisten kaa ja se on vaan istunu ja mä oon asioinu. Sitten se lähti siitä ja mä aloin puhumaan ihmisten kanssa paremmin ja enemmän. --

Pieni osa maahanmuuttajista mainitsee kannustimiksi saamansa palkinnot. Palkinnot eivät ole rahallisia palkkioita, vaan kunnian osoituksia hyvästä työstä. Myös henkilökohtainen positiivinen palaute muilta ihmisiltä palkitsee.

H3: --Minua nimettiin siihen (nimi) palkintoon -- Sekin on hyvä kannustus. Ja toinen palkinto sain sen takia, että Lapin alueen hyvä vapaaehtoistyö tai suvaitsevaisuuden edistämistyö ja Lappi on semmonen malli Suomelle. Se oli ihan mainio ja kannustavaa. --

H4: --Oliko hänen (avustettavan) siskon poika, joka sanoi, jos sinä olisit ollut suomalainen avustaja, et olisi nauranut niin paljon. -- He kutsuu minua alokkaankansalaiseksi. --

H9: --Se tuntuu niin hyvältä. -- Minä tykkään lapsista ja lapsetki nehän antaa semmosta suoraa palautetta. Nehän tulee heti halaillemaan ja kortteja tekevät. --

6.6 Oman vapaaehtoistoiminnan merkitys

Maahanmuuttajat kokevat vapaaehtoistoiminnan tärkeäksi ja se on vaikuttanut heihin erilaisin tavoin. Ensinnäkin vapaaehtoistoiminta on ollut itselle mieluista ja tärkeää tekemistä. Vapaaehtoistoiminnan kautta on tavattu uusia ihmisiä ja ystävystytty. Myös vapaaehtoiset saavat itse apua.

H1: --Olin vähän sulkeutunu. Mä olin aina kotona ja vaan omassa huoneessa. Ei mitään tekemistä. Mulla ei ollut kavereita, mutta nyt mulla on paljon kavereita. --

H4: --Saan paljon perheitä. Aina mulla on, joku syntymäpäivä Sodankylässä, Kittilässä, Posiolla. Kyllä liikun paljon. -- Ja se on tosi mukavaa. --

H8: --Kyllä se on vaikuttanu aika paljon. Se vahvistaa minun persooona, -- Minä olen semmonen, että minä tykkään jos ihmiset tuntee minua ja kunnioittaa. Se tuntuu, että mulla on paljon kavereita. Ja minäkin oon täällä, tämäkin on vieras maa mulle. Se oli mukavaa, jos enemmän ihmiset tunsu minua. Ja joskus minä saan heistäkin jotakin. Minäkin tarviin joskus apua. --

Eräälle maahanmuuttajalle vapaaehtoisuus on tuonut tyytyväisyyden tunteita ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

H3: --Esimerkiksi minä voisin vaikuttaa yhteiskunnan vapaaehtoistoiminnalla, sekin on tosi iso asia. -- Että paljon maahanmuuttajia nyt. -- Minä olen ollut hautajaisissa ja joku maahanmuuttaja -- hän tuli ja kätteli minun kanssa ja sanoi, että minä olen tosi ylpeä sinusta, että sinä olet niin hyvä ja teet paljon maahanmuuttajille työtä. Minä olen saanut se tiedot eri puolilta. Ja silloin minulle tuli aivan ihana olo. -- Että minä sain se tyytyväisyys täällä. --

Samalla on opittu monia asioita ja kartoitettu tietoa tekemällä ja toisilta oppien. Maahanmuuttajat ovat kehittyneet myös sisäisesti ja vapaaehtoistoiminnasta on ollut apua itselle. Esimerkiksi maahanmuuttajien omat ennakkoluulot ja pelot ovat vähentyneet. Vapaaehtoisuus on antanut mahdollisuuden oman elämän reflektointiin ja rakentamiseen.

H6: --Vapaaehtoistyön kautta minä olen saanut paljon ystävät. Olen vahvistunut itselleni. Tiedän enemmän maailmasta tällä hetkellä. Tiedän myös, että jos minä tarvitsen apua, keneltä minä voin kysyä. -- Tiedän elämän asioita paremmin. -- Aiemmin tuntu, että mulla on niin paha tilanne minun elämän, mutta kun minä istun ihmisten kanssa ja minä kuuntelen muita tarinoita, mulla on niin helppo. --

H7: --Osannu toimia ihmisten kanssa, jotka on ollu menneisyydessä pelottavia. --

Vapaaehtoistoiminta on auttanut maahanmuuttajia itseään kotoutumaan, ymmärtämään erilaisia kulttuureja, tukenut suomen kielen oppimista, auttanut työhaussa, rakentanut verkostoja ja tuottanut kuulumisen tunteita. Tämän lisäksi jotkut ovat saaneet konkreettisia kunnianosoituksia hyvästä työstä. Eräs maahanmuuttajista on löytänyt jopa ammatin vapaaehtoistoiminnan kautta.

H2: --*Se ei auta vain maahanmuuttajat, vaan myös meitä. Olen itse kokenut paljon (yhdistyksen nimi) kautta ja olin myös tutustunut uusiin ihmisiin ja tiennyt enemmän suomalaisesta kulttuurista. Se auttaa meitä kotoutumaan. -- Ja kun etsin työpaikkaa, helpompi kuin ei tiedä mitään ja ihmisiä, jotka voivat suositella minua ja voivat kertoa, miten minä voisin. Myös suomen kielen kanssa. Olen tosi paljon opiskellut ja oppinut (yhdistyksen nimi) kautta suomalaistenkin ja maahanmuuttajien kanssa. Me puhutaan koko ajan suomea. --*

H3: --*Vapaaehtoistoiminnan kautta minä olen verkostoitunut hyvin. Minä olen kehittänyt minun verkosto tämän työn kautta sekä maahanmuuttajille ja myös kantaväestölle. --*

H4: --*Jos ei olis tehny olisin ihan passiivinen. Luultavasti en puhuisi yhtään suomea. Olisi paljon pelkoja, ennakkoluuloja ja sohvaperuna. Olisin lihonnut 100 kiloa. Ei mitään tekemistä. Odottaa koulua tai työ. Olisi ihan yhteiskunnan joku semmonen parasiitti. --*

H9: --*Ehkä (järjestön työntekijöiden) ansiosta, ku oon kulkenu tossa päiväkodissa, minä lähtenyt opiskelemaan -- Tykkäsin ja luulen, että se on vapaaehtoistyön kautta. -- Ja kun jäi työttömäksi ja oli vähän omituista, että oli kotona. Sitten ku mä oon kulkenu tässä mukana ja asia, mitä on ennekin tehnyt. Rakas asia. Se tuntuu, että mulle on tekemistä ja minä kuulun johonkin. Se on tosi tärkeää. Se autto, että en masennu. Oli tekemistä, tärkeä tehtävä omasta mielestä ja joku tarvi minua. --*

Maahanmuuttajien mukaan heidän tekemä vapaaehtoistoiminta vaikuttaa myös muihin ihmisiin. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota esimerkiksi vertaistukea ja henkilökohtaista apua, joka vastaa tuettavien tarpeita. Lisäksi toiminta vapaaehtoisten kanssa on mahdollisuus käsitellä ongelmia ja luoda uusia ihmissuhteita.

H6: --*Pakolaisetleiri ei kukaan tiedä naapuri ennen ku he olivat leirissä, mutta siihen aikaan me tulimme iso perhe. -- Naiset, heillä on perheiden ongelma miehen tai lasten ongelma. Meille kulttuuri, että emme voi kertoa muille oma ongelma. Pitäis ratkaista ne ongelmat. Ja sitten me laitetaan siihen laatikoita, sanotaan naisille, että jokainen voi tulla tänne (teltaan) -- laittakaa oma ongelma laatikkoon. Heittää täällä pois ja hän lähtee uusi ihminen tämän teltan pois. Se oli mahtavaa ja toimi ihan hyvin. Paljon perheitä meni eteenpäin tämän takia. --*

H8: --*Joskus tosi iso merkitys. Joskus minä en muista mitä minä teen ja voi olla neljä vuotta jälkeen toinen sanoo, että olet auttanut minua sillon ku minä täällä alussa -- Ja minä en muista, että mitä oon tehny hänelle. Se on niin onnellinen. Se muistaa. --*

Eräs maahanmuuttaja kertoo kuinka vapaaehtoistoiminnan asiakkaat ja heidän lähiomaisensa saattavat aktivoitua vapaaehtoistoiminnan avulla.

H4: --*Se nainen on aktiivisempi. Hänellä on puhelin, mutta ei pysty soittamaan ja kun on minun kanssa, me yritämme soittaa ja lähettää kortit ja ottaa kuvaa, lähettää perheelle. Sitten tekevät, että niin se vielä on elossa. Sitten tulevat tänne Rovaniemelle. Perhe on enemmän vuorovaikutuksessa. -- Kyllä hoitaja käy kaupassa, laittaa kahvia, mutta ei se hoita ihmisen perhe tai ilmapiiri. -- Ihmiset huomaavat, että yhteiskunnassa on vähän mennyt sinnepäin, että perhe ei ole vastuussa ja ovat unohtaneet kuinka tärkeä perhe on. -- Myöskin mä olen huomannut, että joku sukulainen tulee useammin, vaikka leikkaamaan kynsiä tai jotakin mitä he osaavat tehdä, vaikka korjata. --*

Vapaaehtoiset voivat olla myös roolimalleja.

H1: --*Vaikka jotkut, jos näkee mitä mä teen, sitten heillekin kiinnostaa tulla mukaan. --*

H3: --*Hyvä, että maahanmuuttajat tietävät minusta. Ja jotkut maahanmuuttajat haluavat ollakin. Voi olla roolimallina. Se voi vaikuttaa myös muihin. -- Esimerkiksi yksi nainenkin sanoi, että hän on kuullut minusta paljon, että hän haluaa olla myös minun vapaaehtoistoiminnassa mukana. --*

H6: --*Voi löytyä ihmiset, jotka sama tilanne ja he ovat niin heikko, että he uskotaan sinä sanot heille, että mulla oli sama tilanne, mutta katso minä täällä. -- En minä ole vain numeroita tämän elämän, että minä olen tehnyt jotakin. Ihmiset puhuvat, että hän tekee sellaista ja hän auttaa ja prosessi jatkuu, kun yksi henkilö aloittaa. --*

H7: --*Mä tutustuin yhteen syyrialaiseen tyttöön ja me ollaan edelleen yhteydessä. -- Toi syyrialainen tyttö, on ollu, et mä haluaisin myös olla niinku sie muutaman vuoden päästä ja toimia vapaaehtois-työssä. --*

Maahanmuuttajien mukaan oma vapaaehtoistoiminta voi vaikuttaa myös yhteisöihin ja yhteiskuntaan, koska jokainen yksilö vaikuttaa ympäristöönsä ja ympäristön on otettava heidät huomioon.

H6: --*Kyllä se vaikuttaa, että minä olen täällä, minä asun Suomessa, minä olen henkilö, ottakaa huomioon minua. --*

Vapaaehtoistoiminta voi olla myös apuna ja tukena erilaisissa tilanteissa, jolloin se voi täydentää esimerkiksi kunnan palveluja, kuten vanhusten hoitoa.

H4: --*Kun tällä naisella on oma henkilökohtainen avustaja, mutta hänelle on hyväksytty vain 10 tuntia kuussa, mutta kyllä hän tarvitsisi paljon enemmän apua. --*

Vapaaehtoiset maahanmuuttajat voivat edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. He voivat myös jakaa tietoa erilaisista kulttuureista ja olla näin mukana opettamassa ja oppimassa monikulttuurisuudesta.

H6: --*Se vaikuttaa siihen, että suomalaiset ymmärtävät toisia ihmisiä ja kulttuureja. Jos heille on annettu väärin kuva, minä voin vaihtaa se. Jos heillä on päässä muutama kysymyksiä, joihin ei löytyä oikeita vastauksia, minä voin antaa heille oikea vastaus. Se vaikuttaa molemmille puolille. --*

H9: --*Ainakin mitä minä saan palautetta, että monet ensimmäistä kertaa kohtaavat esimerkiksi maahanmuuttajan, kun me tullaan johonkin puhumaan. Että kyllä mä luulen, siihen on vaikutusta. --*

Vapaaehtoistoiminta on paikallistason toimintaa ja ihmisten tutustuttamista toisiinsa. Vapaaehtoiset voivat myös jalkautua kaupungin alueella paikkoihin, joissa ihmiset toimivat. Toiminnan näkyvyys julkisilla paikoilla vie vapaaehtoistoiminnan lähemmäs ihmisiä. Järjestöt ja yhdistykset, joissa maahanmuuttajat toimivat, voivat olla yhteiskunnallisia esimerkkejä. Ne jakavat muun muassa toisista välittämisen sanomaa ja edistävät yhteisöllisyyden kasvua.

H3: --Kyllä se vaikuttaa yhteiskuntaan. Esimerkiksi Lappi on palkittu sen takia, että olemme tehnyt hyvää työtä rauhan, suvaitsevaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, ei vain maahanmuuttajien, vaan kantaväestön sisällä. Ja koko ajan me annamme kulttuurioppimista ja kulttuuri-infoa ihmisille. Sekin on tärkeä asia. Me teemme kaikki julkisella paikalla. -- Me olemme aina ihmisten sisällä. Esimerkiksi viime vuonna tullut paljon maahanmuuttajia tai turvapaikanhakijoita. Me olemme ollut apuna heidän vieressä ja yhteiskunnan kanssa vapaaehtoistoiminnassa mukana. -- Sitten olemme järjestänyt turvapaikanhakijoille ja kantaväestölle erilaisia tilaisuuksia, että he voivat tutustua, ettei tule ennakkoluuloja. Ruokafestivaalikin me olemme tehnyt monta kertaa. Ruoka yhdistää ihmisiä. Ja sitten me olemme maahanmuuttoseminaari, että infotilaisuus myös valtuustolle, päättäjille, kantaväestölle myös sidosryhmille tarkoitettu. --

6.7 Maahanmuuttajien omiin kokemuksiin perustuvia ajatuksia maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta

Maahanmuuttajat voivat auttaa toisia maahanmuuttajia kotoutumaan. Maahanmuuttajat voivat muun muassa jakaa tietoa Suomen järjestelmistä, kulttuurista ja toimintatavoista. Maahanmuuttajat voivat tarjota vertaistukea, joka perustuu omiin kokemuksiin kotoutumisesta ja Suomeen muuttamisesta. He voivat hyödyntää vapaaehtoistoiminnassa myös kieli- ja kulttuuriosaamistaan. Uuden maahanmuuttajan on tärkeää saada tietoa Suomesta monipuolisesti ja omalla äidinkielellään.

H2: --Maahanmuuttajat, joilla on kokemusta Suomessa voivat auttaa muita maahanmuuttajia kotoutumaan ja antaa ajatuksia mitä voi tehdä Suomessa ja mikä on oikein ja väärin. -- On hyvä kun maahanmuuttaja kertoo heille, koska hän kertoo oma kokemus. Jos suomalainen kertoo, hän kertoo vain, että meillä on näin. Jos maahanmuuttaja kertoo, hän ymmärtää, miten hänellä oli vaikeaa. -- On tosi hyvä kertoa heille miten kaikki täällä menee omalla äidinkielellä, että he ymmärtävät mikä heidän oikeus ja velvollisuudet täällä. --

H7: --Musta tuntuu, että maahanmuuttajat kysyy ensin meiltä, ennen ku ne kysyy suomalaisilta. Se on helpompi heille kysyy arabiaksi ja ymmärtää arabiaksi. --

Vertaistuen avulla voidaan vaihtaa ajatuksia ja miettiä kotoutumista yhdessä monista näkökulmista. Näin voidaan vaikuttaa muun muassa siihen, millainen kuva maahanmuuttajille rakentuu Suomesta.

H5: --Rovaniemellä paljon muslimi nyt tulee ja eri ryhmä ja joskus meidän ryhmä laitta tämä seminaari ja kaikki maahanmuuttajat eri ryhmästä tulee. Ja yhdessä juttelee heidän kanssaan, mitä minun ongelma, mitä sinun ongelma. Ja (yhdistyksen nimi) selittää sinä menet tämä tie, onko tämä ok tie, tämä tie ei hyvä. --

H8: --Jos maahanmuuttaja on uusi, se riippuu kenen kanssa hän puhuu ensimmäinen, koska kotoutumien alkaa sieltä. Jos hän menee väärä ihmisiä, sitten Suomi on huono. Se antaa huono kuvia. -- Mutta toisenpäinki, jos joku, että täällä on erilainen, että täällä toimitaan näin, ei mikään oo paremmin. On huonoja ja hyviä asia, sama kuin muualla. Se rauhoittuu. -- Pitäis tulkata tämä kulttuuri molemmille. Joskus on suomalaisillakin, että hän ei tiedä mitään maahanmuuttajien, eikä oo ikinä käynyt ulkomaille. Toinen sanoo hänelle, he tulivat tänne tekeen tämän ja tämän. Sitten hän uskoo. -- Joskus he tarvitsevat, että joku aukasee silmät vai ikkuna, että kato täällä on muuta, että jos katot

toisen kulman. -- Nyt he kuuntelevat liikaa, vaikka facebook. Jotakin voin minä höpöttää, niin kaikki uskoo. Ja joskus pieni asia tehdään iso ja se vain kasvaa ja ihminen vain seuraa. --

Vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta on hyötyä vapaaehtoisille maahanmuuttajille. Vapaaehtoiset saavat mielekästä tekemistä, uusia kokemuksia ja luovat verkostoja. Vapaaehtoisuus voi johtaa myös työhön tai muuhun itselle tärkeään toimintaan, joka puolestaan kiinnittää maahanmuuttajia entisestään omaan ympäristöön ja yhteiskuntaan.

H2: --Maahanmuuttajilla, kun tulevat Suomeen, heillä on aikaa. He haluaisivat käyttää tätä aikaa ja samalla haluaisivat oppia jotain ja tutustua ihmisiin. Että he voivat myös kotoutua täällä ja voivat löytää työpaikan, haluavat usein opiskella ja puhua suomen kieltä. -- Sitten saada paikan suomalaisesta yhteiskunnasta. -- Rakentaa elämää. --

Vapaaehtoistoiminta perustuu ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja yhdessä tekemiseen. Ihmisten kohtaaminen luo mahdollisuuksia oppia yhdessä. Kun maahanmuuttaja oppii esimerkiksi suomalaista kulttuuria, on myös paikallisten helpompi tutustua heihin. Vapaaehtoiset maahanmuuttajat voivat olla silta uusien maahanmuuttajien ja kantaväestön sekä erilaisista taustoista tulevien maahanmuuttajien välillä. Vapaaehtoiset voivat toimia esimerkiksi kulttuuritulkkeina. Näin voidaan edistää kulttuureista oppimista, suvaitsevaisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä hälventää ennakkoluuloja.

H2: --Kun maahanmuuttaja osaa suomalainen kulttuuri ja kieli se on helppo suomalaisille ihmisille tutustua heihin. Silloin helppo molemmille puolille. --

H7: --Ei niillä (pakolaisilla) oo kielitaitoa ni me ollaan ainoa silta irakilaisien, arabialaisten ja suomalaisten välillä. --

Maahanmuuttajien osallistumista rajoittaa tiedonpuute, koska monet maahanmuuttajat eivät saa riittävästi tietoa kansalaisen oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista. Esimerkiksi heikon kielitaidon takia, ei opita, kuinka Suomalaisessa järjestelmässä ja kulttuurissa toimitaan. Yleinen tiedonpuute näkyy esimerkiksi maahanmuuttajanaisten kohdalla.

H2: --Paljon maahanmuuttajia asuu täällä, mutta he eivät tiedä mitään politiikasta. He eivät ymmärrä televisiosta tulee jotain tai ihmisten välillä jotain. Ja kun he eivät osaa suomea, he ovat omassa maailmassaan, vaikka he asuvat Suomessa. --

H6: --Minä tuntuu paljon maahanmuuttajanaisia, jotka ovat monta vuotta asuneet Suomi. He eivät osaa mitä laki antaa heille, ne eivät käytä niitä, ne vielä elää miehen alle. Monta kertaa minä keskustelen heidän kanssa, miksi te teette tällaista, tämä ei ole teidän kotimaassa, tämä on Suomi. On erilainen maa, käytä mitä annettu teille, älä heitä se pois. --

Tiedonpuute vaikuttaa myös vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Vaikka maahanmuuttajat olisivat kiinnostuneita osallistumaan, he eivät tiedä mitä vapaaehtoistoiminta on tai missä ja miten siihen voi osallistua. Maahanmuuttajilla voi olla myös pelkoja, jotka kumpuavat omasta epävarmuudesta uudessa ympäristössä. Maahanmuuttajat voivat

muun muassa miettiä osaanko toimia oikein, mikä on minun tehtäväni ja osaanko tarpeeksi suomea.

H1: --Maahanmuuttajan näkökulmasta heitä pelottaa vaikka puhua suomea, koska suomen kieli on vähän vaikea kieli. Heitä pelottaa en osaa suomea, en voi liittyä mihinkään. --

H3: --Semmonen ennakkoluulo, että osaanko minä tehdä tämän tai mikä voi olla minun tehtävä, ja voi olla parempi, että minä en mene siihen. --

H4: --Monet heistä ehkä haluaisivat, mutta eivät tiedä miten tehdä asia. Että on paljon ennakkoluuloja. -- Se voi olla, että ei ole tietoa tai pelkäävät, että heillä ei ole riittävää taitoa tekemään tai, että millä tavalla tehdään täällä jotakin. -- Jos minä olen lasten kanssa, saanko leikkiä, saanko ottaa syliin, saanko kuljettaa. --

Tämän lisäksi vapaaehtoistoiminnan kokonaiskuvan käsittäminen on haastavaa. Usein vapaaehtoistoiminta voidaan ymmärtää esimerkiksi ilmaisena työnä. Palkattomuus ei kiinnosta, eikä vapaaehtoistoiminnan hyötyjä nähdä. Näin maahanmuuttajille voi olla vaikeaa ymmärtää, että heitä tukevat vapaaehtoiset eivät saa rahaa, eivätkä he täten ole samalla tavalla saavutettavissa, kuin ammattihenkilöt.

H6: --Kun he tuntuvat, että on aivan turhaa, että miksi pitäis tehdä. Mutta he eivät tiedä se on niin tärkeä työ. -- Tai se voi olla sitä, että he tekevät, mutta siitä ei ole tietoa, koska joskus he ovat suljettu piirissä. --

H7: --Maahanmuuttajat ei osallistu mihinkään missä ei oo rahaa. Ne on eläny, että aletaan rahan takia tekemään töitä. -- Niinku vapaaehtoiskehossaki ne luulee, että me mennään sinne tekemään töitä ja saadaa rahaa siitä. Vaikka sitä on yritetty selvittää, että me ollaan vapaaehtoistöissä ja me tullaan vapaaehtoisesti tänne. Me tullaan sillon ku me halutaan. Mutta se on semmonen niille mielessä, että jos tekee töitä ni pitää saada rahaa. --

H8: --Jos me sanotaan vapaatyö, se tarkoittaa ei kukaan maksa mitään. Heidän maa ei toimi näin. Kaikki se mitä sinä teet, joku maksaa sulle. Täällä kuitenkin kela ja sosiaali yhtiöt, että se auttaa. Vaikka sä oot työtön, sä saat asunto, sä saat ruokaa, mutta siellä ei oo semmosia. Siellä pitäis tehdä töitä, että saat asunto ja ruokaa. He oppivat, he syntyvät näin. -- Sitten täällä teet töitä, sä et saa mitään. Se tuntuu vähän erilailla. Ja se kestää, että se oppii. --

Osallistumisen haasteena voidaan pitää myös maahanmuuttajien omaa passiivisuutta. Maahanmuuttajat eivät jostakin syystä aktivoidu itse ja hyödynnä erilaisia mahdollisuuksia toimia Suomessa. Taustalla voi olla esimerkiksi kokemuksia, joiden takia ei uskota vapaaehtoistoimintaan.

H1: --Ei niintä (nuoria) kiinnosta, vaikka kuin paljon hauskaa siellä. -- Ne on aivan laiskoja. -- Niillä on kyllä vapaa-aikaa, ne vois kyllä tehdä. --

H3: --Maahanmuuttajat ovat muslimimaista ja heillä on konservatiivinen maa, että he eivät tykkää sitä tehdä. Ja sitten järjestötyö ei ole niin suosikki monessa maassa. -- Maahanmuuttajat eivät ole halunnut tulla mukaan, koska he eivät usko siihen. Että ei voi vaikuttaa yhdistyksen kautta. Heillä on tällainen ajatus, koska he ovat maasta, missä poliittinen tilanne on epärauhallinen. --

H7: --Ne (maahanmuuttajat) ei itse halua mennä eteenpäin, ei halua lähteä töihin. Ne on vaan, että mä menen tonne kouluun kolme tuntia päivässä ja saadaa siitä rahaa ja se on siinä. --

Vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen näyttäisi vaikuttavan myös sosiaaliset esteet, kuten omien ystävien osallistumattomuus. Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistoiminnan aloittaminen olisi helpompaa, jos mukaan lähtisi tuttu ihminen. Myös mahdollisuudet tutustua suomalaisiin ovat maahanmuuttajien mukaan vähäisiä. Osallistumista estää myös pelko toisten ihmisten reaktioista.

H1: --Kyllä jotkut ei lähde mihinkään ilman kaveria. --

H2: --Maahanmuuttajat ei ole paljon mahdollisuuksia tutustua suomalaisiin. -- Olisi hyvä, että järjestetään aina jotain, että vain mahdollisuus suomalaisten ja maahanmuuttajien tutustua. --

H9: --Minä luulen, että jokainen ihminen sisimmällään haluaa auttaa jolla on hätä, mutta monesti ihmiset sulkeutuu kuoreen. Ne pelkäävät jotain, ne pelkäävät muitten, naapureiden katseita tai puheita, reaktioita. -- Minusta tuntuu, että jokainen varmaan elämässä on tehnyt jotain tavallaan vapaaehtoistyötä, mutta monet eivät katso, että se oli vapaaehtoistyötä. --

Myös aika on vapaaehtoistoiminnan haaste. Esimerkiksi kotoutumisen alussa on paljon opittavaa, kuten kieli ja kulttuuri, eikä oppiminen tapahdu heti. Tämän lisäksi ihmisillä on hoidettavanaan opiskelu, työ, perhe ja koti. Vapaaehtoistoimintaan ei myöskään haluta sitoutua pitkäaikaisesti.

H6: --Kyllä se vaikuttaa, kun ihmiset tulevat tänne Suomeen, jotka eivät osaa vielä kieltä. Silloin menee niin paljon aikaa auttaminen. -- Maahanmuuttajat alussa voi olla kiinnostunut siihen vapaaehtoistyö lyhyt aika ja sitten he lähtevät pois. -- Jos hänellä on perhe, hänellä on täynnä aika, hänen pitäis hoitaa lapset. --

H9: --Sitten ehkä eivät halua sitoutua. -- Että kyllä se kävis joskus sillan tällön, mutta jos mulla ei ole syksyllä suunnitelmia ja tämä meni kevään asti ja se on vaikka joku joka toinen viikko tai joka viikko, että ei halua näin sitoutua. --

Maahanmuuttajien osallistumiseen liittyy myös ympäristön luomia esteitä. Esimerkiksi Rovaniemellä liikkuminen eri paikkoihin voi olla hankalaa. Tämän lisäksi sää, kuten vesi- tai lumisade eivät kannusta liikkumaan. Suomalaiselle sääolosuhteet ovat arkipäivää, mutta maahanmuuttajalle ne voivat olla syy jäädä kotiin.

H4: --Vanhemmat maahanmuuttajat, jotka asuvat Ounasrinteellä, tarvitsevat monesti kyytiä terveyskeskukseen tai voi vaikka talvella, että se on ehkä raskasta monille oottaa bussia tai joku paikka, että he eivät tiedä missä se on. -- Ainakin maahanmuuttajille, vaikka (maan nimi) joku päivä sataa lunta ihmiset eivät mene kouluun, eikä töihin. Ja jos sataa tosi paljon monessa maassa ei ihmiset mene minnekään. Mutta täällä elämä jatkuu. --

Vapaaehtoistoimintaan kannustaa maahanmuuttajan oma halu toimia, vapaaehtoistoiminnasta nauttiminen, omat kokemukset ja tieto vapaaehtoistoiminnan hyödyistä.

H9: --Ihminen tykkää sitä tehdä ja hän tehdä sitä vapaaehtoisestiki. Ja samalla hän vaikka nauttii siitä asiasta ja kokee sitä. --

Osallistumista tukee myös tiedon monipuolinen jakaminen. Esimerkiksi maahanmuuttajien epävarmuus osallistua voi vähentyä, kun saadaan realistinen kuva Suomesta ja suomessa elämisestä sekä tutustutaan lakeihin, järjestelmiin ja toimintatapoihin. Myös vapaaehtoistoiminnan toimintamahdollisuuksista ja toimintatavoista tulisi informoida. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät tekijät pitäisi tehdä näkyviksi esimerkiksi infotilaisuuksien, koulutusten, kurssien, harjoitteluiden, toiminnantuen sekä vapaaehtoisten ja toimintaan osallistuvien välisen kommunikoinnin avulla.

H4: --*Se voi olla järjestää sitä vapaaehtoinen työ heille. Sitten (järjestön nimi) järjestää kursseja lastenhoitoon. Sitä ehkä pitäis olla myös, miten Suomessa toimii ja se mahdollisuus, että tehdään harjoittelu lasten kanssa. Sitten oppii siitä, että ei ole mitään pelottavaa ja lapset on samoja.* --

H6: --*Heille pitäis kertoa kaikkia asioita. Pitäis selvittää se asia ennen ku aloittaa.* -- *Miten voi vaikuttaa ja pitäis ymmärtää asioita oikein. Esimerkiksi jos sinä menet kotikaveri, sinun pitää tietää millanen oikeus sulla on, miten voi tarjoilla, miten ei, miten laittaa raja. Se on niin tärkeä.* --

H7: --*Vapaaehtoistoiminnasta puhutaan vähän enemmän ja näytettäs, että tämmöstäkin vois tehdä. Musta tuntuu, että ne, jotka on ollu osallistujina kerhossa, ni on nyt vetämässä kerhoja. Vähän näyttää niille (maahanmuuttajille), että me tehdään jotain, eikä vaan, olla kerhossa, istutaan ja juodaan kahvia. Näytetään, että me tehdään jotain, ni ne ite innostuu siitä toiminnasta ja haluis tehdä.* --

Maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumisen tukemisen kannalta tulisi kiinnittää huomiota vapaaehtoistoiminnan järjestämiseen. Esimerkiksi kieli ei ole este osallistumiselle. Kieltä opitaan parhaiten toiminnassa ja yhdessä ihmisten kanssa. Lisäksi maahanmuuttajien tulisi saada tietoa omalla äidinkielellään ja vapaaehtoistoiminnassa voitaisiin käyttää selkosuomea, joka helpottaa ymmärtämistä. Myös maahanmuuttajien omaa kielitaitoa tulisi käyttää hyväksi uusien maahanmuuttajien osallistumisen tukemisessa.

H1: --*Vapaaehtoispaikka voi käyttää selkokieli niin ne ymmärtää sen, koska puhekieli ei auta mihinkään. Ne on opiskelemassa kieltä ja ne ei osaa vaikka lyhyitä sanontoja. Niitten vain pitää olla vähän hitaasti, että ne ymmärtää sen asian.* --

H2: --*Meillä pääkieli on suomi, mutta joskus ihminen ei osaa suomea. Jos osaa heidän äidinkieli, sitten me puhutaan. Meillä on ryhmä jotka erilaisista maista jotka myös osaavat erilaisia kieliä. Voi suoraan puhua omalla äidinkielellä.* -- *Että se on helppo heille ja ymmärtää miten kaikki täällä menee.* --

H5: --*Tämä osuuskunta. Suomalainen pelkää maahanmuuttajia ja maahanmuuttaja koko päivän istuu kotona, koska hänellä ei ole suomalainen ystävä. Jää yksin. Tulee eri maasta ja hän vähän pelkää, mitä hän tekee. Ja minä haluan, kaikille menee yhdessä. Suomalainen ja maahanmuuttaja.* --

Vapaaehtoistoimintaan osallistumista tukee myös maahanmuuttajan toimijuuden vahvistaminen. Näin maahanmuuttajat saavat vaikuttaa toiminnan sisältöön, suunnitteluun ja toteutukseen. Toiminnan tulee olla maahanmuuttajien tarpeita vastaavaa ja itselle mie-
luista. Lisäksi vapaaehtoiset saavat määritellä itse mitä he tekevät ja milloin osallistuvat.

Aktiivisuutta voidaan tukea jakamalla tehtäviä ja rooleja, jotka vastaavat maahanmuuttajien tietoja ja taitoja. Näin maahanmuuttajat saavat vastuuta ja itse tekemällä tehtävistä tulee omia.

H3: --Mikä voi olla heidän kiinnostuksen kohde ja mikä houkuttelevat heitä. Aktiivinen osallistuminen on tosi tärkeää. Jos sinä vain kutsut jonku hei tule vapaaehtoistoimintaan, silloin ei kukaan tule. -- Jos jaetaan, että tämä on sinun rooli, osaatko vastata tähän, huomasin, että se toimii. Kun he saavat roolia, että tämä minun tehtävä. Silloin heillä tulee semmoinen kiinnostus siihen. -- Etukäteen sovitaan ja jaetaan. Se houkuttelee paljon ihmisiä. Esimerkiksi meillä on tilaisuuksia ja kerron ihmisille, että tarvitsee suolaista ruokaa, voisitko sinä tehdä sitä tai meillä tarvitsee posteri, kuka osaa. Silloin joku osaa. --

H6: --He (järjestäjät) ymmärtävät, että meillä on erilainen kulttuuri. Kun me sanotaan, että vapaaehtoisemme saa palkkaa, sitten me pitäis valita mitä me teemme työ. --

H7: --Meillä on perjantaisin kolme tuntia ja se oli heidän (osallistujien) pyynnöstä kolme tuntia. Se oli ekana kaksi tuntia. Ne pyysi ku me ei ehitä tekee mitään. --

Aktiivisuuden ja vapaaehtoistoiminnan hyödyistä pitäisi puhua enemmän, jotta ymmärrys vapaaehtoisuudesta kasvaa. Maahanmuuttajille on myös tärkeää, että heidät pyydetään mukaan toimintaan. Lisäksi järjestäjien tulisi mennä ihmisten luo. Myöskin yhteydenotot tulisi hoitaa kasvokkain tai puhelimitse.

H2: --Kerromme maahanmuuttajille, että teillä on (yhdistyksen nimi). Jos haluatte osallistua, niin voitte osallistua ja olla jäseniä. Jos haluat auttaa muita ja auttaa itseä, myös sinä itse opit. --

H3: --Maahanmuuttajan kanssa on, että paljon pitäisi olla lähestymistapaa. -- Että ei vain sähköpostilla. Viestintää, sinun pitäisi soittaa monta kertaa. -- Että tapahtuman aikaan ei ole saapunut ihmisiä, vaikka he ovat luvannut tulla. Pitäisi soittaa, että hei muistatko, että tää on sovittu. Se eivät ihmiset ymmärrä joskus. Heidän kanssa pitäisi tehdä tiivis yhteistyötä. --

Maahanmuuttajien osallistumista voi kannustaa myös erilaisin houkuttimin. Muun muassa korvaukset, kuten bensakulut, pienet lahjakortit ja ruoka houkuttelevat mukaan. Myös erilaiset kiitokset ja kunnianosoitukset tehdystä työstä kannustavat jatkamaan.

H3: --Jos jotain korvausta annetaan, silloin paljon ihmiset saa mukaan. -- Esimerkiksi me annamme firman lahjakortti tai bensakuluja, ruoka tarjotaan. Jotain pientä, ei isoja. -- Luulen, että jos olisi myös valtakunnallinen tasolla tai Lapin tasollakin esimerkiksi annetaan palkinto tai ainakin houkuttellaan vapaaehtoistoiminta tällä tavalla. Esimerkiksi meidän yhdistys aina houkuttelevat maahanmuuttajaa palkinnolla. Meillä on vuoden maahanmuuttajapalkinto. Minä uskon siihen, että eivät vain tule vapaaehtoisesti, että heille myös annetaan jotain, että heitä kannustetaan. --

7 MAAHANMUUTTAJIEN KÄSITYKSIÄ VAPAAEHTOISTOIMINNASTA

7.1 Mitä vapaaehtoistoiminta maahanmuuttajien mielestä on?

Maahanmuuttajat käsittävät vapaaehtoistoiminnan toisten ihmisten auttamisena. Vapaaehtoistoiminnasta puhuttaessa auttamisen kohteena ovat muut kuin vapaaehtoisen lähi-ihmiset. Auttaminen perustuu vapaaehtoisten omaan haluun auttaa. Toisille auttaminen on jopa sisäinen tunne siitä, että auttaminen kuuluu oleellisesti ihmisen toimintaan tai se on jo lapsena opittu asia. Auttaminen voi perustua myös omiin kokemuksiin.

H2: --*Ihmiset auttavat muita ihmisiä vapaaehtoisesti. Ihminen auttaa vain kun hän haluaa. Hän ei saa palkkaa siitä. Hän ei ota mitään, ei odota mitään. Hän vain antaa aikaa. Aikaa, että auttaa muita ihmisiä, jotka tarvitsevat apua.* --

H7: --*Autat toista ihmistä sillä tavalla, että sulla on jostain kokemuksia tai ei ole kokemuksia, mutta yrität auttaa ja pystyt auttamaan heitä.* --

H8: --*Jos joku tarvitsee jotakin ja minä voin auttaa. Minä ajattelen, että tämä on vapaaehtoinen. Enemmän jos minä en tunne hyvin. Jos se on kaveri, ehkä se on eri asia.* --

Vapaaehtoistoiminta on myös konsepti, jolloin se liitetään järjestelmälliseen ja säänneltyyn toimintaan. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että vapaaehtoisuudesta ei saada palkkaa ja sillä on säännöt, joita tulee noudattaa.

H2: --*Olisi hyvä, että se menee oikein. Sinä autat ihmisiä, mutta myös ymmärrät miten sinun oikeudet ja velvollisuudet. Eli ymmärrät, miten saat tehdä ja miten et saa tehdä.* --

H4: --*Se työ, joka pitäisi maksaa, mutta sinä teet ilmaiseksi. Se on peruskonsepti. Myöskin toisaalta se on joku vokaatio, että syntyy sinusta tai sinulle on mukavaa tai ei oo pakotettu tehdä, vaikka sillä on myöskin säännöt. Että jos sinä olet jo sovinnut, että menet yhdessä lääkäriin ja sinä menet.* --

H9: --*Vapaaehtoistoiminta, että ihminen tekee jotain ja hänelle ei makseta siitä palkkaa. Hän vapaaehtoisesti menee ilman mitään korvausta.* --

Maahanmuuttajat puhuivat haastatteluissa systemaattisesti vapaaehtoistyöstä. Tämä johtuu ehkä siitä, että se on Suomessa yleisesti käytetty termi vapaaehtoistoiminnasta puhuttaessa. Käytin kysymyksissä vapaaehtoistoiminnan käsitettä, jonka vapaaehtoiset muuttivat vapaaehtoistyöksi. Näin ollen oletan, että nämä kaksi käsitettä tarkoittavat maahanmuuttajille samaa asiaa. Toisaalta vapaaehtoisuus määriteltiin myös ilmaiseksi työksi. Toisin sanoen vapaaehtoistoiminta on joidenkin maahanmuuttajien mielestä toimintaa, josta työntekijät saavat palkkaa, mutta vapaaehtoiset tekevät sen ilmaiseksi. Näin vapaaehtoistoimintaa määritellään selkeästi työhön verrattavana tai rinnastettavana asiana. Eräs

maahanmuuttaja kuitenkin kyseenalaistaa vapaaehtoistyön käsitteen, koska se tuo mieleen työn tekemisen.

H3: --*Mikä ihmiset tekevät ilman rahaa on vapaaehtoistyötä. -- Jotain työtä mitä ihmiset tekevät. Että ei vain se oma työ mistä he saavat palkkaa, vaan jotain muita lisätyötä mistä he ovat tyytyväisen.* --

H1: --*Vapaaehtoistoiminta tarkoittaa, että se ei oo vain ilmaista töitä. Se on tekemistä sun omalle elämälle. -- Se sana pitäis muuttaa se vapaaehtoistöitä. -- Vapaaehtoistoinnalla se kyllä mielenkiintoinen nimi, koska kun nuoret kuulee, että vapaaehtoistöitä ni miks meen sinne, että voin kyllä liittyä johonki töihin. Siis se kyllä pitäis muuttaa. -- Ei oo työtä.* --

Maahanmuuttajien mielestä vapaaehtoistoiminta järjestetään useimmiten jonkin järjestön, yhdistyksen tai isomman ryhmän kautta. Toiminnan järjestäminen vaatii resursseja, kuten rahaa, ihmisiä, tiloja, aikaa ja suunnittelua. Eräs maahanmuuttaja pohtii myös olisiko Suomessa mahdollista perustaa omaa vapaaehtoisryhmää.

H2: --*Yleensä isompien järjestöjen avulla, mutta en tiää voiko sitä itsekin alkaa perustaa vapaaehtoisryhmää. Jos vaan kyselee joiltakin ihmisiltä haluaisitko tulla mukaan. Se ehkä vähän olis ei niin tuttu, että menee vaan kyselemään joltakin.* --

H7: --*Kaikkialla sitä voi tehdä, mutta yleensä jos vaikka naisten ryhmä, niin jossain tietyssä paikassa. Ja jos on jatkuva kerho, ni sillä pitää olla joku toimisto tai joku missä kokoonnutaan ja minkä kaikki tietää. Siitä voidaan alkaa sitten siirtymään vaikka kaupungillepäin.* --

H9: --*Ajattelen järjestön kautta tai isommalla porukalla. Se enemmän vapaaehtoistyötä.* --

Vapaaehtoistoiminta on säännöllistä tai silloin tällöin tapahtuvaa ja toiminnan muodot sekä toimintapaikat ovat monipuolisia.

H2: --*Meillä ei ole mitään säännöllisesti, että joka viikko tai joka kuukausi-- Joskus kerran viikossa joskus kaks kertaa, joskus kerran kuukaudessa. Milloin meillä on ajatus ja on myös rahaa järjestää jotain. Että minkälaisia ajatuksia meillä on ja mitä haluaisimme järjestää. Haluaisimme järjestää jotain hyödyllistä, että voi todella auttaa maahanmuuttajaa.* --

Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistoiminta voi periaatteessa olla mitä tahansa. Toiminnan perustana on kuitenkin, että vapaaehtoistoiminta syntyy ihmisten tarpeista ja se on hyödyllistä toimintaa. Toiminnan tulee olla myös osallistujien toivomuksia huomioon ottavaa. Lisäksi vapaaehtoistoiminta tapahtuu aina ihmisten kesken ja useimmiten myös yhteistyössä kunnan tai muiden ympäristön toimijoiden kanssa.

H6: --*Kaupungilla, maalla, pakolaisleirillä, missä vain. Ihmiset aina tarvitsevat ihmistä.* --

H7: --*Yrittää auttaa niitä toteuttamalla niitten toiveita ja samalla lisäämällä siihen toiveeseen jotain, mikä voi auttaa niitä ymmärtämään vaikka Suomen kulttuuria.* --

H2: --*Esimerkiksi jos haluaisimme tehdä ravintolapäivää, sitten me kysymme paikoista, saammeko järjestää semmoinen. Se auttaa kotoutumaan ja näin ihmiset hyväksyvät ja ajattelevat että se on jotain hyödyllistä.* --

Vapaaehtoisiksi voi ryhtyä maahanmuuttajien käsitysten mukaan monella tavalla. Osallistuminen voi tapahtua muun muassa koulun, työharjoittelun tai työn kautta. Tämän lisäksi tutustumiset erilaisissa vapaaehtoistyön toimintapaikoissa voivat mahdollistaa osallistumisen. Vapaaehtoisia voidaan etsiä myös median avulla. Lisäksi oma aktiivisuus voi johtaa erilaisiin toimintamahdollisuuksiin ja arjen auttaminen syntyy tekijästä itsestään.

H4: --*Se on oma tahto ja sinä voit tarjota itseä. Kun sinä kuulet” mulla on hammaslääkäri ja minun koiraa tai lapsi pitää jäädä yksin” -- Siinä vaiheessa voit sanoa, että mulla on vapaata, sopii. -- Sitten jos sinulla ei ole semmonen ilmapiiri, niin kyllä joku varmasti järjestää, joku hoivakoti tai semmonen. -- Myös sulle maahanmuuttajana kuuluu kotoutumiskoulutuksen, oliko kaksi viikkoa harjoittelu työvoimatoimiston kautta. -- Myöskin voi järjestää, että sinä käyt katsomassa jotakin ja kyllä voi olla, että olet kiinnostunut jatkamaan. --*

H6: --*Ei siihen tarvita iso rakennus mikä järjestää. Riittää kaksi henkilöä, että haluavat auttaa ja heillä on hyvä kertomus, hyvä ajatus, mitä meidän pitäisi tehdä, kenelle, milloin. Se lähtee siitä. --*

H8: --*Joskus on joku järjestelmä ja joskus on vain, että sinä kävelet tieltä ja katot, että joku tarvitsee apua. Sitten sinä voit mennä. --*

H9: --*No yleensä ne etsitään vaikka lehdessä tai facebookissa tai koulussa joku ilmoittaa, että tuu tekemään. --*

Toisten ihmisten auttamisen ja tukemisen lisäksi vapaaehtoistoiminta on maahanmuuttajien mielestä omaa elämää varten. Vapaaehtoisuus tuo mukanaan monia henkilökohtaisia etuja. Vapaaehtoistoiminta on omaehtoista toimintaa, jolloin halu ja tarve toimia syntyy ihmisestä itsestään. Maahanmuuttajat haluavat myös itse määritellä mitä he tekevät, kuinka usein, missä ja kenen kanssa, koska vapaaehtoisuus on oman ajan jakamista.

H1: --*Se ei oo tärkeä, jos sä et itse halua. Että meet tekemään jotain mitä et halua tai tykkää. Mutta se on mielenkiintoinen ja kiinnostava homma kyllä. Sillä on jossain välissä jotain tekemistä. Teet jotain hyvää sun elämälle ja vaikka sun ympäristölle. --*

H3: --*Minun mielestäni vapaaehtoistyö tarkoittaa sitä, että minä olen tyytyväinen ja minä tykkään tästä työstä ja samalla minä saan jotain houkuttelevaa minun elämälle --*

H7: --*Se on jokaisesta kiinni, et kenen kanssa halua ja miten tehdä vapaaehtoistyön. --*

Vapaaehtoistoiminta on maahanmuuttajien mukaan vastavuoroista toimintaa. Toimintaan osallistuu aina enemmän kuin yksi ihminen ja toiminnasta on hyötyä sekä tekijälle että vastaanottajalle.

H4: --*Siellä on kaksi puolta. Minä haluan tehdä hyvin mitä mä teen, mutta myös haluan, että se toinen ihminen on tyytyväinen. Että saa mitä tarvitsee ja haluaa. --*

H6: --*Se tarkoittaa auttaminen, vahvistaa itsellensä, löytää oma suunta mitä sä haluat tehdä. -- Auttaa sinua, että on pahoja tunteita tai sinä voit vaihtaa mitä sinä ajattelet. -- Sinä voit vaikuttaa toisen ihmisen elämäänkin. --*

7.2 Miksi vapaaehtoistoimintaa tehdään?

Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistoiminnalle on tarve. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota palveluita ihmisille, jotka tarvitsevat apua ja tukea elämässään. Näin vapaaehtoistoiminta voi helpottaa monen ihmisen elämää. Vapaaehtoistoiminta myös mahdollistaa erilaisten ihmisten kuulluksi tulemisen ja sen avulla voidaan vastata erilaisiin kysymyksiin, jotka koskevat esimerkiksi maahanmuuttoa. Lisäksi maahanmuuttajat painottavat, että ihmiset tarvitsevat toisiaan.

H2: *--Se helpottaa paljon muiden ihmisten elämää. Ja joka auttaa tarvitsee myös joskus apua. --*

H3: *--Jonkun pitäisi tehdä tämä työ. Esimerkiksi Rovaniemellä ei ole ollut maahanmuuttajien yhdistys ja oli tosi vaikea saada maahanmuuttajien äänen esiin. Nykyään meidän ääni on joka puolella. Esimerkiksi paikallismedia ja sitten facebookin kautta. Me tiedotamme meidän ja (yhdistyksen nimi) äänen esille ja me kuulemme ja kuuntelemme paikallisten ääniä. Että me voisimme vastata, jos on ennakkoluuloja. Joskus ihmisillä on paljon kysymyksiä ja jos he saavat se info, voi olla, että heidän mielipide muuttuu. -- Tyytyväisyyskin tulee varmasti tällöinen vapaaehtoistoiminnan kautta. --*

H4: *--Koska tarvitaan. Ei se ole tarpeeksi, jos toimiston kautta pitää maksaa työntekijälle tai avustamistyö, mutta rahat ei riitä. Tolla naisella (avustettavalla) on vain 10 tuntia kuussa. Ei riitä kyllä. Tai jos perhe ei osallistu auttamiseen, kyllä tarvii joku muu tai sitten jää ihan syrjäytyä kotiin. --*

Osallistuminen on maahanmuuttajien mielestä tärkeää. Ihmisten tulisi auttaa jossakin vaiheessa, koska apua tarvitaan aina ja kaikkialla. Vapaaehtoisuus on myös mahdollisuus mennä elämässä eteenpäin ja se voi tuoda positiivisia asioita ihmisten elämään. Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistoiminnan pitäisi kuulua yhteiskuntaan ja jokaisen ihmisen toimintaan.

H1: *--Ois hyvä saada lisää ihmisiä, vaikka heitä ei kiinnosta. Jos he kokeilis, ni heitä vois kiinnostaa. Että ei ihmisten pitäis olla vain, että kyllä pitäis osallistua. Auttaa jossain vaiheessa. Ihan mihinkään maailmassa, kyllä tarvii apua. --*

H8: *--Minun mielestäni me ollaan maailmassa, että elämä olisi helppoa, jos minä autan sinua ja sinä autat minua. Kukaan ei voi elää yksin ja me kaikki tarvitsemme apua. --*

7.3 Keitä vapaaehtoiset ovat?

Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoiset ovat ihmisiä, jotka haluavat auttaa toisia ja tiedostavat avuntarpeen. Vapaaehtoiset ovat myös ihmisiä, joilla on kokemusta auttamisesta ja avunsaannista. Toisaalta ihmisillä voi olla kokemus jostakin, jota heillä ei ole ollut ja auttamisen kautta he haluavat varmistaa, että muut saisivat näitä asioita.

H6: --*Jotka tietävät, mitä auttaa tarkoittaa, tuntee, mitä se tarkoittaa ihmiselle, josta tuntuu, että ihmiset pitäisi auttaa.* --

H9: --*Se on varmaan ihmisestä kiinni, että on joku tarve ja halu antaa ja auttaa.* -- *Minä luulen, että ne haluaa auttaa ihmistä. Auttaa vaikka eivät tunne. Sitten monet voi olla vähän samoista syistä, että ne vaikka kokenut mitä on köyhyys tai ei ole jotain, että haluaa auttaa ja antaa tai jotkut vaikka kuljettaa lapsia johonki harrastuksiin, itse ei voinut nuorena osallistua.* --

Vapaaehtoiset ovat myös kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta ja heillä on aikaa tehdä sitä. Toisaalta heillä voi olla tarve täyttää tyhjää aikaa mielekkäällä tekemisellä. Vapaaehtoiset voivat olla myös ihmisiä, jotka haluavat auttaa vain erityisissä tilanteissa.

H3: --*Ihmiset osallistuvat ehkä tarpeen mukaisesti. Esimerkiksi kun viime vuonna turvapaikanhakijat on tullut. Silloin on ollut tarpeita auttaa heitä, koska (järjestön nimi), ei ole ollut resursseja paljon. Silloin he ovat sanonut, että he tarvitsevat vapaaehtoistyötä. Humaniterian asiastakin ihmiset ovat kiinnostunut, että nyt tarvitsee joku mennä tekemään tämä työtä. Voi olla, että he ajattelevat, että niin paljon ihmiset on jo tullut, joilla ei ole kotia, ei ole ruokaa tai ei ole mitään.* --

H4: --*Ihmiset, jotka kokevat, että tarvitsevat seuraa tai haluavat auttaa, käyttää omaa vapaa-aikaa auttamaan muita.* --

Vapaaehtoiset ovat saattaneet kasvaa yhteisöissä, joissa toisten auttaminen kuuluu elämään. Joskus vapaaehtoisuuteen johtaa myös uskonnollisuus tai jokin muu henkilökohtainen elämänkatsomus.

H4: --*Koska haluat tehdä, se tulee luonteesta tehdä.* -- *Myös ihmiset joilla on ollu kokemusta tai ovat kasvaneet sillä tavalla, että auttavat muita tai tukevat muita.* -- *Myöskin voi olla jo nuoret joku hengellinen juttu.* --

Toiset vapaaehtoiset tekevät maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistyötä, koska siitä tulee hyvä olo, toiset tekevät sitä, koska he saattavat saada uusia kokemuksia ja löytää omia vahvuuksia. Eräs maahanmuuttaja kuitenkin korostaa, että vapaaehtoisuus ei ole vain hyvää oloa tai omien ongelmien lievittämistä.

H6: --*Se riippuu ihmisistä, kuka tekee ja miksi. Jos sulla ei oo mitään tekemistä, -- että pitäis täytetään se aika. Ja että halua löytyy missä minä olen ja mitä minun pitäis tehdä, mitä sopii mulle.* --

H7: --*Esim. nuorista, jotka haluavat itse saada sitä kokemusta. He on lähteny vaikka intiaan tai jonneki eksoottiseen paikkaan tekemään ja kokenu jotain sieltä ja halunnu jatkaa sitä kokemusta täällä.* --

H4: --*Mun äiti teki vapaaehtoinen työ vain, että hänelle tulee hyvä olo. Hän oli aina iloinen yöllä, koska hän on tehnyt tää. Mulle tulee enemmän ajatusta, miten huomenna pääsen sinne antamaan ruokaa. Että minulla on normaali olo. Se on minun elämän osa. Ei se ole, että minä lisään minun elämään.* -- *On monta syytä miksi sinä teet ja olen kuullut joku uskovainen sanoo, että hän on tehnyt paljon pahaa ihmiselle ja nyt on aika tekemään hyvää. Sitten ajattelee, että maksaa omaa syntiä tekemällä hyvää.* -- *Mutta ei sitten ole hyvä, että nyt mä teen pahaa ja puhdistan itseni tai maksan 10 euroo jonnekin. Että antavat ruokaa lapsille Afrikassa, sitten on paljon parempi olo.* --

7.4 Minkälaisia haasteita vapaaehtoistoiminta voi kohdata?

Maahanmuuttajat mainitsevat, että tiedonpuute vapaaehtoistoiminnasta voi rajoittaa ihmisten osallistumista. Ihmiset saattavat olla kiinnostuneita vapaaehtoistoiminnasta, mutta eivät tiedä miten ja missä sitä voi tehdä. Toisaalta jotkut ihmiset saattavat osallistua vapaaehtoistoimintaan tietämättään. Tiedonpuutetta on myös vapaaehtoisten keskuudessa, eivätkä kaikki halua tai osaa noudattaa vapaaehtoistoiminnan sääntöjä.

H1: --Kyllä jotkut kiinnostaa, että menee johonkin tekemään vapaaehtoistöitä tai toimintaa, mut ne eivät tiedä missä paikkoja. Tai ne eivät tunne, että ne tekee tämmöstä. --

H4: --On ihmisiä, jotka haluavat auttaa. Sitten eivät ehkä osaa tai on eri käsitys asiasta, sillä kyllä on sääntöjä. Eli sinä et ole joku, joka määrittelee, miten kaikki tehdään, vaan siellä on ihminen mitä pitää kunnioittaa ja mitä haluaa ja mitä odottaa sinulta. -- Voi olla, että jos se ihminen, joka tekee tai haluaa tehdä vapaaehtoistyö, kun ei saa maksua tai kunnioitusta, ei noudata sääntöjä. --

Vapaaehtoistoimintaa haastaa ajoittain myös resurssien puute. Ilman rahaa, tiloja, ihmisiä ja yhteistyökumppaneita toiminnan järjestäminen voi olla hankalaa. Eräs maahanmuuttaja mainitsee myös, että vapaaehtoisten joukko on tällä hetkellä homogeeninen, koska suurin osa vapaaehtoisista on eläkeläisiä. Esimerkiksi nuoria on hänen näkemyksensä mukaan vapaaehtoistoiminnassa vähän.

H2: --Raha joskus on haaste. Kun teet vapaaehtoistyö, joskus tarvitaan rahaa, että järjestetään jotain. Joskus maksaa vaikka joku paikka johon ihmiset voivat tulla. --

H3: --Jossakin vaiheessa resurssien puute olemassa. Esimerkiksi, jos minä haluan tehdä jotain, mutta minulla tarvitsee resurssi siihen. Ilman resursseja, ilman tilaa, ilman ihmisten yhteistyötä minä en voi järjestää. --

H1: --Joka toimii siellä kuntalaisraadissa ne on eläkkeellä ja ne kyllä haluaa, että nuoretkin liittyy siihen. Mut nuoret ei löydy. -- Kyllä heitä kiinnostaa, mutta ne ei löydä paikkaa mihin voi liittyä. Ei kukaan voi ohjata niitä, että mihin voi liittyä. --

Eräs maahanmuuttaja huomauttaa, että henkilökohtaiset rajoitteet, jotka liittyvät omaan kulttuuriin, ja yhteiskunnan normit eivät aina sovi yhteen. Hän kokee esimerkiksi, että musliminaiset eivät voi osallistua samalla tavalla vapaaehtoistoimintaan, kuin suomalaiset, koska miehet ja naiset eivät heidän kulttuurissaan osallistu yhteistoimintaan, mutta Suomen laki asettaa sukupuolet tasa-arvoiseen asemaan. Tämä rajoittaa sekä maahanmuuttajanaisen osallistumista, että hänen yhteistyötään esimerkiksi vapaaehtoistoimintaa järjestävän tahon kanssa.

H6: --Turhauttaa, että minä en voi tehdä kulttuurin takia tai uskonnon takia. Ja se rajottuu minusta ja muutkin, että kun muut haluavat tekee työtä minun kanssa ja minä haluan auttaa. Sitten, jos sulla on semmosta laki, ei voi muuttuu. Esimerkiksi en minä halua olla lähihoitajaksi vanhusten kanssa, kun minun pitäisi hoitaa miehiä, naiset. -- Jos laki muuttuu, että minä voin hoitaa vain naiselle, sitten

minä löytää sopiva ja minun toiveita siellä ja sitten minä lähte sinne. Mutta kun laki, kulttuuri, uskonto siellä on rajoja ei voi mennä niitä yli. --

Erään maahanmuuttajan mukaan vapaaehtoistyö on tärkeä osa koko yhteiskunnan toimivuutta, mutta joskus vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoisia käytetään hyväksi. Vapaaehtoistoiminta esimerkiksi korvaa kunnan palveluja säästösyistä. Myös toinen maahanmuuttaja kyseenalaistaa, miksi vapaaehtoiset ovat usein vastaus kasvaneeseen avun tarpeeseen, kun voitaisiin palkata myös ihmisiä, jotka ovat työttömiä.

H9: -- ”Mehän pärjäämme vapaaehtoisvoimin, emme me palkata ketään”, vaikka olis pitänyt palkata jo aikoja sitten joku työntekijä. Säästetään rahaa, kun on kaupunki tilanne niin huono. -- Saa olla mukana, mutta ei saa mitään leikata sen takia et tämän toimii vapaaehtoistoiminnan voimin hyvin. -- Raja on kaikkiin. Sitten joku ottaa sitä hyvä käytäntö ja hyvä ihmistä ja käyttää hyväks jatkuvasti. -- Se on hyvä, että on vapaaehtoistyötä, mutta ei hyvä, että samaan aikaan leikataan. --

H6: --Miksi he eivät antaa puoliaikatyö. Miksi aina kysytään ihmisiltä vapaaehtoistyö. -- Ihmiset, jotka olivat eläkkeelle, tulee takaisin töihin ja niitä ihmisiä, jotka he tarvitsevat työ, ne eivät saa. -- Miksi heidän pitäisi tehdä vapaatyö? --

7.5 Vapaaehtoistoiminnan eroja ja samankaltaisuuksia eri kulttuureissa

Samaa suomalaisessa ja oman kulttuurin vapaaehtoistoinnassa on maahanmuuttajien mukaan palkattomuus, vapaaehtoisuus ja toisten auttaminen. Riippuu myös ihmisryhmästä, jonka kanssa toimitaan, onko vapaaehtoisuus erilaista vai samanlaista kuin kotimaassa.

H1: --Olen kuullu, että auttamalla valtio, vaikka teiden siivomisessa, mutta niinku vapaaehtosesti. Että niinku palkatonta. Kyllä ihmiset sielläki tykkää, että tekee jotakin omille elämille. Ei vaan siis ympäristö. --

H4: --Kun olen ollut lasten kanssa, se on vähän erilainen kun (kotimaassa) lapset haluaa laittaa musiikkia ja tanssimaan ja meteliä ja siinä hyppäät heidän kanssaan. Ja täällä on tosi pieniä aikuisia. -- Lasten kanssa on erilainen, mutta vanhusten kanssa kyllä en ole huomannut ero. --

Eroja kuitenkin löytyy. Esimerkiksi Suomessa vapaaehtoistoiminta perustuu vahvasti järjestäytyneeseen toimintaan. Maahanmuuttajien kerronnassa puolestaan korostuu ihmisten oma-aloitteisuus ja oman vapaaehtoistoiminnan ja -ryhmien järjestäminen.

H2: --Täällä on järjestetty oikein ryhmä. Se on järjestö, se on hallitus. -- (kotimaassa) se on tosi vapaaehtoisesti, eli ei ole isoja ryhmiä. Esimerkiksi kaupungista mistä minä tulen voi olla, että minä kaverin kanssa tai ihmiset kaverin kanssa. Me vain puhutaan, että siellä on joku paikka, missä tarvitsevat apua. Sitten me yhdessä järjestetään meidän ryhmä. Sitten me otamme yhteyttä heihin ja voisimme auttaa sillä tavalla ja tehdä näin. -- Siellä enemmän ihmisistä. --

Suomessa tehdään maahanmuuttajien mielestä paljon vapaaehtoistoimintaa ja se on suosittua. Näin ei ole kaikkialla. Vapaaehtoistoiminta ei ole kaikille maahanmuuttajille tuttu

asia, koska heidän maissaan ei tunneta vapaaehtoistoiminnan konseptia. Vapaaehtoistoiminta saattaa perustua vain varainhankintaan ja ruoka-avustuksiin. Omassa maassa ei välttämättä edes koeta olevan tarpeita vapaaehtoistoiminnalle tai näistä tarpeista ei olla tietoisia. Myös Suomessa vapaaehtoistoiminta voi vaikuttaa maahanmuuttajista tarpeettomalta, koska he eivät koe, että täällä pitäisi auttaa ihmisiä suuren hyvinvointitason vuoksi.

H3: --(Kotimaassa) vapaaehtoistoiminta ei ole niin suosikkia kuin Suomessa. -- Siellä ei kaikki halua tehdä sitä paljon. -- Se trendi ei ole siellä niin kuin Suomessa. -- Suomi on yhdistyksien maa. Tämä on Suomelle tuttua, mutta meillä paljon maahanmuuttajia ei ole. -- Esimerkiksi ehkä meillä ei ole semmonen sosiaalinen elämä, että nainen voi mennä sinne aivan vapaasti vapaaehtoistoihin. Tai voi olla, että ei ole tarpeita olemassa tai tarpeita on mutta me emme tiedä kun olemme jo kiireinen ja meidän kulttuuritavat on erilainen. --

H7: --Koska meillä ei ole semmosta tai on rahankeruun aikana. Nyt on ollu kampanjoita, joissa on ollu vapaaehtoistöitä. Yritetään saada ruoka-aineita kaupoilta ja semmosilta ja tehdään ruoka-annoksia ihmisille, mutta se on yleisimmin ramadanin aikana. Jotkut kampanjat jatkaa vielä, mutta se on tällainen uus homma. -- Siellä autetaan köyhiä ihmisiä, joilla ei ole rahaa ostaa päivän ateriala. -- Sitten ku täällä miettii, et vapaaehtoistyössä ja ei täällä oo ketään köyhää ni miks mie autan. --

Jossakin kulttuureissa ihmiset odottavat, että toinen on alituisesti valmis auttamaan, koska auttaminen kuuluu oleellisena osana kulttuuriin. Suomessa sen sijaan erilaiset palvelut hoidetaan yleensä jonkin järjestelmän kautta ja toiminnan suorittavat ammattilaiset tai työhön palkatut henkilöt. Tehdystä työstä halutaan myös maksaa tai muuten palkita.

H4: --(Kotimaassa) ihmiset odottavat, että sinä olet vapaa tekemään koko ajan. -- Mutta voi olla, että pitää pistää omat rajat, että ei kyllä pääse joka päivä. -- Mä olen huomannu täällä kaikki on toimiston kautta. Jos haluat vaikka ostaa naapurille ruokaa, se käy toimiston kautta ja maksetaan joku tunninpalkka. -- Semmonen asia mikä pitäisi kuulua yhteiskuntaan ni täällä joku toimisto järjestää. Niinku henkilökohtaisen avustajan. Myöskin tolla ihmisellä on perhe. Nuoria, joilla ei ole mitään tekemistä kesällä, mutta ei ole mitään vastuuta perheessä. -- Ja Euroopassa ihmiset haluavat maksaa sinulle rahalla tai ilmoittaa, että tule minun työntekijäksi. --

Joissakin maissa vapaaehtoistoiminta ei ole konsepti, vaan luonnollinen osa jokapäiväistä elämää. Elämä perustuu ihmisten verkostoihin ja vastavuoroisuuteen. Kaikki auttavat ja tukevat toisiaan, mutta toiminta ei tunnu auttamiselta, vaan automaattiselta tavalta olla ja elää toisten kanssa.

H8: --(Kotimaassa) me aina tunnemme joku. Ihmisiä voi sanoa sulle, vaikka se tekemässä sähköjuttuja "tunnetko joku sähkömies". Sitten mä sanon en minä tunne, mutta voin kysyä toinen kaveri. Sitten tunnetko, ja sitten minä saan yhteyden. -- Se on meidän kulttuuri. -- Se menee automaattisesti. Siksi minä en ikinä ajattele, että minä teen jotakin. --

H9: --En itse edes olis voinut ajatella, että se vapaaehtoistyötä. Se vain minun täytyy auttaa ihmistä, jos se voi huonosti tai naapuri jotain tarvii. Että se justiin minun täytyy, se on minun tehtävä. --

Erään maahanmuuttajan mielestä suomalaiset tekevät vapaaehtoistoimintaa kuin työtä. Toiminnalla on esimerkiksi aikataulut ja järjestys.

H8: -- *Suomalaiset mikä on ero, että he tekevät ei yksin. Pitäis olla joku järjestelmä. Sama kuin työ, että pitäis olla kaikki näin (näyttää järjestyksessä käsillään). -- He tekevät sama kuin työ. Vaikka se on vapaa, ei saa rahaa, kuitenkin pitää olla joku aikataulu. --*

Maissa, jossa toiminta lähtee itsestä ja se toteutetaan itse myös vastuu jää itse toimijoille. Suomessa vastuu on usein jaettua ja osa siitä kuuluu järjestävälle osapuolelle. Lisäksi ihmisille jaetaan erilaisia rooleja esimerkiksi oman osaamisen mukaan.

H6: --*Silloin alussa pitäis päättää kaikkia asioita, pitäis laittaa joku laki --. Sinä olet pääasia ja päähenkilö. -- Siellä sinä tekee kaikki työtä. Ihmiset uskovat, että sinä teet kaikki oikein. Voi tapahtua jotakin väärin, koska me olemme ihmisiä, emme ole koneita tai enkeleitä. -- Sitten paineita itselensä, että pitäis tehdä tämä oikein. -- Suomessa järjestetään enempi lain mukaan. -- Täällä annetaan tehtäviä jokaiselle. Löytyykö henkilö ketkä he haluavat auttaa. -- Suomessa kaikki ottaa oman tehtävän. Mitä sinä osaat tehdä ja sitten jos sinä et osaa tehdä antaa pois muillekin. --*

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Vapaaehtoistoiminnan moninainen käsittäminen

8.1.1 Yleinen määritelmä

Maahanmuuttajat määrittelevät vapaaehtoistointaa kansainvälisesti yhtenäisten tekijöiden mukaan (Ks. Euroopan parlamentti 2008, 11; KansalaisAreena ry 2011). Maahanmuuttajien käsityksissä esiintyy myös samankaltaisia piirteitä verrattuna suomalaisten käsityksiin vapaaehtoistoinnasta (Ks. Yeung 2002, 16). Vapaaehtoistoiminnan yleisin ja tärkeäksi koettu muoto on auttaminen. Vapaaehtoistointaa luonnehtivat myös pakotomuus ja palkattomuus. Maahanmuuttajat käsittävät vapaaehtoistoiminnan apua tarvitsevien ihmisten auttamisena, jolloin avunanto kohdistuu muihin kuin vapaaehtoisten lähiihmisiin. Auttamisen lisäksi vapaaehtoistointa liitetään järjestelmälliseen ja säänneltyyn toimintaan, jolloin vapaaehtoistoinnalla on säännöt, joita tulee noudattaa. Vapaaehtoistoinnasta ei esimerkiksi saada palkkaa ja vapaaehtoiset eivät saa toimia omaehtoisuudesta ja vapaaehtoistoiminnan monipuolisista mahdollisuuksista huolimatta, miten tahansa. Maahanmuuttajat korostavat miten tärkeää on ymmärtää, mitä vapaaehtoistointa on, mitä sen puitteissa saa tehdä, kuinka tulee toimia ja millaisia lakeja pitää noudattaa.

Toiminnan perustana on ihmisten, ympäristön ja yhteiskunnan tarpeet, jolloin sen tulisi olla eri osapuolille hyödyllistä toimintaa. Toiminnan tulee olla myös osallistujien toivomuksia huomioon ottavaa. Maahanmuuttajien käsitysten mukaan ihminen ei voi toimia täysin yksin ja siksi myös vapaaehtoistointa on yhdessä tekemistä. Näin ollen vapaaehtoistointa on aktiivisia tekoja esimerkiksi paikallisyhteisössä. Ei riitä, että ihminen esimerkiksi lahjoittaa rahaa hyväntekeväisyyteen. (Ks. Dingle ym. 2001, 6–10; Euroopan parlamentti 2008, 11; KansalaisAreena ry 2011.)

8.1.2 Perinteinen käsitys

Maahanmuuttajien mielestä vapaaehtoistointa järjestetään useimmiten jonkin järjestön, yhdistyksen tai isomman ryhmän kautta. Toiminnan järjestäminen vaatii resursseja,

kuten rahaa, ihmisiä, tiloja, aikaa ja suunnittelua. Vapaaehtoisuus määriteltiin myös ilmaiseksi työksi. Lisäksi eräs maahanmuuttaja kuvaa, miten etenkin suomalaiset tekevät vapaaehtoistoimintaa, kuten työtä. Toiminnalla tulee olla raamit, samalla tavalla kuin työelämässä, aikataulut, työjärjestys ja työnkuva. Tämä on osa perinteistä vapaaehtoistoinnin paradigmaa, joka perustuu siihen, että vapaaehtoistoimintaa organisoidaan ylhäältä alaspäin, niin kuin työelämässä hallitaan työtehtäviä ja niiden tekijöitä. (Ks. Lyons ym. 1998, 52; Rochester ym. 2010, 9–11.) Tällainen perusoletus voi kuitenkin tuottaa vapaaehtoistoinnista suppean kuvan (Nylund 2000, 50). Yksiulotteinen mielikuva vapaaehtoistoinnista voi olla muun muassa osallistumisen este, koska ihmiset eivät saa riittävästi informaatiota vapaaehtoistoinnista (Rochester ym. 2010, 9–11).

Eräs maahanmuuttaja kyseenalaistaakin vapaaehtoistyön käsitteen, koska se tuo mieleen ilmaisen työn tekemisen. Tämä on myös yksi syy, jonka takia olen käyttänyt tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoinnin käsitettä. Olen halunnut korostaa vapaaehtoissektorin moninaista luonnetta (Ks. Nylund 2000, 18). Vapaaehtoistyö, vapaaehtoistyön tekeminen ja vapaaehtoistyöntekijä viittaavat kaikki siihen, että vapaaehtoisuus sisältää työtä. Tämä on ristiriitaista informaatiota, koska työstä yleensä maksetaan, mutta vapaaehtoistyö on palkatonta. Etenkin maahanmuuttajien kohdalla tämä korostuu. Useampi maahanmuuttaja huomauttaa, että maahanmuuttajat eivät halua tehdä ilmaista työtä, koska heidän kokemuksensa on se, että työtä tehdään, jotta saadaan elanto. He ovat lapsesta asti kasvaneet siihen, että heidän tulee tehdä työtä, jotta he saavat rahaa. Kun heitä sitten pyydetään tekemään Suomessa vapaaehtoistyötä, joka tarkoittaa heille ilmaista työtä, on luonnollista, että he eivät halua sitä tehdä, koska tavoite saada työ Suomessa on ensisijainen tehtävä ja kotoutumisen edistäjä. Ei työtönkään välttämättä halua tehdä sellaista työtä, josta muille maksetaan palkkaa. (Kopra 2016, 10–11.) Siksi kysyn pitäisikö vapaaehtoistyön käsite jättää taakse ja keskittyä vapaaehtoistoinnin monipuolisuuteen? Vapaaehtoisuus näyttäisi maahanmuuttajienkin kerronnassa saavan monipuolisempia kuvauksia, kuin esimerkiksi palkattoman työn tekeminen.

8.1.3 Vapaaehtoistoinnin kontekstisidonnaisuus

Vapaaehtoistoimintaa määriteltäessä tulee huomioida käsitteen kontekstuaalisuus. Vapaaehtoistoinnin käsittämisessä voi olla eroja muun muassa sukupuolesta ja iästä riippuen (Yeung 2002, 16). Nämä tekijät eivät kuitenkaan nousseet esiin maahanmuuttajien kohdalla, vaan he kaikki käsittivät vapaaehtoistoinnin toisten ihmisten auttamisena.

Jokaisella maalla on kuitenkin erilaiset käsitykset, määritelmät ja traditiot vapaaehtoistoiminnasta (Euroopan komissio 2011, 2). Eroja on esimerkiksi siinä, kuinka paljon maahanmuuttajilla on informaatiota vapaaehtoistoiminnasta tai kuinka tuttu käsite ja toimintamalli se heille on. Haastattelemani maahanmuuttajat muun muassa nostavat esiin, että joissakin maissa vapaaehtoistoiminta ei ole konsepti, kuten Suomessa näyttäisi olevan. Tällöin vapaaehtoistoiminta tapahtuu itse perustetuissa ryhmissä tai luonnollisena osana jokapäiväistä elämää. Elämä perustuu esimerkiksi ihmisten verkostoihin ja vastavuoroisuuteen. Ihmiset auttavat ja tukevat toisiaan, mutta toiminta ei tunnu auttamiselta, vaan tavalta olla ja elää toisten kanssa. Tämä on lähellä esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kolmatta paradigmaa; kansalaisyhteiskuntaparadigmaa, joka perustuu kansalaisten omaan aktiivisuuteen, keskinäiseen avunantoon ja kansalaistoimintaan. Vapaaehtoiset eivät näin ole auttajia, vaan ihmisiä, jotka voivat toimia omissa ympäristöissään. (Lyons ym. 1998, 52; Rochester ym. 2010, 12–13.)

Käsitykset vapaaehtoistoiminnasta voivat vaikuttaa maahanmuuttajien osallistumiseen myös negatiivisesti. Vapaaehtoistoiminta ei esimerkiksi ole kaikille maahanmuuttajille tuttu asia, koska heidän maissaan ei tunneta vapaaehtoistoimintaa. Omassa maassa ei välttämättä edes koeta olevan tarpeita vapaaehtoistoiminnalle tai näistä tarpeista ei olla tietoisia esimerkiksi oman elämän kiireiden takia. Taustalla voi olla myös kokemuksia, joiden takia maahanmuuttajat eivät usko vapaaehtoistoimintaan. Haastattelemani vapaaehtoiset kertovat, että vapaaehtoistoiminnan kautta maahanmuuttajat eivät usko, että he voivat vaikuttaa omaan elämään tai ympäristöön. Muun muassa traumaattiset kokemukset ja kokemukset pakotetusta vapaaehtoistoiminnasta omassa kotimaassa voivat heikentää osallistumishalukkuutta. (Gropas 2008, 45; Handy & Greenspan 2009, 969; Vogel, 2008a, 119.)

Eräs maahanmuuttaja huomauttaa, että Suomessa vapaaehtoistoiminta voi vaikuttaa maahanmuuttajista tarpeettomalta, koska he eivät koe, että täällä pitäisi auttaa ihmisiä suuren hyvinvointitason vuoksi. Näin ollen on oleellisen tärkeää tiedostaa miten käsitykset vapaaehtoistoiminnasta vaikuttavat niin osallistumiseen kuin vapaaehtoistoiminnan mielikuviin. Ihmisten voi olla haastavaa osallistua toimintaan, jota he eivät koe mielekkäänä tai ymmärrä toiminnan tavoitteita ja merkitystä. Toimintaa, jota ei avata tai yritetä tehdä näkyväksi, ei tavallaan edes ole olemassa niille ihmisille, jotka eivät sitä tunne. Jäin miettimään, pidetäänkö Suomessa vapaaehtoistoimintaa liian itsestään selvänä asiana, muun

muassa sen vahvan roolin ja historian vuoksi. Vaikka jokin toiminta olisikin juurtunut vahvaksi ja arvostetuksi osaksi yhteiskuntaa, sen jatkuvaa reflektointia ei pitäisi unohtaa. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa näyttäisi siltä, että maahanmuuttajien kertoman mukaan vapaaehtoistoiminta Suomessa ei avaudu kaikille, mutta silti sitä tarjotaan usein toimintamahdollisuudeksi varsinkin yhteiskunnan marginaalissa eläville. Toisin sanoen suomalainen vapaaehtoistoiminta voi näyttäytyä ihmiselle, joka jostakin syystä ei ole esimerkiksi työelämässä tai opiskelemassa, tukitoimenpiteenä. Näin vahvistetaan kuvaa siitä, että vapaaehtoistoiminta on yhä heikompiosaisten tukemista ja sen muut ulottuvuudet jäävät piiloon. Toisaalta myös tämä on mielestäni osa vapaaehtoistoiminnan kontekstisidonnaisuutta: Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy paikasta ja ajasta riippuen erilaisten ihmisten keskuudessa eri tavoin. Kontekstisidonnaisuus ei kuitenkaan saisi tarkoittaa sitä, että sen myötä keskitytään tarkastelemaan vain omaa näkökulmaa vapaaehtoistoiminnasta, vaan tämä luonteenpiirre tulee tehdä näkyväksi ja osaksi koko vapaaehtoistoiminnan kenttää. Näin ihmiset saavat myös valtaa pohtia itse, mihin vapaaehtoistoiminnan kontekstiin he haluaisivat ehkä kiinnittyä.

Käsitykset vapaaehtoistoiminnasta vaikuttavat sen asemaan yhteiskunnassa. Suomessa tehdään paljon vapaaehtoistyötä ja se on tärkeä osa suomalaista järjestelmää. Vapaaehtoistoimintaa pidetään tarpeellisena tekijänä hyvän yhteiskunnan rakentamisessa. (Euroopan parlamentti 2008, 12; Yeung 2002, 12, 34.) Kaksi maahanmuuttajaa nostaa keskustelussa esiin, että tästä arvosta huolimatta joissakin tapauksissa vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoisia käytetään hyväksi. Heidän mukaansa vapaaehtoistoiminta korvaa kunnan palveluja säästösyistä ja ihmiset toimivat vapaaehtoisina tehtävissä, joihin tulisi palkata työntekijöitä. He kysyvät miksi vapaaehtoistoiminta on usein vastaus kasvaneeseen avun tarpeeseen ja miksi työttömiä ei palkata, vaikka työn tekijöitä tarvitaan? Uskon, että maahanmuuttajien ajatuksen ydin on siinä, että vapaaehtoistyö on arvokasta nimenomaan sen luonteen takia, eikä se ole vastaus taloudelliseen ahdinkoon. Vapaaehtoiset eivät ole ilmaista työvoimaa, vaan ihmisiä, jotka haluavat auttaa ja jakaa omaa aikaansa. Jos vapaaehtoistoiminta käsitetään yhteiskunnan osalta säästötoimeksi, se menettää merkityksensä ja yhteiskunta ainutlaatuisen toimintamallin. Jos vapaaehtoistoiminta ei voi seurata omaa arvopohjaansa, joka perustuu esimerkiksi yleishyödyllisyyteen, vapaaehtoisuuteen, riippumattomuuteen, yhteisöllisyyteen, ja solidaarisuuteen, se ei enää ole vapaaehtoistoimintaa (Harju 2010, 13–14; Koskiahio 2001, 17; Salamon, Sokolowski, Haddock & Tice

2013, 5). Näitä kysymyksiä kysymällä maahanmuuttajat voivat myös rakentaa omaa toimijuuttaan suomalaisessa vapaaehtoistoiminnassa ja kansalaisyhteiskunnassa, koska kansalaistoiminnan tehtävä on kyseenalaistaa vallitsevaa aikaa ja yhteiskuntaa. (Harju 2003, 102–103; Niemelä 2012, 65.)

8.2 Miksi maahanmuuttajat osallistuvat vapaaehtoistoimintaan?

Jokaisen ihmisen yksilölliset piirteet, elämäntilanne ja taustat vaikuttavat eri tavoin vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Näin myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisen syyt ovat moninaisia (Sundeen ym. 2009, 929). Tämä tutkimus tukee aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen vaikuttavat sekä yleiset että erityiset tekijät (Kopra 2016). Näin osa aktiivisten kansalaisten ja aktiivisten maahanmuuttajien esiin nostamista osallistumiseen liittyvistä tekijöistä ovat samankaltaisia (Mutwarasibo & Vogel 2008a, 195). Osa motiiveista sen sijaan liittyy selkeästi esimerkiksi maahanmuuttajuuteen tai muihin elämän mukana tuomiin kokemuksiin.

8.2.1 Moninaisia motiiveja

Ihmisten elämään kuuluu monia asioita. Varsinkin perhe, työ ja opiskelu vievät paljon aikaa. Tämä on myös luonnollista, sillä universaalisti arki toteutuu näiden asioiden ympärillä. Jokapäiväiseen elämään kuuluu perheen kanssa oleminen, lasten kasvattaminen ja muiden sukulaisten sekä ystävien kanssa seurustelu. Tämän lisäksi ihmisten tulee tehdä töitä tai opiskella. Tällöin vapaaehtoistoiminta on jotakin näiden elämää määrittelevien tekijöiden lisäksi. Maahanmuuttajat kertovat useasti, että kuten muillakin ihmisillä myös heillä on tarve tehdä kodin ja työn lisäksi itselle merkittäviä asioita. Näin vapaaehtoistoiminta nähdään mahdollisuutena itsensä toteuttamiseen ja itsetunnon ylläpitämiseen. (Ks. Guo 2007.)

Halu auttaa avuntarpeessa olevia ihmisiä näyttäisi olevan vapaaehtoisia motivoiva tekijä ympäri maailmaa. Halu auttaa perustuu toisen ihmisen tarpeiden lisäksi siihen, että auttaminen tuntuu maahanmuuttajien mielestä hyvältä ja auttamistyö koetaan mieleiseksi toiminnaksi. Toisaalta auttaminen koetaan osaksi omaa itseä ja luonnolliseksi tavaksi toi-

mia. Näin auttaminen liittyy myös maahanmuuttajien arvoihin, siihen mikä koetaan hyväksi ja oikeaksi, jopa ihmisten velvollisuudeksi (Handy & Greenspan 2009, 967–968; Ojanen 2001, 105; Nylund & Yeung 2005, 15; Sorri 2005, 129).

Maahanmuuttajien kerronnassa korostuu, että toisen ihmisen auttamisen pitäisi olla luonnollinen tapa toimia ihmisten kesken ja jokainen voi auttaa jollakin tavalla. Vastavuoroisuuden periaatteen mukaan ihminen ymmärtää, että auttamalla muita voi tulla myös autetuksi (Rochester ym. 2010, 16–17). Maahanmuuttajien mukaan kaikki tarvitsevat joskus apua. Toisin sanoen avun tarve on aina olemassa, eikä kenenkään ole tarkoitus elää ja selvitä yksin. Elämä helpottuu, kun ihmiset auttavat toisiaan. Antamisen ja saamisen kautta elämä menee myös eteenpäin. Ihmisten ei myöskään pitäisi jäädä odottamaan, jos he huomaavat, että jokin asia pitäisi tehdä, vaan he voivat toimia aktiivisesti itse asian hyväksi. Nämä asiat tulisi maahanmuuttajien mukaan oppia lapsesta saakka.

Maahanmuuttajat haluavat auttaa myös, koska ovat saaneet itse apua (Guo 2007). Usein auttamisen halu perustuukin siihen, että on itse kokenut esimerkiksi vaikean elämäntilanteen ja haluaa antaa vertaistukea ihmisille, jotka nyt elävät samassa tilanteessa (Leskinen 2008, 16; Nylund 2000, 123–130; Pessi & Oravasaari 2011, 75–77; Yeung 2002, 32–33). Kokemuksen kautta syntyy maahanmuuttajien mukaan tieto siitä, miltä toisesta voi tuntua ja tätä kautta kyky vastata ihmisen tarpeisiin. Taustalla voi olla myös se, ettei itse ole saanut apua. Omien kokemusten kautta saattaa osata puhua vaikeassa tilanteessa olevalle niin, että toinen kuulee ja vastaanottaa viestin. Kokemusperäisen tiedon hyödyntäminen on vapaaehtoistoiminnan suuri etu (Ks. Eskola 2002, 28; Pessi & Oravasaari 2010, 162).

Kaikissa kulttuureissa ei välttämättä ole ollut tarvetta järjestäytyneelle vapaaehtoistoiminnalle ja vaikka olisi ollut, se ei ole ollut yhteiskunnalle ja kulttuurille ominainen toimintamuoto. Tällöin muutaman maahanmuuttajan toiminta on alkanut omasta aktiivisuudesta, kun he ovat huomanneet jonkin epäkohdan tai apua tarvitsevan ihmisryhmän. Näin vaikuttaminen ja osallistuminen lähtevät paikallistasolta, yksilön arkea koskettavista ongelmista, muutostoiveista tai kehittämishalusta (Särkelä-Kukko 2014, 44). Eräs maahanmuuttaja kertoi, että vapaaehtoinen on sellainen ihminen, joka näkee avuntarpeen ympärillään. Näin vapaaehtoistoiminta lähtee ihmisistä, heidän ryhmäytymisestään ja yhteisen tekemisen ja ideoinnin kautta syntyvästä toiminnasta (Ks. Harju 2003, 9–10; EYCA 2013,

1; Ilvonen 2007, 13; Niemelä 2012, 64). Kuten pakolaisleirillä naiset huomasivat ja kokivat itse naisten ahdingon ja halusivat tehdä asialle jotakin. Sen sijaan, että he olisivat odottaneet, että joku tulee auttamaan, he ryhtyivät itse rakentamaan naisten paikkaa. Aina ratkaisu ei tule luokse, vaan ihmisten oma aktiivisuus voi muuttaa omaa ja toisten ihmisten elämää parempaan suuntaan. Toisaalta, joskus apua pyydetään ja odotetaan, että ihmiset vastaavat siihen. Esimerkiksi Suomessa pakolaisten määrän räjähdysmäinen kasvu kuormitti maahanmuuttojärjestelmän äkisti. Siksi apua pyydettiin vapaaehtoisilta ja vapaaehtoiset vastasivat avunpyyntöön.

Vapaaehtoisilla on myös lukuisia egoistisia motiiveja toimia vapaaehtoisina. Vapaaehtoiset voivat esimerkiksi kokea, että heillä on erityisiä taitoja ja luonteenpiirteitä, jotka auttavat toisten tukemisessa. Osallistumisen motiivina voi olla myös ylimääräinen vapaa-aika ja sen käyttäminen johonkin hyödylliseen toimintaan. Vapaaehtoisuuteen motivoi myös uusien ihmissuhteiden löytäminen. (Ks. Leskinen 2008, 16; Nylund 2000, 123–130; Pessi & Oravasaari 2011, 75–77; Yeung 2002, 32–33; Vogel, 2008b, 23–24.) Maahanmuuttajilla oli, varsinkin kotoutumisen alussa, paljon vapaa-aikaa esimerkiksi työttömyyden takia ja siksi tarve toimia ja olla sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Vapaaehtoisuuden kautta maahanmuuttajat halusivat itselleen mielekäästä tekemistä ja mahdollisuuksia tutustua uusiin ihmisiin. Maahanmuuttajat olivat luonteeltaan aktiivisia, eikä toimettomuus tuntunut luonnolliselta. He eivät halunneet jäädä yksin kotiin.

Vapaaehtoistoiminnasta on lukuisin eri tavoin hyötyä itselle. Vapaaehtoistoiminnan kautta halutaan oppia uusia asioita ja kehittyä ihmisinä, jolloin vapaaehtoisuus tukee ihmisen itsetuntoa. (Ks. Leskinen 2008, 16; Nylund 2000, 123–130; Pessi & Oravasaari 2011, 75–77; Yeung 2002, 32–33). Eräs maahanmuuttaja kertoo, että esimerkiksi omat ennakkoluulot ja pelot toisia ihmisiä kohtaan ovat vähentyneet. Myös muiden maahanmuuttajien kohdalla vapaaehtoisuus on vaikuttanut kokonaisvaltaisesti omaan elämään. Oman itsensä kehittäminen voi kuulostaa itsekkäältä motiivilta, mutta maahanmuuttajat näkevät sen enemmän vastavuoroisuuden näkökulmasta. Kun osallistuu vapaaehtoistoimintaan voi auttaa ja antaa, mutta samalla saada jotakin takaisin (Rochester ym. 2010, 16–17). Kuten eräs maahanmuuttaja kuvailee, hän ei osallistu vapaaehtoistoimintaan, koska tavoittelee hyvää oloa. Hän osallistuu, koska saa siitä myös itse iloa. Lisäksi hän oppii päivittäin uusia asioita. Tämän vastavuoroisen suhteen takia hän haluaa puhua

enemmänkin toisen tukemisesta kuin auttamisesta. Näin ollen vapaaehtoinen ei näe itseään valtasuhteessa tuettavaan, vaan toiminta tapahtuu tasavertaisessa vuorovaikutussuhteessa, jossa kummallakin on mahdollisuus vaikuttaa ja saada hyötyä. (Ks. Leskinen 2008, 14.)

Yhteistä monille vapaaehtoisille näyttäisi olevan myös se, että he kertovat nauttivansa ja pitävänsä vapaaehtoistoiminnasta. Lisäksi vapaaehtoistoiminta on palkitsevaa ja se tuntuu hyödylliseltä, koska nähdään, miten auttaminen voi vaikuttaa positiivisesti toisten ihmisten elämään. (Ks. Hartikaisen 2005, 148.) Toisin sanoen maahanmuuttajat uskovat vapaaehtoistoimintaan ja pitävät sitä tärkeänä. He ovat mukana vapaaehtoistoiminnassa myös siksi, että he haluavat vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntaan (Ks. Guo 2007). Muun muassa tasa-arvon ja sosiaalisen oikeuden arvot ovat yleisiä vapaaehtoiseksi ryhtymisen motivaattoreita (Rochester ym. 2010, 16–17). Myös haastattelemini maahanmuuttajien joukossa oli ihmisiä, joiden vahva aate, esimerkiksi maahanmuuttajien oikeuksien tai tasa-arvon edistämisestä innostivat heitä osallistumaan. Uskonnolliset tekijät eivät sen sijaan nousseet tässä tutkimuksessa esille.

Vapaaehtoisuus liittyy siis kiinteästi ihmisten omaan persoonaan, luonteeseen ja mieltymyksiin. Todennäköisesti vapaaehtoiseksi ei ryhdy ihminen, joka ei halua tehdä sitä tai, jonka mielestä vapaaehtoisuus tuntuu pahalta tai jollakin tavalla väärältä. Vapaaehtoistoiminta koetaan myös omaehtoiseksi, jolloin maahanmuuttajat määrittelevät itse omaa toimintaansa. Maahanmuuttajat korostavat, että vapaaehtoistoimintaan osallistuminen lähtee ennen kaikkea ihmisen halusta. Ilman halua osallistua, toiminta ei ole vapaaehtoistoimintaa. Ilman halua toiminnasta ei myöskään ole maahanmuuttajien mukaan mitään hyötyä.

8.2.2 Vapaaehtoistoiminta osa kulttuuria

Osa maahanmuuttajista kokee, että vapaaehtoistoiminta on lapsesta asti opittu tapa toimia ja kuuluu kiinteästi omaan kulttuuriin. Nämä maahanmuuttajat pitävät itsestään selvänä toisten auttamista ja tukemista, jolloin vapaaehtoisuus seuraa heidän mukanaan jokapäiväisessä elämässä. Maahanmuuttajat ovat osallistuneet vapaaehtoistoimintaan myös entisissä kotimaissaan. Kasvatuksen myötä saatu malli ja aikaisempi aktiivisuus kotimaassa saattavat vaikuttaa ihmisten osallistumishalukkuuteen (Kosic 2008, 96–99, 101–105). Näin aktiivinen kansalaisuus voi olla jo osa maahanmuuttajan minäkuvaa (Vogel 2008a,

111–122). Näiden maahanmuuttajien kohdalla vapaaehtoisuus oli jotakin, joka heidän sanojensa mukaan elää heissä itsessään. Tällöin ei edes ajatella, että tehdään vapaaehtoistoimintaa, vaan toisten ihmisten auttaminen on luonnollinen osa arkea. He kertovat, että näin on aina ollut, koska kasvuympäristön arvoihin ja kulttuuriin on kuulunut toisista ihmisistä huolehtiminen tai saamiseen ja antamiseen perustuva vastavuoroinen toiminta. He eivät näe vapaaehtoistoimintaa konseptina, vaan tapana elää ja toimia. Tavallaan omaa toimintaa ei ole edes tarpeellista määritellä vapaaehtoisuudeksi. Toisista huolehtiminen on monen uskonnon perusopetus ja yhteisöllisyyden arvostaminen oleellinen osa kulttuuria. Näissä kulttuureissa lähimmäisistä huolehtiminen on itsestään selvä asia. (Rochester ym. 2010, 16–17.)

Toisaalta joissakin tapauksissa maahanmuuttajat mainitsevat, että vapaaehtoisuus on saattanut olla osittain pakollista. Esimerkiksi kommunismiin kuului ja kuuluu edelleen niin kutsuttu talkoohenki. Eräs haastatteleman henkilö vitsaili, miten ensin piti kantaa heinät kolhoosiin ja sitten vasta omaan taloon. Joissakin kulttuureissa tai valtioissa, vapaaehtoisuus on ollut jopa pakollinen tapa osallistaa kansalaisia yhteiskunnan toimintaan. (Gropas 2008, 34, 44–45). Voidaan olettaa, että jos ihminen on kokenut tulevaisuuden pakotetuksi vapaaehtoisuuden hengessä, hän ei myöskään halua tehdä vapaaehtoistyötä uudessa ympäristössä. Kuitenkin lapsena aloitettu, pakotettukin, vapaaehtoistoiminta, kuten naapurin lasten hoitaminen on myöhemmin muuttunut tiedostetuksi auttamistyöksi. Kasvamiseenhan kuuluu, että pikkuhiljaa opimme myös tiedostamaan omaa toimintaamme. Tällöin varttunut henkilö voi tehdä päätöksen, miten haluaa toimia. Mielestäni silloin viimeistään ihmisen toiminta muuttuu vapaaehtoiseksi. Hän tekee itse valinnan perustuen omiin kokemuksiinsa, tunteisiinsa ja saamaansa informaatioon ympäristöstä. Auttaminen voidaan kokea myös kansalaisen vastuuksi ja moraaliseksi tehtäväksi (Kosic 2008, 96–99, 101–105).

Voidaan kysyä, kumpi on vapaaehtoisempaa se, että tekee, koska on opetettu niin, vai se, että tekee, koska on kaiken muun ohella siihen mahdollisuus? Ehkä lopulta kummatkin ovat hyviä asioita ja täydentävät osaltaan yhteiskuntaa. Länsimaissa voidaan esimerkiksi ottaa mallia siitä, miten voidaan jättää kilpailuhenki taka-alalle ja pyrkiä etsimään vanhoihin perinteisiin kuuluvaa yhteisöllisyyttä. Vastavuoroisesti länsimaat pystyvät tuomaan esiin järjestäytyneen vapaaehtoistoiminnan hyötyjä.

Mielestäni maahanmuuttajien kerronnassa kiteytyy hyvin ajatus palvelemisen kulttuurista: Ihmiset ovat oppineet elämäntavan, jonka mukaan antaminen ja saaminen, vastavuoroisuus, on elämän kestävyys perusta, joka opitaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tässä piilee myös minun kiinnostukseni vapaaehtoistoimintaa kohtaan. Suomi on järjestelmien maa, kuten maahanmuuttajatkin ovat huomanneet. Olemme systemaattisia, haluamme olla huippuosaajia ja pärjätä maailman parhaimpien valtioiden listoilla. Tämä halu on varmasti johtanut pienen valtion näihin tavoitteisiin. Menestyksestä huolimatta näyttäisi siltä, että hyvinvointivaltio rakoilee, ja etenkin kansalaisten hyvinvointi voidaan nähdä kyseenalaisena. Olemmeko menettäneet matkan varrella jotakin oleellista, joka auttaisi meitä kehittymään myös sosiaalisesti? Luulen, että Suomessa on osittain unohtunut sellainen vastavuoroisuus, josta maahanmuuttajat puhuvat. Tämä näkyy tavallisessa arjessa, kun jatkuvasti puhutaan esimerkiksi ihmisten yksinäisyydestä ja syrjäytymisestä. Jos maahanmuuttajien kokemuksissa elämä toimii niin, että ihmiset ovat toisiaan varten, voisiko Suomikin toimia paremmin, jos oppisimme tämän taidon? Koska taidot ja tiedot karttuvat tekemällä ja kokemalla, voisiko näin vapaaehtoistoiminta olla palvelemisen kulttuurin oppimisympäristö?

8.2.3 Vapaaehtoistoiminnan tarve

Näyttäisi siltä, että vapaaehtoistoimintaa tarvitaan yhteiskunnassa kaikkine puolineen. Vapaaehtoistoiminnan merkitys on laaja ja yhteiskunnan lisäksi siitä hyötyvät vapaaehtoiset, palveluiden käyttäjät, julkiset ja yksityiset organisaatiot sekä paikalliset yhteisöt (Pessi & Oravasaari 2010, 162). Myös maahanmuuttajat ovat mukana vapaaehtoistoiminnassa, koska sille on olemassa tarve. Vapaaehtoistoiminta voi esimerkiksi maahanmuuttajien mielestä tarjota palveluita ihmisille, jotka tarvitsevat tukea ja se helpottaa näin monen ihmisen elämää. (Ks. Hautamäki 2005, 32–33; Koskiahho 2001, 25.)

Eräs maahanmuuttaja toimii vanhuksen apuna, koska haluaa täydentää hänen hoitoaan. Vanhukselle on myönnetty kaupungin puolesta hoitoa vain 10 tuntia viikossa. Maahanmuuttaja kokee, että tämä ei riitä, koska vanha ihminen tarvitsee huomattavasti enemmän apua. Hän tarvitsee myös seuraa, sillä perheenjäsenet eivät ole aina paikalla. Joidenkin ihmisten kohdalla perhe ei ole läsnä lainkaan. Näin vapaaehtoiset ovat merkittävä sosiaalinen tuki esimerkiksi yksinäisten ihmisten elämässä. Sen lisäksi, että tuettava ihminen saa henkilökohtaista apua, vapaaehtoiset voivat vaikuttaa myös tuettavien perheenjäseniin. Eräs maahanmuuttaja pohtii esimerkiksi sitä, miten perheen arvo näyttäisi laskeneen

ja ihmiset tarvitsevat enemmän ulkopuolista apua. Vapaaehtoisena hän on voinut vaikuttaa tuettavan sosiaaliseen aktiivisuuteen, johon hoitajilla ei riitä resursseja suuren työmäärän vuoksi. Hän voi auttaa tuettavaa esimerkiksi olemaan enemmän yhteydessä sukulaisiin, jolloin myös sukulaiset voivat havahtua siihen, että tämä ihminen on olemassa ja ajattelee heitä. Näin myös sukulaiset voivat aktivoitua olemaan yhteydessä ja huolehtimaan enemmän. Vapaaehtoinen voi myös näyttää omalla toiminnallaan, miten pienillä teoilla voidaan vaikuttaa toisen ihmisen elämään.

Vapaaehtoissektorin toimijoita kutsutaankin yhteiskunnan laadun mittajiksi, koska he voivat kyseenalaistaa julkisia palveluita ja muita yhteiskunnan rakenteita sekä suunnitella niille vaihtoehtoja (Nylund 2000, 51–52). Myös vapaaehtoinen maahanmuuttaja voi nostaa esiin yhteiskunnan epäkohtia. Tässä tapauksessa maahanmuuttaja ihmettelee, miksi Suomessa palvelut perustuvat usein siihen, että jollekin maksetaan toisen avustamisesta. Näin hänen silmissään Suomessa on vähän oma-aloitteisuutta ja keskinäistä avunantoa. Siihen ei myöskään ole totuttu, että joku haluaa vain auttaa, vaan monesti maahanmuuttajalle on tarjottu maksua tehdystä työstä. Samaan aikaan näyttää siltä, että julkiset palvelut eivät pysty tarjoamaan riittävästi tukea sitä tarvitseville ja näin vapaaehtoistoiminnan rooli on kasvanut merkittävästi.

8.2.4 Vapaaehtoistoiminta osana kotoutumista

Vapaaehtoistoiminta voidaan nähdä osana kotoutumista ainakin kolmesta näkökulmasta: Ensinnäkin maahanmuuttajat kokevat vapaaehtoistoiminnan yhtenä kotoutumisen keinona (Ks. Handy & Greenspan 2009, 971; Kosic 2008, 102–103). Maahanmuuttajat kertovat, että vapaaehtoistoiminnan kautta haluttiin oppia kieltä, saada ystäviä ja täyttää aikaa mielekkäällä tekemisellä. Esimerkiksi eräs maahanmuuttajanainen oli ollut aikaisemmin aktiivinen toimija yhteisössään, eikä Suomeen tultua halunnut jäädä toimeettomaksi. Toinen maahanmuuttaja kertoi, miten alussa tarvitsi apua, mutta pikkuhiljaa oppi kieltä ja Suomen kulttuuria. Ajan myötä itselle kertyi kokemusta ja taitoja, jolloin myös muiden maahanmuuttajien auttaminen tuli mahdolliseksi. Omaan kotoutumiseen liittyy myös halu kehittää itseä ja osa maahanmuuttajista kokee, että vapaaehtoisuuden kautta oppii jatkuvasti uutta. Monilla on ollut tarve ymmärtää esimerkiksi Suomen kulttuuria ja sitä mitä Suomessa tapahtuu. Vapaehtoisuus voi vahvistaa maahanmuuttajan itsetuntoa ja tukea oman elämän rakentamista Suomessa. (Ks. Guo 2007.) Vapaaehtoistoiminta on luo-

nut kuuluvuudentunteita ja rakentanut verkostoja (Ks. Kosic 2008, 102–103). Eräs maahanmuuttaja on löytänyt jopa ammatin vapaaehtoistoiminnan kautta. Useiden maahanmuuttajien kohdalla aktiivinen osallistuminen voi johtaa uusiin tehtäviin, jolloin yksi toiminta voi ketjureaktion tavoin johtaa toiseen (Handy & Greenspan 2009, 972; Kosic 2008, 106).

Toiseksi vapaaehtoistoiminta on myös suomalaisen kotouttamistoiminnan väline, koska maahanmuuttajia ohjataan vapaaehtoistoimintaan esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen kautta. Maahanmuuttajia pyydetään esimerkiksi tulkeiksi erilaisiin tapahtumiin tai he tutustuvat jonkin järjestön toimintaan työharjoittelun kautta. Järjestöt järjestävät myös vapaaehtoistoiminnan koulutuksia. Yhteiskuntatasolla maahanmuuttajien osallistumisen tukeminen on myös sitoutumista kotoutumisen tukemiseen. Näin voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää yhteiskunnan pirstaloitumista ja eriarvoistumista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 9, 24.) Tähän tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien kohdalla vapaaehtoistoiminnan kokeileminen oli innostanut jatkamaan vapaaehtoisuutta. Näin vapaaehtoistoiminta auttoi osallistumaan vastaanottavan maan kulttuuriin ja ymmärtämään uuden ympäristön tapoja, normeja ja arvoja toiminnan kautta. (Ks. Handy & Greenspan 2009, 973.)

Kolmanneksi vapaaehtoistoiminta voi tarjota maahanmuuttajien mukaan vertaistukea ja henkilökohtaista apua, joka vastaa tuettavien tarpeita. Toiminta vapaaehtoisten kanssa on esimerkiksi mahdollisuus käsitellä ongelmia ja luoda uusia ihmissuhteita. Kahdeksan maahanmuuttajaa yhdeksästä kertoo osallistuvansa vapaaehtoistoimintaan, koska he haluavat auttaa Suomeen saapuvia uusia maahanmuuttajia. Jokaisen motiivina olivat omat kokemukset maahanmuuttajana. Tämä voidaan nähdä solidaarisuutena, joka ilmaisee samaistumista johonkin ryhmään tai yhteisöön ja vastuuntuntoa osallistua tämän yhteisön sekä sen jäsenten hyvinvoinnin edistämiseen. (Rochester ym. 2010, 16–17.) Myös Kosicin (2008, 96–99, 101–105) mukaan maahanmuuttajat haluavat auttaa toisia maahanmuuttajia ja tämä halu perustuu vahvasti omiin maahanmuuton kokemuksiin. Esimerkiksi itse koetut kieliongelmat, instituutioiden huono tuki ja rajallinen pääsy informaation lähteille ovat nostaneet aktiivisissa maahanmuuttajissa tarpeen olla toisten tukena.

Usein maahanmuuttajien halu toimia yhteiskunnan hyväksi kehittyy, kun maahanmuuttajat tulevat tietoisiksi heitä koskevista asioista ja ongelmista vastaanottavassa maassa

(Vogel 2008a, 111–122). Haastattelemani maahanmuuttajat kertovat, että omat kokemukset, varsinkin kotoutumisen alussa, nostivat halun tukea samassa tilanteessa olevia. (Ks. Kosic 2008, 96–99, 101–105.) Suomeen saapuville maahanmuuttajille uusi ympäristö ja elämä on usein hyvin erilainen kuin omassa kotimaassa on totuttu. Uuden oppiminen vie paljon aikaa ja alku voi tuntua haastavalta. Tämä kokemus ja taitojen karttuminen on pikkuhiljaa johtanut siihen, että maahanmuuttaja haluaa jakaa osaamistaan ja kokemuksiaan. Kun itse on oppinut jotakin, sen voi opettaa muille.

Maahanmuuttajat korostavat, että varsinkin kotoutumisen alussa on tärkeää, että joku kertoo asioista omalla äidinkielellä, jotta asioiden ymmärtäminen helpottuu. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, koska ympäristön tavat ja käsitykset jopa arkipäivästä voivat erota toisistaan suuresti. Näin jo kotoutuneiden maahanmuuttajien kulttuuriosaaminen on erityisen tärkeä kotoutumisen tuki. He muistavat mikä oli itselle suomalaisessa kulttuurissa vaikeaa ymmärtää ja näin he pystyvät keskustelemaan asiasta uusien maahanmuuttajien kanssa. Se, että suomalainen kertoo, miten asiat suomessa menevät on tärkeää, mutta me emme ehkä osaa kiinnittää suomalaisen kulttuurin yksityiskohtiin huomiota, koska ne ovat meille niin itsestään selviä. Maahanmuuttajan lähestymistapa on erilainen, ja siksi tärkeää kotouttamista täydentävää osaamista. Maahanmuuttajien empatia, joustavuus ja innovatiivisuus voivat tarjota tiiviin ja myötäilevän tuen muodon (Eskola 2002, 28; Pessi & Oravasaari 2010, 162).

Vertaistuen avulla voidaan maahanmuuttajien mukaan vaihtaa myös ajatuksia ja miettiä kotoutumista yhdessä monista näkökulmista. Näin voidaan vaikuttaa muun muassa siihen, millainen kuva maahanmuuttajille rakentuu Suomesta. Maahanmuuttaja voi toimia myös roolimallina muille maahanmuuttajille. Aktiiviset maahanmuuttajat voivat esimerkiksi rohkaista uusia toimijoita osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. (Mutwarasibo & Vogel 2008a, 197–198.) Roolimallina toimiminen ei kuitenkaan tarkoita pelkästään sitä, että muut näkevät heidät vapaaehtoisina ja haluaisivat tehdä samanlaista toimintaan, vaan sitä, että maahanmuuttajat voivat oman kokemuksensa perusteella olla todisteita siitä, miten elämä Suomessa voi todella onnistua ja vaikean alun jälkeen lähteä käyntiin. Tämän lisäksi moni maahanmuuttaja jakaa saman, jopa kipeän menneisyyden, sekä oman kodin taakse jättämisen kokemukset, jolloin heitä yhdistää sellaiset tekijät, joista harvoilla nykysuomalaisilla on kokemusta. Sen lisäksi, että muutetaan maahan, maahanmuuttaja muuttaa myös pois jostakin. Näin ollen on luonnollista, että elämän aloittaminen uudessa

paikassa vie paljon aikaa ja vaatii tukea. Koska ihminen ei selviä yksin, hänen tukenaan tulisi olla paljon muita ihmisiä.

Maahanmuuttajien kerronnassa näkyy selkeästi kaksi erilaista linjaa. Ne maahanmuuttajat, jotka ovat tulleet vuosia sitten puhuvat siitä, että Rovaniemellä ei tuohon aikaan ollut paljoa maahanmuuttajia tai samanlaisia kotoutumisen palveluita kuin tänä päivänä. He ovat myös useammin olleet itse aktiivisia oman toimijuuden rakentamisessa, ovat tehneet aiemmin vapaaehtoistoita tai heidän kulttuuriinsa kuuluu toisten auttaminen. He ovat perustaneet omia maahanmuuttajien yhdistyksiä, toimineet aktiivisesti monikulttuuristen yhdistysten jäseninä ja erilaisissa projekteissa sekä kerryttäneet omaa verkostoaan arkipäivän auttamisen kautta. Uudet, parin vuoden sisällä saapuneet puolestaan kertovat muun muassa siitä, miten vapaaehtoistoiminta oli löytynyt kotoutumiskoulutuksen tai työharjoittelun kautta. Näin voisi olettaa, että maahanmuuttojärjestelmä on kehittynyt ja maahanmuuttajat voivat päästä mukaan erilaisiin toimintoihin hyvin varhaisessa kotoutumisen vaiheessa. Järjestelmän lisäksi on eittämättä kehittynyt myös maahanmuuttajien oma aktiivisuus ja asema ainakin rovaniemeläisessä paikallistoiminnassa. Esimerkiksi Rovaniemellä maahanmuuttajilla on oma yhdistys, joka on mukana muun muassa kotouttamistyössä. Yhdistystoiminnassa maahanmuuttajilla on mahdollisuus ottaa vastaan tehtäviä ja rooleja sekä kokeilla vapaaehtoistoiminnan erilaisia toimintamahdollisuuksia.

8.2.5 Vapaaehtoisuustoiminta monikulttuurisuuden, tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden puolesta puhujana

Hyvät etniset suhteet edistävät yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden ja vakauden tunnetta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 25–26). Vapaaehtoiset maahanmuuttajat voivat edistää monikulttuurisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. He voivat järjestää ja olla mukana oppimassa erilaisista kulttuureista ja jakaa tietoa monikulttuurisuudesta. Vapaaehtoistoiminta myös mahdollistaa erilaisten ihmisten kuulluksi tulemisen ja sen avulla voidaan vastata erilaisiin kysymyksiin, jotka koskevat esimerkiksi maahanmuuttoa.

Vapaaehtoistoiminta on luonteeltaan sosiaalista ja se vaatii ihmisten keskinäistä luottamusta. Näin vapaaehtoistoiminta linkittyy yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan sosiaalisen pääoman muodostumiseen. (Euroopan parlamentti 2008, 12; Yeung 2002, 12, 34.) Ihmisten välinen luottamus voi lisääntyä osallistumisen kautta sekä vahvistaa yksilöiden

välisiä sosiaalisia siteitä ja verkostoja (Putnam 2000, 18–22). Maahanmuuttajat kertovat, että kun maahanmuuttaja oppii suomalaista kulttuuria, on myös paikallisten helpompi tutustua heihin. Näin vapaaehtoiset maahanmuuttajat voivat olla silta uusien maahanmuuttajien ja kantaväestön sekä erilaisista taustoista tulevien maahanmuuttajien välillä. Yhteisen toiminnan kautta voidaan olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa, saada uusia kokemuksia ja kokea kuuluvansa joukkoon. (Ks. Harju 2010, 14–15, 34–36, 68; Hautamäki 2005, 40, 59.) Vapaaehtoiset voivat toimia esimerkiksi kulttuuritulkkeina jakaen informaatiota yhteisöissä. Näin voidaan tehdä näkyväksi erilaisia kulttuureja Suomessa, edistää suvaitsevaisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä hälventää ennakkoluuloja.

Suomessa on tarve monikulttuurisen ympäristön rakentamiselle. Esimerkiksi kokemukset eriarvoisuudesta, maahanmuuttajien asemasta tai eri kulttuurien vuorovaikutuksesta ovat innoittaneet maahanmuuttajia toimimaan aktiivisesti näiden asioiden hyväksi. Eräs maahanmuuttaja haluaa, ettei kukaan muu kokisi samanlaisia eriarvoisuuden tunteita, joita hän on kokenut. Siksi hän on ollut jo vuosia aktiivisesti mukana monikulttuurisuuden ja tasa-arvon edistämistyössä. Hänen mukaansa tämä työ on erityisen tärkeää nyt, kun Suomeen tulee paljon uusia maahanmuuttajia ja esimerkiksi kouluissa on paljon maahanmuuttajalapsia. Maahanmuuttajalasten syrjintä ja ulkopuolisuuden kokemukset voivat haitata lasten kasvua ja kehitystä (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 9, 24). Maahanmuuttaja uskoo, että monikulttuurisuuteen kasvaminen ehkäisee eriarvoisuutta ja opettaa ihmiset arvostamaan toisiaan. Näin ollen oppimisen tulisi alkaa jo lapsena.

Aktiivisuuden kautta taistellaan muun muassa rasismia, syrjintää ja muukalaispelkoa vastaan ja rakennetaan kulttuurien välistä dialogia. Kansalaisaktiivisuus mahdollistaa myös oman kulttuurin edustamisen, jolloin vapaaehtoiset rakentavat positiivista kuvaa omasta kulttuuristaan. (Handy & Greenspan 2009, 972; Koscic 2008, 104–105.) Maahanmuuttajien mukaan erilaisten kulttuurien tekeminen tutuksi, esimerkiksi oman kulttuurin esittely, on tärkeää sekä valtaväestön informoinnin kannalta, että maahanmuuttajalle itselleen. Näin maahanmuuttaja voi muun muassa toimia omana itsenään, eikä vain edustaa maahanmuuttajuutta (Mutwarasibo & Vogel 2008a, 197–198). Maahanmuuttajat kertovat, että varsinkin lapsien kanssa toiminta on mieleistä ja tärkeää, koska lapset ovat avoimia ja rakentavat tulevaisuudessa maailmaa. Lapset ovat myös kasvaneet yhteiskunnassa, jossa on erilaisuutta. Vanhemmat ihmiset eivät välttämättä ole tähän vielä tottuneet. Eräs maahanmuuttaja esimerkiksi kertoo, että vapaaehtoistoiminnan kautta jotkut ihmiset ovat

kohdanneet ulkomaalaisen ihmisen ensimmäisen kerran. Maahanmuuttajat pitävätkin juuri ihmisten välisiä kohtaamisia tärkeinä tekijöinä monikulttuurisen ja tasa-arvoisen ympäristön rakentamisessa. Maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamisia tulisi järjestää vapaaehtoisten mielestä entistä enemmän ja sellaisissa paikoissa, joissa ihmiset normaalissa arjessaan toimivat.

Monikulttuurisuus on kansalaisyhteiskuntaa täydentävä tekijä ja erilaisista taustoista tulevat ihmiset voivat toteuttaa itseään, saada äänensä kuuluviin ja kokea osallisuutta yhteiskunnassa. Samalla osallistuminen yhteisiin toimintoihin mahdollistaa uuden kokeilemisen. (Ks. Harju 2010, 14–15, 34–36, 68; Hautamäki 2005, 40, 59.) Myös maahanmuuttajat korostavat, että vapaaehtoistoiminta perustuu ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja yhdessä tekemiseen. Ihmisten kohtaaminen luo mahdollisuuksia oppia yhdessä. Vapaaehtoistoiminta on paikallistason toimintaa ja ihmisten tutustuttamista toisiinsa. Maahanmuuttajat kertovat, miten vapaaehtoiset voivat jalkautua kaupungin alueella paikkoihin, joissa ihmiset toimivat. Toiminnan näkyvyys julkisilla paikoilla vie vapaaehtoistoiminnan lähemmäs ihmisiä. Samalla vapaaehtoistoimintaa välittävät järjestöt ja yhdistykset, joissa maahanmuuttajat toimivat ovat yhteiskunnallisia esimerkkejä. Ne voivat jakaa toisista välittämisen sanomaa yhteisössä ja edistää yhteisöllisyyden kasvua. Näin vapaaehtoistoiminta voi lisätä ihmisten suvaitsevaisuutta ja vähentää ennakkoluuloja. Maahanmuuttajat, jotka tekevät vapaaehtoistyötä edistävät myös kulttuurien välistä vuoropuhelua. Samalla maahanmuuttajien oma osallistuminen paikallisyhteisössä vahvistuu. (Dingle ym. 2001, 6–7; Euroopan komissio 2011, 2, 6; Euroopan parlamentti 2008, 11, 14.)

8.3 Toimintaan osallistumisen haasteita maahanmuuttajien näkökulmasta

Vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle on havaittu monia haastavia tekijöitä. Maahanmuuttajien osallistumiseen vaikuttavat erityisten tekijöiden lisäksi samankaltaiset esteet kuin muilla ihmisillä. Esimerkiksi ihmisten erilaiset elämäntilanteet, perheellisyys, työtilanne ja terveydentila määrittelevät paljon osallistumista. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Kopra 2016, 4; Vogel, 2008, 114–118.)

8.3.1 Aika ja vapaaehtoisten jaksaminen

Usein vapaaehtoistoiminnan tutkimuksissa aika tai pikemminkin ajanpuute on yleinen este vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen (Ks. Kansalaisareena ry ym. 2015; Nylund & Yeung 2005, 31; Yeung 2002, 44). Maahanmuuttajien kohdalla tämä ei noussut samalla tavalla esille, vaikka heilläkin on myös muut elämän alueet hoidettavanaan. Päinvastoin, suurimmalla osalla ei ollut töitä tai koulua ja siksi heillä oli paljon aikaa käytettävänä. Toisaalta eräälle maahanmuuttajalle työn ja vapaaehtoistoiminnan tekeminen oli vaikuttanut jaksamiseen. Töitä olisi kummallakin alueella niin paljon, että hänen oli rajoitettava ja priorisoitava toimintaansa. Kysyntä voi olla jopa niin suuri, että oma aika ja jaksaminen eivät riitä. Tämä on tärkeää tiedostaa, koska siitä huolimatta, että vapaaehtoistoimintaa tehdään mielellään ja niin paljon kuin pystytään, se on silti monelle niin sanottu lisätoimi.

Vapaaehtoistoiminta saattaa kuormittaa, mutta se koetaan niin mieluisena tekemistä, että sitä halutaan jatkaa. Vapaaehtoisuudelle myös löydetään aikaa, kun järjestellään omia aikatauluja. Osa maahanmuuttajista toteaa jopa, että he tekisivät enemmän, jos muut elämän osa-alueet sen sallisivat. Näin maahanmuuttajat priorisoivat elämää ja aikatauluja, kuten muutkin ihmiset ja esimerkiksi perhe, työ ja koulu menevät vapaaehtoistoiminnan edelle. Esimerkiksi suurin osa maahanmuuttajista, jotka eivät olleet työelämässä tai koulussa, olivat vapaaehtoisia, koska halusivat täyttää tyhjää aikaa ja olla aktiivisia. Kaksi maahanmuuttajaa kertoo, että kun opinnot aloitetaan tai opinnoissa alkaa intensiivisempi jakso, vapaaehtoistoimintaan osallistuminen on vähentynyt.

8.3.2 Informaation puute

Maahanmuuttajien osallistumista rajoittaa tiedonpuute, koska monet maahanmuuttajat eivät saa riittävästi tietoa kansalaisen oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista. Esimerkiksi heikon kielitaidon takia on haastavaa oppia, kuinka Suomalaisessa järjestelmässä ja kulttuurissa toimitaan. Maahanmuuttajat kokevat usein, ettei heillä ole riittävästi vapaaehtoistoimintaan liittyvää kulttuuriosaamista. Nämä asiat liittyvät usein siihen, ettei tietoa osata puutteellisen kielitaidon takia hakea tai tietoa jaetaan keinoilla, jotka eivät tavoita maahanmuuttajia. (Ks. Guo 2007; Kemppainen 2006, 32; Kopra 2016, 11–12.) Yleinen tiedonpuute näkyy muun muassa maahanmuuttajanaisten kohdalla, koska kaikki maahanmuuttajanaiset eivät käytä hyväkseen oikeuksia ja mahdollisuuksia toimia Suomessa.

Tiedonpuute vaikuttaa myös vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Vaikka maahanmuuttajat olisivat kiinnostuneita osallistumaan, he eivät tiedä mitä vapaaehtoistoiminta on tai missä ja miten siihen voi osallistua. (Ks. Guo 2007; Kemppainen 2006, 32; Kopra 2016, 11–12.) Maahanmuuttajilla voi olla myös pelkoja, jotka kumpuavat omasta epävarmuudesta uudessa ympäristössä. Maahanmuuttajat voivat muun muassa miettiä osaanko toimia oikein, mikä on minun tehtäväni ja osaanko tarpeeksi suomea. Lisäksi toimintaan ei uskaltauduta, koska pelätään toisten ihmisten arvostelua (Kopra 2016, 11). Maahanmuuttajien keskuudessa aktiiviset ihmiset ovat esimerkiksi saaneet arvostelua osakseen. Näin ollen toiset eivät välttämättä ymmärrä vapaaehtoisuutta.

Maahanmuuttajat nostavat esiin, että myöskään vapaaehtoistoiminnan asiakkaat eivät aina tiedä tai ymmärrä mikä vapaaehtoisen tehtävä tai rooli heidän kanssaan on. Näin syntyy väärinkäsityksiä esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakas odottaa vapaaehtoiselta samankaltaista toimintaa, kuin ammattilaisilta. Tämä on maahanmuuttajien kohdalla erityisen haastavaa, koska heitä kohtaan voi jo ennalta olla erilaisia ennakkoluuloja esimerkiksi siitä, miten soveltuva maahanmuuttaja on tekemään jotakin työtä muun muassa puutteellisen kielitaidon takia (Ks. Kopra 2016, 10–11). Tämä vaikuttaa oleellisesti esimerkiksi asiakkaan ja vapaaehtoisen väliseen luottamussuhteeseen ja yhteistyö voi pahimmassa tapauksessa katketa, jolloin myös ennakkoluulot jäävät elämään tai jopa syvenevät. Luottamussuhteen puuttuminen voi vaikuttaa myös yleisemmin yhteiskunnassa vallitsevaan ilmapiiriin. Kansalaisten keskinäinen luottamus on yhteisöjen sosiaalisen pääoman ja edelleen koko kansalaisyhteiskunnan keskeinen rakennusaine (Putnam 2000, 18–22). On siis tärkeää, että myös vapaaehtoistoiminnan asiakkaat saavat informaatiota. Heillä tulee olla selkeä kuva siitä, mitä vapaaehtoistoiminta on ja miten vapaaehtoiset voivat häntä tukea.

Toisaalta tuettavat saattavat nojautua vapaaehtoiisiin auttajiin niin paljon, että he eivät itse aktivoitu ja jäävät tuen varaan. Vapaaehtoiset kokevat passiiviset tuettavat raskaiksi. Esimerkiksi eräs maahanmuuttaja kuvailee sitä, miten jotkut maahanmuuttajat eivät halua oppia tai toimia itsenäisesti. Heidän mukaansa toiminnan tarkoitus on, että maahanmuuttajat saavat tietoa ja oppivat taitoja, joiden myötä asettuminen ja oman elämän rakentuminen Suomessa helpottuu. Näin vapaaehtoistoiminnan asiakkaiden haluttomuus tai kyvyttömyys edetä elämässä, avusta huolimatta, voi turhauttaa. Vapaaehtoiselle saattaa syntyä tunne oman työpanoksen merkittömyydestä. Miksi nähdä vaivaa, jos toinen osapuoli

ei osallistu. Toisaalta maahanmuuttajat tiedostavat, että kaikkia ihmisiä ei voi auttaa, vaikka yrittää. Oman kokemuksen kautta he myös tietävät, että kotoutuminen vie paljon aikaa sekä maahanmuuttajilta itseltään että järjestelmältä. Tällaisessa tilanteessa vapaaehtoinen kaipaa tukea omalle työlleen ja mahdollisuuksia jakaa vapaaehtoistoiminnassa tapahtuvia asioita muiden ihmisten kanssa.

8.3.3 Kulttuuriin liittyvät haasteet

Maahanmuuttajastatus sisältää henkisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haasteita, jotka vaikuttavat osallistumiseen etenkin sopeutumisen alkuvaiheessa (Guo 2007; Handy & Greenspan 2009, 957; Vogel 2008b, 21). Selkeimpinä haasteina maahanmuuttajat nimesivät kielen, kulttuurin tuntemisen, yhteiskuntajärjestelmän tuntemisen ja uskonnolliset rajoitteet. Esimerkiksi kieli on haastavaa sekä maahanmuuttajalle itselleen, että järjestäville osapuolille ja vapaaehtoistoiminnan asiakkaille. Yleisesti voidaan esimerkiksi ajatella, että maahanmuuttajan tulisi osata suomea ennen kuin hän voi aloittaa vapaaehtoisuuden. Toisaalta maahanmuuttaja saattaa olla itsekkin epävarma sekä oman kielitaidon, että osaamisensa suhteen. Myös pitkään kuormittava elämäntilanne voi kuluttaa voimavaroja. Voimavaroihin ei myöskään uskota tai yhteiskunta tasolla luoteta, jolloin niitä ei osata hyödyntää. (Särkelä-Kukko 2014, 39.) Kaikki maahanmuuttajat eivät usko omaan kykyihinsä tai pelkäävät suomen kielen käyttämistä, eivätkä siksi osallistu. Tätä ei ehkä auta se, että Suomessa myös vaaditaan suomen kielen osaamista, jopa vapaaehtoistoiminnassa, jossa usein toiminta tapahtuu suomeksi.

Joissakin tapauksissa vapaaehtoisen maahanmuuttajastatus herättää asiakkaita tai heidän lähiomaisiaan ennakkoluuloja (Ks. Särkelä-Kukko 2014, 49). Yleistä on esimerkiksi ajatella, että pärjääkö maahanmuuttaja ja asiakas keskenään kielen haasteiden vuoksi. Tämä on kuitenkin vain ennakkokäsitys, joka voi rikkoutua toiminnassa (Ks. Dingle ym. 2001, 6–7; Euroopan komissio 2011, 2, 6; Euroopan parlamentti 2008, 11, 14). Esimerkiksi eräs maahanmuuttaja kertoo, kuinka arjen pienet kielivirheet ovat ennemminkin hassuja sattumia, joille voidaan yhdessä nauraa. Tämän lisäksi maahanmuuttajat oppivat kieltä nimenomaan arjessa, jossa he voivat myös saada kieliopetusta vapaaehtoistoiminnan kohteilta.

Kahden maahanmuuttajanaisen kohdalla vapaaehtoistoimintaan osallistumista rajoitti huomattavasti se, etteivät naiset ja miehet heidän kulttuurissaan osallistu samaan toimintaan tai nainen ei voi esimerkiksi hoitaa mieshenkilöä tai olla hänen kanssaan yksin samassa huoneessa. (Ks. Kemppainen 2006, 32–33; Kopra 2016, 11, 14.) Vaikka tämänkaltaiset kulttuurierot olisivatkin Suomessa tuttuja tai tiedostettuja ja näin huomioitu esimerkiksi organisaatioissa, joissa toimitaan maahanmuuttajien ja erilaisista taustoista tulevien ihmisten kanssa, on tärkeää tiedostaa myös se, miten yhteiskunta ylläpitää näitä eroja. Esimerkiksi moni asia Suomessa perustuu naisten ja miesten yhteistoimintaan. Muun muassa uimahallissa käyminen voi olla joillekin maahanmuuttajanaisille mahdollonta, koska ei ole olemassa naisten ja miesten vuoroja. Myös vapaaehtoistoiminnassa erilaiset ryhmät ovat usein sekaryhmiä. Eräs haastattelemani maahanmuuttajanainen totesi, että Suomen järjestelmä ei mahdollista hänen työskentelyään lähihoitajana, koska hänen tulisi tasa-arvoon nojaten hoitaa sekä miehiä että naisia. Joustamattoman systeemin takia hän ei voi valita tehtäviään, vaikka joissakin työpaikoissa olisi huomioitu työntekijöiden erilaisia tarpeita. Hän tiedostaa, että vaikka hän saisi valita, se kuormittaisi muita työntekijöitä. Suomessa näyttäisi edelleen olevan vähän tilaa erilaisuudelle ja rakenteet ylläpitävät sellaisia asioita, jotka eivät välttämättä tue moninaista suomalaisten joukkoa (Särkelä-Kukko 2014, 49). Toisaalta tällaiset kokemukset ovat erittäin subjektiivisia, eivätkä kaikki esimerkiksi saman kulttuurin naiset koe asioita samalla tavalla. Se ei kuitenkaan poista sitä jokaiselle kuuluvaa oikeutta, jonka mukaan meillä on oikeus uskonnosta tai muusta elämänkatsomuksesta huolimatta tulla kohdatuksi yhdenvertaisesti.

Ristiriitoja syntyy myös kulttuurien sisällä, jos toiset kulttuurin jäsenet eivät esimerkiksi hyväksy vapaaehtoistoimintaan osallistumista tai aktiivisia maahanmuuttajia paheksutaan. Omasta kulttuurista voi nousta myös rajoitteita, jotka estävät tai jopa kieltävät toimintaan osallistumisen. (Kemppainen 2006, 32–33.) Osallistuminen vaatii rohkeutta, koska maahanmuuttajien joukossa vapaaehtoistoimintaan osallistuva ihminen voi korostua. (Kopra 2016, 11, 14.)

Maahanmuuttajilla on myös keskinäisiä ristiriitoja. Perustettaessa esimerkiksi tukiryhmää pakolaisille, ei välttämättä tulla ajatelleeksi, että ryhmään osallistuvat henkilöt tulevat muun muassa maista, jotka ovat sodassa keskenään. Heidän välillään voi olla jopa sukupolvia kestäneitä riitoja ja tätä myöten muodostuneita ennakkoluuloja toisiaan kohtaan. Samaan aikaan myös ryhmien vetäjät saattavat olla jommankumman osapuolen

edustajia. Esimerkiksi eräs haastattelemani vapaaehtoisena toimiva maahanmuuttaja kertoi, miten ryhmätoiminta on vaikeutunut, koska osanottajat ottavat alituisesti yhteen, eivätkä halua toimia toistensa kanssa. Samaan aikaan hän on joutunut pohtimaan omaa suhtautumistaan niitä henkilöitä kohtaan, jotka edustavat maata, joka on ollut syy omaan maastamuuttoon. Tilanne on kaikkien osapuolien kannalta haastava. Kuinka toimia toisen kanssa, jos esimerkiksi lapsesta asti on opetettu vihaamaan ihmisryhmää, johon henkilö kuuluu? Kuinka oppia elämään samojen rajojen sisäpuolella, maassa, jossa heidät asetetaan samaan asemaan? Kuinka jättää taakse kaikki ne pahat asiat, jotka tavalla tai toisella liittyvät toiseen ihmisryhmään. Haastattelemani vapaaehtoinen kertoi, kuinka vielä tänäkin päivänä, jotkut pelot ja pahat muistot liittyen sotaan tulevat mieleen. Näistä asioista huolimatta hän on jättänyt osan taakseen ja lähtee vapaaehtoiseksi henkilöiden kanssa, jotka muistuttavat siitä, että olisi syy vihata ja olla katkera. Hän toivoo, että ajan myötä myös uudet pakolaiset oppisivat tulemaan keskenään toimeen. Elämässä tulisi pyrkiä eteenpäin.

Maahanmuuttajien välillä voi tapahtua myös kiusaamista. Esimerkiksi eräs maahanmuuttajanainen kertoo, että hän on kokenut uusien pakolaismiesten osalta liian tungettelevaa käytöstä kaupungilla. Toisin sanoen miehet ovat lähestyneet häntä, huolimatta kulttuurin säännöistä tai naisen pyynnöistä lopettaa. Nainen kokee, että miehet eivät kunnioita Suomeen tultuaan oman kulttuurin arvoja. Näiden kokemusten ja niistä syntyneen turvattomuuden takia nainen on vähentänyt kaupungilla yksin kulkemista ja hänen vanhempansa ovat rajoittaneet hänen liikkumistaan. Tämä on rajoittanut myös vapaaehtoistoimintaan osallistumista.

Vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen näyttäisi vaikuttavan myös sosiaaliset esteet, kuten omien ystävien osallistumattomuus. Maahanmuuttajien mukaan vapaaehtoistoiminnan aloittaminen olisi helpompaa, jos mukaan lähtisi tuttu ihminen. Myös mahdollisuudet tutustua suomalaisiin ovat maahanmuuttajien mukaan vähäisiä. Osallistumista estää myös pelko toisten ihmisten reaktioista. Halutaan auttaa, mutta pelätään mitä muut ajattelevat. Toisten ihmisten, varsinkin läheisten tuki on osallistumisen kannalta tärkeää (Guo 2007; Kemppainen 2006, 32–33). Miten vapaaehtoistoiminnassa voitaisiin huomioida ihmiset, joilla ei ole perhettä tai suku on kaukana ulkomailla? Eräs vapaaehtoinen kertoo, että hänen tuettavastaan ja tuettavan läheisistä on tullut hänelle uusi perhe. Myös muut vapaa-

ehtoiset ovat kertoneet saaneensa vapaaehtoistoiminnan kautta ystäviä. Haaste on siis vapaaehtoistoiminnan aloittamisessa. Kuinka houkutellaan vapaaehtoisia mukaan toimintaan, jos kaverit eivät osallistu?

8.4 Maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaa tukevat tekijät

8.4.1 Sosiaalinen tuki ja kannustaminen

Tärkeä oman osallistumisen tuki on toisten ihmisten kannustus ja lähi-ihmisten tuki sekä kysyntä ja kutsut osallistua (Ks. Kosic 2008, 96–99, 101–105). Yksinkertaisesti monen vapaaehtoisen syy aloittaa toiminta on kutsu, jonka esittää hänelle läheinen tai tärkeä ihminen (Leskinen 2008, 16; Nylund 2000, 123–130; Pessi & Oravasaari 2011, 75–77; Yeung 2002, 32–33). Näin maahanmuuttajalle on tullut tunne, että muutkin näkevät hänen osallistumisensa tärkeänä ja juuri hänet halutaan mukaan toimintaan. Eräs haastattelemani maahanmuuttaja oli lähtenyt mukaan toimintaan äitinsä kanssa, joka oli myös kannustanut tytärtään osallistumaan. Tytär oli päässyt yli muun muassa ujoudestaan ja uskalsi nyt olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa. Toisen maahanmuuttajan aviomies ei aluksi ollut ymmärtänyt vaimonsa aktiivisuutta, koska omassa perheessä oli niin paljon tekemistä, mutta oli lopulta itsekin aloittanut toisten auttamisen.

Ennen kaikkea toisilta ihmisiltä saatu positiivinen palaute kannustaa jatkamaan (Ks. Kosic 2008, 96–99, 101–105). Maahanmuuttajat kertovat, miten tärkeää on kuulla muilta ihmisiltä palautetta omasta toiminnasta ja kiitos hyvästä työstä vahvistaa toiminnan merkitystä. Esimerkiksi se, että vapaaehtoista kiitetään julkisesti vapaaehtoisuudesta nostaa vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoisten statusta yhteiskunnassa. Pienet palkkiot voivat myös houkutella maahanmuuttajia osallistumaan. Esimerkiksi liikkuminen paikasta toiseen maksaa, jolloin bensakulujen korvaaminen voi oleellisesti vaikuttaa siihen lähteekö ihminen johonkin toimintaan (Ks. Dingle ym. 2001). Kyse on pienistä palkkioista, koska vapaaehtoistoiminta perustuu palkattomuuteen. Tieto kuitenkin siitä, että tehdyn työn jälkeen saa ilmaisen ruuan, kannustaa osallistumaan.

8.4.2 Tiedon jakaminen

Osallistumista tukee tiedon monipuolinen jakaminen (Handy & Greenspan 2009, 976, 978; Sundeen ym. 2009, 952). Esimerkiksi maahanmuuttajien epävarmuus osallistua voi

vähentyä, kun maahanmuuttaja tutustuu Suomeen. Myös vapaaehtoistoimintaan liittyvät tekijät pitäisi tehdä näkyviksi esimerkiksi infotilaisuuksien, koulutusten kurssien, harjoitteluiden, toiminnantuen sekä vapaaehtoisten ja toimintaan osallistuvien välisen kommunikoinnin avulla. Myös erilaiset tilaisuudet ja sosiaaliset kontaktit kannustavat ihmisiä osallistumaan. Vapaaehtoistoiminnasta ja sen mahdollisuuksista tulee jakaa monipuolista tietoa, myös siksi, että sen moninainen luonne tulee näkyväksi. Näin se voisi kohdata ihmisten ja ryhmien erilaiset tarpeet. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Nylund & Yeung 2005, 31; Yeung 2002, 44.)

Tietoa tulisi välittää myös maahanmuuttajien omalla äidinkielellä ja vapaaehtoistoiminnassa voitaisiin käyttää selkosuomea, joka helpottaa ymmärtämistä (Ks. Kopra 2016, 4, 16–17, 20, 38). Myös maahanmuuttajien omaa kielitaitoa tulisi käyttää hyväksi uusien maahanmuuttajien osallistumisen tukemisessa (Ks. Lautiola 2013, 26, 56–57). Aktiivisuuden ja vapaaehtoistoiminnan hyödyistä pitäisi puhua enemmän, jotta ymmärrys vapaaehtoistoiminnasta kasvaa. Maahanmuuttajille on myös tärkeää, että heidät pyydetään mukaan toimintaan. Lisäksi järjestäjien tulisi mennä ihmisten luo, eikä odottaa heidän tulevan esimerkiksi järjestön luo. Myöskin yhteydenotot tulisi hoitaa kasvokkain tai puhelimella. Muun muassa kielen ymmärtämisen kannalta suullinen tieto antaa yleensä maahanmuuttajalle enemmän informaatiota ja henkilökohtainen kutsu kannustaa tehokkaammin osallistumaan, kuin esimerkiksi kirjoitettu teksti esitteessä. Tällöin houkuttelemisessa korostuu ihmisten väliset kohtaamiset. Ihmisiä kiinnostaa usein myös samat asiat, kuten ruoka, ja ne voivat toimia hyvinä houkuttimina osallistua. (Ks. Handy & Greenspan 2009, 967–969; Kopra 2016, 11, 16–17.)

Eräs maahanmuuttaja totesi, että jos hän olisi jonkin toiminnan organisoiija, kuten työttömien ohjaaja, hän käyttäisi hyväkseen pientä pakkoa osallistua. Tämä ei tarkoita sitä, että työtön pakotettaisiin johonkin mitä hän ei halua tehdä, vaan ohjattaisiin osallistumaan jollakin verukkeella, että he saisivat kokemuksen siitä, mitä jokin toiminta voi olla. Näin voitaisiin rikkoa esimerkiksi niitä ennakkoluuloja, jotka liittyvät vapaaehtoistoimintaan. Tämä on maahanmuuttajien mielestä tärkeää, koska ihmiset eivät tiedä mitä vapaaehtoistoiminta voi kokonaisuudessaan tarkoittaa tai kuinka merkityksellistä se voi olla niin itselle, kuin muille ihmisille. Toisaalta maahanmuuttajat korostavat, että kaikki ihmiset eivät halua osallistua, eikä se välttämättä ole edes tarpeellista. Pointti on siinä, että vapaaehtoisuus on halua tehdä, toimia ja auttaa.

8.4.3 Vapaaehtoisuuden omaehtoisuus

Vapaaehtoisuus perustuu usein siihen, että ihminen kiinnostuu jostakin toiminnasta ja haluaa olla siinä osallisena (Kopra 2016, 9). Toiminnan on oltava tekijälle mielekästä ja arvoja vastaavaa. Maahanmuuttajien kohdalla osallistumiseen vaikuttavat myös erityiset syyt. (Kansalaisareena ry ym. 2015; Kopra 2016, 4; Vogel, 2008a, 114–118.) Siksi esimerkiksi järjestäjätahojen tulee huomioida ja ymmärtää kulttuurieroja, jotka voivat vaikuttaa osallistumiseen. Kulttuurin tuomista tekijöistä tulee maahanmuuttajien mukaan puhua avoimesti ja miettiä yhdessä ratkaisuja esimerkiksi ongelmallisiin tilanteisiin. Toimijuuden vahvistaminen on sitä, että maahanmuuttajat saavat vaikuttaa toiminnan sisältöön, suunnitteluun ja toteutukseen. Toiminnan tulee olla maahanmuuttajien tarpeita vastaavaa ja itselle mieluista. Aktiivisuutta voidaan tukea jakamalla tehtäviä ja rooleja, jotka vastaavat maahanmuuttajien tietoja ja taitoja. Näin maahanmuuttajat saavat vastuuta ja itse tekemällä tehtävistä tulee omia. Maahanmuuttajien kannalta on tärkeää, että heidät huomataan ja heidän taitojaan, tietojaan ja kokemustaan arvostetaan sekä hyödynnetään (Vogel 2008a, 117).

Maahanmuuttajien tulee olla jatkuvassa kontaktissa muiden ihmisten kanssa ja päästä tekemään erilaisia asioita uudessa yhteisössä, jotta aktiivinen toimijuus voi rakentua. Se osaako maahanmuuttaja suomen kieltä, ei ole ongelma, jos siitä ei tehdä ongelmaa. Vaikka ihminen ei puhu, hänellä on lukuisia muita kommunikaation keinoja ja kyky toimia. Maahanmuuttajan asema myös muuttuu kotoutumisen myötä jolloin tietojen ja taitojen karttuessa hän ei ole enää toiminnan kohde, vaan itsenäinen toimija. Toimijuus vahvistuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja näin kielitaidottomuuskaan ei ole este toimintaan osallistumiselle. Kieli opitaan toiminnallisesti ja se karttuu tekemisen kautta. Samalla muille vapaaehtoisille voidaan opettaa selkosuomea, joka puolestaan edistää monikulttuurisuutta ja yhteistoimintaa. (Kopra 2016, 4, 16–17, 20, 38.)

Eräs maahanmuuttaja oli huomannut, että ihmiset osallistuvat paremmin, kun heille annetaan jonkin rooli tai tehtävä, joka sopii heille (Ks. Vogel 2008a, 111–122). Lisäksi kaikki maahanmuuttajat totesivat, että vapaaehtoistoiminta on sitä, että ihminen haluaa auttaa. Halu tehdä on siis avain vapaaehtoistoimintaan, jolloin toiminta lähtee itsestä (Ks. Kopra 2016, 9). Tästä huolimatta ihminen ei aina tiedä mitä ja miten voisi tyydyttää tätä halua. Myöskään ympäristö ei aina hallitse keinoja, joilla haluttu ihmisryhmä otetaan mukaan toimintaan. Maahanmuuttajat korostavat, että kun toiminta tuntuu hyvältä, se vastaa

omia intressejä ja on mielenkiintoista, silloin he haluavat myös tehdä sitä. Siksi pitää saada mahdollisuuksia kokeilla, päästä mukaan ja kommunikoida erilaisista mahdollisuuksista.

Tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat monipuolisesti mukana vapaaehtoistoiminnan kentällä ja he tekivät itselleen mieluisia asioita. He kokivat itsensä toimijoiksi, jotka saavat vaikuttaa omaan tekemiseensä. He olivat myös kokeneita ja tavallaan oman vapaaehtoistoimintansa ammattilaisia, joilla oli paljon kerrottavaa vapaaehtoisuudesta. Nämä olivat myös syitä, miksi he jatkavat vapaatoiminnassa. He jopa järjestävät omat aikataulunsa niin, että voivat olla mukana.

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta. Olen käyttänyt luotettavuuden arvioinnissa läpi tutkimuksen apunani Tuomen ja Sarajärven (2009, 140) listaa luotettavuuden arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä:

- Tutkimuksen kohde ja tarkoitus
- Omat sitoumukseni tutkijana tämän tutkimuksen kannalta
- Aineiston keruu
- Tutkimuksen tiedon antajat
- Tutkija-tiedonantajasuhte
- Tutkimuksen kesto
- Aineiston analyysi
- Tutkimuksen luotettavuus
- Tutkimuksen raportointi

Tutkimuksen on pyrittävä kuvaamaan tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin mahdollista. Tutkijan tulee kuitenkin olla tietoinen siitä, että hän vaikuttaa saatavaan tietoon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 189.) Olen kiinnittänyt huomiota luotettavuuden kysymyksiin läpi tutkimukseni, varsinkin tutkimuksen toteutus -luvussa, koska laadullisen tutkimuksen laadun arviointi kuuluu koko tutkimusprosessiin. Tämän lisäksi tutkimusraportin tulee kuvata yksityiskohtaisesti tehtyjä valintoja ja prosesseja. Tutkimuksen reliaabelius koskee tällöin ennen kaikkea tutkijan toimintaa ja sitä kuinka luotettavaa tutkijan analyysi materiaalista on (Hirsijärvi & Hurme 2001, 189).

Laadullisen tutkimuksen perusvaatimus on, että tutkijalla on riittävästi aikaa tehdä tutkimus (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136). Oma tutkimusprosessini on lähtenyt käyntiin jo syksyllä 2015, kun osallistuin pro gradu -seminaariin. Tutkimusaihe kehittyi aina maaliskuuhun 2016 asti, jolloin aloitin yhteistyön MoniNetin kanssa. Näin olen alussa tutustunut vapaaehtoistoiminnan kirjallisuuteen ja jo olemassa olevaan tutkimukseen pitkän kaavan mukaan. Yhteistyön ansiosta aihe kiteytyi ja pääsin rakentamaan rajattua teoriapohjaa ja suunnittelemaan tutkimuksen toteutusta. Kesäkuusta 2016 lähtien olen keskittynyt tutkimukseni toteutukseen ja lokakuuhun 2016 mennessä olin kirjoittanut jo 12 versiota tutkimuksestani. Näin prosessini on ollut syklinen, systemaattinen ja monivaiheinen. Uskon

tämän parantaneen tutkimukseni laatua, koska olen joutunut käymään muun muassa aineistoni moneen kertaan läpi ja palannut useasti tutkimustavoitteideni äärelle.

Tutkimushaastattelut tuottivat laajan aineiston, jonka läpikäyminen ja rajaaminen on ollut haastavaa. Ajoittain olen eksynyt kauas tutkimuskysymyksistäni tai suunnitellut niiden vaihtamista. Olen kuitenkin aina palannut alkuperäisiin tavoitteisiin, joiden mukaan halusin kuvata maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoisina ja heidän käsityksiään vapaaehtoistoiminnasta. Nämä tavoitteet ovat erittäin laajoja ja voivat tavallaan käsittää mitä tahansa. Näin ollen myös tutkimukseni voi jäädä vielä pintapuoliseksi maahanmuuttajien vapaaehtoistoiminnan tarkasteluksi. Tästä huolimatta koen, että juuri pintapuolinen ja tavallaan katsausmainen ote aiheeseen oli tarpeen, koska maahanmuuttajien tekemästä vapaaehtoistoiminnasta ei ole Suomessa tehty riittävästi tutkimusta. Tämä tutkimus voi näin toimia hyvänä pohjana ja alustuksena jatkotutkimuksille.

Mielestäni onnistuin tutkimuksessani vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin ja haastattelemani maahanmuuttajat tuottivat runsaasti tietoa tutkimusaiheesta. Haastateltavat olivat tämän tutkimusaiheen asiantuntijoita. Laadullisen tutkimuksen reliaabelius koskee sitä, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon ja onko esimerkiksi tiedot litteroitu oikein. On myös tärkeää, että tulokset heijastavat tutkittavien maailmaa niin pitkälle, kun on mahdollista. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 189.) Pyrkimykseni oli antaa ääni maahanmuuttajien kerronnalle ja siksi olen tutkimustuloksiin asti halunnut tuoda runsaasti maahanmuuttajien haastattelusitaatteja. Käsittelin aineistoa myös hyvin pitkälle niin, että en muuttanut maahanmuuttajien ilmaisuja, jotta alkuperäinen merkitys ei muuttuisi liian aikaisin oman tulkintani mukaiseksi. Tämä on mielestäni tärkeää, koska huomasin ymmärtäväni vielä tutkimustuloksia kirjoittaessa, että olen aiemmin saattanut tulkita jonkin maahanmuuttajan ilmaisun eri tavoin.

Tutkimukseni tuloksiin on kuitenkin vaikuttanut oma tulkintani ja käsitykseni aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan tarkastella objektiivisuuden ongelmaa esimerkiksi havaintojen luotettavuuden ja puolueettomuuden näkökulmista. Näin tarkastelussa korostuu esimerkiksi se, pyrkiikö tutkija ymmärtämään haastateltavia vai kuuleeko tutkija haastateltavien kertoman omien yksilöllisten tekijöidensä kautta. Vaikuttaako tutkijan havaintoihin esimerkiksi oma sukupuoli, ikä, uskonto, poliittisuus tai kansalaisuus. Laadul-

lisessa tutkimuksessa tiedostetaan, että näin todennäköisesti tapahtuu, koska tutkija suunnittelee, toteuttaa ja tulkitsee tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136.) Näin tutkimukseni ei puhtaasti kuvaa maahanmuuttajien kertomaa, vaan minun tulkintaani siitä, mitä maahanmuuttajat ovat nostaneet esiin aiheesta.

Minulla on ollut omia käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta ja maahanmuuttajuudesta, jotka ovat voineet vaikuttaa ajatteluuni, siitä huolimatta, että olen tutustunut tutkimusaiheeseen laajasti ja määritellyt tutkimukseni käsitteet monipuolisesti. Ennen kaikkea huomasin, että kulttuuri todella vaikuttaa siihen, miten vapaaehtoistoiminta mielletään. Esimerkiksi itselle oli yllättävää, miten vapaaehtoisuus edelleen näyttäytyy minulle järjestelmällisenä toimintana, sen sijaan, että se olisi jotakin luonnollista ja arkista tekemistä. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että minulle vapaaehtoistoiminta tarkoittaa nimenomaan konseptia, koska Suomessa vapaaehtoistoiminta on hyvin järjestäytynyt toiminnan muoto. Ihmisten välinen, arjessa tapahtuva vastavuoroisuus ja yhteisöllisyys puolestaan ei tällöin tarkoita minulle vapaaehtoistoimintaa. Tästä huolimatta vapaaehtoiset maahanmuuttajat puhuivat siitä vapaaehtoisuutena, jolloin en ole voinut rajata sitä vapaaehtoistoiminnan ulkopuolelle.

Haastateltavan ja haastattelijan kokemukset ovat erilaisia, jos he ovat eläneet eri kulttuurien piirissä. Voidaan olettaa, että he tulkitsevat ympäröivää todellisuutta eri tavoin. Tämä heikentää haastateltavan ja haastattelijan mahdollisuuksia ymmärtää toisiaan. Esimerkiksi haastattelija ei voi olla varma ymmärtääkö haastateltava kysymykset hänen tarkoittamallaan tavalla, eikä siitä ymmärtääkö hän itse, mitä haastateltava haluaa vastauksillaan sanoa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 80–82.) Kaikki haastattelemani henkilöt puhuivat suomea ja tutkimushaastattelut toteutettiin suomeksi. Jouduin jo ennen haastatteluja miettimään, miten kysyn kysymyksiä niin, että ne on helppo ymmärtää. Lisäksi kielen ymmärtäminen vaati alituista valppautta haastattelutilanteissa. Kysyin jatkuvasti, ymmärsikö haastateltava kysymyksen, vastasiko haastateltava kysymykseen ja jos ei vastannut, miten kysyn kysymyksen uudelleen ymmärrettävällä tavalla. Näitä samoja kysymyksiä kysyin itseltäni; ymmärsinkö oikein mitä haastateltava minulle kertoo? Vaikka maahanmuuttajat puhuivat suomea, en voi olla kieli- ja kulttuurierojen takia täysin varma siitä, että olemme ymmärtäneet toisiamme oikein. Tästä syystä olen käynyt aineistoni, sekä nauhoitukset että litteroidut tekstit, läpi useaan kertaan.

Tämä tutkimus edustaa vain yhdeksän maahanmuuttajan kokemuksia ja käsityksiä vapaaehtoistoiminnasta. Se on pieni joukko sen rinnalla, että jokaisella ihmisellä on omat kokemukset ja käsitykset kaikista maailman ilmiöistä. Tästä huolimatta myös nämä yhdeksän maahanmuuttajaa nostivat esiin universaaleja tekijöitä vapaaehtoistoiminnasta, joita muut tutkimukset ovat tuloksissaan korostaneet. Näin ollen tutkimukseni on samassa linjassa aiemman vapaaehtoistutkimuksen kanssa. Myös maahanmuuttajien osallistumiseen vaikuttavat tekijät ovat samankaltaisia aiemman tutkimustiedon kanssa. Tämän tutkimukseni anti on siinä, että se tekee näkyväksi spesifejä tekijöitä Rovaniemellä toimivien maahanmuuttajien vapaaehtoistoiminnasta, joka voi omalta osaltaan vaikuttaa suomalaisen vapaaehtoistoiminnan käsittämiseen ja kehittämiseen.

10 LOPUKSI

Tutkimukseni on mielenkiintoinen kuvaus vapaaehtoistoiminnasta ja vapaaehtoisista. Tämä työ tuo esiin vapaaehtoisten maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoisuudesta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Työni tuo esiin myös vapaaehtoistoiminnan moninaisuuden. Tutkimukseni vahvistaa aiempaa tietoa siitä, että vapaaehtoistoiminta ei ole yksiselitteinen asia, eikä käsitys siitä perustu pelkästään perinteiseen vapaaehtoistoiminnan paradigmaan. Vapaaehtoistoiminta on konseptin lisäksi myös jokaisen siihen osallistuvan ihmisen henkilökohtainen asia. Vapaaehtoistoiminta rakentuu tekijöiden, osallistujien, yhteisöjen ja järjestelmien maailmassa. Maahanmuuttajille vapaaehtoistoiminta oli ennen kaikkea toisten auttamista, mutta myös itseä ja omaa elämää tukeva toiminnan muoto. Maahanmuuttajien kerronnassa korostui vapaaehtoistoiminnan vastavuoroisuus; Kun ihminen antaa jotakin toisille tai ympäristölle, hän saa myös jotakin itselleen.

Suomessa vapaaehtoistoiminta on oleellinen osa yhteiskuntaa ja monet ihmiset toimivat vapaaehtoisina. Toiminta on myös hyvin järjestelmällistä. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan, kuten mitä tahansa yhteiskunnan toimintaa. Tämä on tärkeää ja se nostaa vapaaehtoistoiminnan arvoa ja laatua muiden toimintamuotojen joukossa. Vapaaehtoistoiminnan merkitys perustuu myös sen arvopohjaan. Toiminnan ytimessä ovat ihmiset itse ja toiminnan perusta on yhteinen hyvä. Näin se nähdään yhteiskunnan tärkeänä rakenteena, joka edistää kansalaisten toimijuuden muodostumista. Esimerkiksi maahanmuuttajien osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on auttanut heitä omalta osaltaan löytämään paikkansa yhteisöstä. Kun maahanmuuttaja osallistuu esimerkiksi jonkin järjestön toimintaan, hän on tekemisissä lukuisten erilaisten ihmisten kanssa ja saa järjestön tietotaidon sekä osaamisen käyttöönsä. Järjestöjen toiminnassa voi kokeilla myös monia erilaisia tehtäviä ja rooleja, jotka osaltaan tutustuttavat suomalaiseen systeemiin. Näin maahanmuuttaja näkee, kuinka asiat Suomessa toimivat ja saa samalla rakentaa verkostoja. Myös maahanmuuttaja on tärkeä tekijä järjestölle. Maahanmuuttaja tuo mukanaan oman persoonansa, osaamisensa ja panoksensa. Tässä tutkimuksessa korostui, miten tärkeä rooli ihmisillä, joilla on kokemus maahanmuutosta, on uusien maahanmuuttajien kootumisessa.

Suomi on järjestelmien maa, mutta onko meiltä unohtunut ihmisten omaan aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen perustuva toiminta? Maahanmuuttajat esimerkiksi tulevat maista, joissa toisten auttaminen ja lähimmäisestä huolehtiminen kuuluvat jokapäiväiseen elämään. Heille auttaminen on luonnollinen asia, eivätkä he voi elää toisin. Tässä kohtaa olen palannut miettimään palvelemisen kulttuuria, tai pikemminkin sen puutetta. Onko vastavuoroisuus ja yhteisöllisyys kadonnut Suomesta, jos vapaaehtoistoiminnankin tulee olla näin järjestettyä ja ohjattua toimintaa? Jos vapaaehtoisuus rinnastetaan työn tekemiseen, ja vapaaehtoistoiminnan resursseja käytetään hyväksi kunnan palvelujen tuottamisessa säästösyistä, menettääkö se arvonsa?

Maahanmuuttajien käsityksissä vapaaehtoistoiminta on järjestötyön lisäksi omassa arjessa tapahtuvaa vertaistukea ja auttamista. Heidän mukaansa myös ihmiset itse voisivat perustaa omia ryhmiään, jotka vaikuttavat omissa paikallisyhteisöissä. Nämä käsitykset ja mielikuvat vapaaehtoistoiminnasta haastavat mielestäni suomalaisen vapaaehtoistoiminnan, mutta ennen kaikkea koko yhteiskunnan miettimään vapaaehtoistoiminnan arvoa pohjaa ja siitä kumpuavaa merkitystä. Tämän lisäksi maahanmuuttajien tapa nähdä auttaminen kaikkien ihmisten asiana haastaa suomalaiset sekä koko globaalin yhteisön miettimään yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä. Sitä, miten me voimme vaikuttaa omaan, toisten ja ympäristön hyvinvointiin omalla toiminnalla. Tämä ei tarkoita välttämättä juuri vapaaehtoistoimintaan osallistumista, vaan jonkinlaista aktiivisuutta ja vastavuoroisuutta omassa elinympäristössä, ilman kilpailuhenkeä ja suorittamista. Esimerkiksi palvelemisen kulttuuri tarkoittaa sitä, että syntyy kulttuuri, jossa vaihdamme palveluita ja palveluksia toisten ihmisten kanssa tasa-arvoisesti. Eräs maahanmuuttaja kuvasi tällaista toimintaa hyvin; kun annetaan ja saadaan, elämä helpottuu.

Maahanmuuttajat korostavat, että vapaaehtoiseksi ryhdytään, koska halutaan auttaa. Pakotettu tai haluamatta tehty toiminta ei ole kannattavaa. Halu tehdä jotakin voi kuulostaa siltä, että ihmisellä on jokin tarve, jonka hän haluaa tyydyttää. Esimerkiksi eräs maahanmuuttaja huomautti, että hän ei tavoittele työssään hyvän olon tunnetta, kuten jotkut ihmiset, jotka haluavat auttaa toisia esimerkiksi oman synnin takia. Uskon, että maahanmuuttajat tarkoittavat halulla auttaa sellaista sisäsyntyistä tunnetta tai ajatusta, jonka mukaan auttaminen itsessään on tarpeellista. Yksi maahanmuuttajista kuvailikin vapaaehtoisia ihmisiksi, jotka näkevät ympärillään avun tarpeen ja tietävät mitä auttaminen tarkoittaa.

taa. Toinen maahanmuuttaja mietti, että ehkä lapsena hänet pakotettiin auttamaan naapuriyhteisössä, mutta myöhemmin hän halusi itse jatkaa auttamista opettamalla lapsia, koska omassa ympäristössä oli paljon köyhyyttä. Näin halu auttaa on enemmän kuin omien tarpeiden tyydyttämistä. Se on myös muiden ihmisten ja ympäristön tarpeisiin vastaamista. Tämän asian näkeminen ja tunnistaminen vaatii kuitenkin sitä, että ihminen oppii huomioimaan muita ja ympäristöään. Eikä halu auttaa siksi ole mikään itsestään selvä asia. Voisi myös puhua ihmisten vastuusta auttaa, koska lopulta vastuu maailman tilasta kuuluu meille kaikille (Rodriguez 2003, 138). Vapaaehtoistoiminta voi omalta osaltaan opettaa meitä näkemään oman osallistumisen, yhteistyön ja yhteisöllisyyden merkityksen. Avun ja auttamisen maailmassa voidaan myös nähdä se, miten lopulta olemme kaikki samanlaisia ja silti erilaisia ihmisiä. Juuri yhtenäisyys ja moninaisuus tekevät meistä vahvoja.

Vapaaehtoistoiminta on tämän tutkimuksen mukaan erittäin tärkeä osa ihmisten, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan toimintaa. Siksi sen tarkasteluun tulee myös jatkossa panostaa. Lisätutkimusta tulisi mielestäni tehdä enemmän niiden ihmisten parissa, jotka toimivat vapaaehtoistoiminnassa, koska juuri he ovat oman vapaaehtoistoimintansa asiantuntijoita. Tieto vapaaehtoistoiminnasta jää esimerkiksi usein tekijöille itselleen ja tuomalla toimintaa enemmän esille, myös sen rooli yhteiskunnassa kasvaa. Vapaaehtoistoiminnasta tulisi näin pyrkiä rakentamaan entistä kokonaisvaltaisempi kuva, jotta voidaan parantaa esimerkiksi erilaisten ihmisten toimintamahdollisuuksia. Lisäksi tämän tutkimuksen myötä heräsi kiinnostus tutkia vapaaehtoistoiminnan normeja, arvoja ja etiikkaa tarkemmin. Maahanmuuttajien haastatteluissa tuli useasti esiin, että vapaaehtoisten ja vapaaehtoistoiminnan asiakkaiden tulisi ymmärtää ja noudattaa vapaaehtoistoiminnan sääntöjä. Mitä nämä säännöt ovat ja mihin ne perustuvat? Myös vapaaehtoistoiminnan arvot ja nyky-yhteiskunnan arvot näyttäisivät menevän ristiin ja siksi olisi mielenkiintoista tarkastella esimerkiksi sitä minkälaisia mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalla on toteuttaa itseään omiin arvoihin nojaten suomalaisessa yhteiskunnassa.

LÄHTEET

- Anderson, B. & Blinder, S. 2015. Who counts as a migrant? Definitions and their consequences. The migration observatory. University of Oxford. Saatavilla [www- muodossa: http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/briefings/who-counts-migrant-definitions-and-their-consequences](http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/briefings/who-counts-migrant-definitions-and-their-consequences). (viitattu 24.04.2016)
- Berry, J. 1997. Lead Article Immigration, Acculturation, and Adaptation. International Association of Applied Psychology. *Applied psychology: An international review*, 46 (1), 5–34.
- Borgonovi, F. 2008. Doing well by doing good. The relationship between formal volunteering and self-reported health and happiness. *Social Science & Medicine* 66, 2321–2334.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. 2015. *InterViews. Learning the craft of qualitative research interviewing*. Lontoo: Sage.
- Dingle, A., Sokolowski, W., Saxon-Harrold, S.K., Smith, J. D. & Leigh, R. 2001. Measuring Volunteering Toolkit. Independent Sector & United Nations Volunteers. Saatavilla [www-muodossa: http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/re-sources/DA/DADD6C80-1572-442B-867F-A032B970C9E2/measuring%20volunteering%20Toolkit%20UN.pdf](http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/re-sources/DA/DADD6C80-1572-442B-867F-A032B970C9E2/measuring%20volunteering%20Toolkit%20UN.pdf). (Viitattu 05.05.2016)
- Effendi, S. 1938. *The World Order of Bahá'u'lláh*, Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust. Saatavilla [www-muodossa: http://www.bahai.org/library/authoritative-texts/shoghi-effendi/world-order-bahauallah/world-order-bahauallah.pdf?e8f41316](http://www.bahai.org/library/authoritative-texts/shoghi-effendi/world-order-bahauallah/world-order-bahauallah.pdf?e8f41316). (Viitattu 09.10.2016)
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (toim.)* Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.
- Eskola, A. 2002. Vapaaehtoistoiminta yksilön ja sosiaalisen yhteisön suojana. *Tiedepoliitikka* 3, 25–29.
- Eskola, A. & Kurki, L. 2001. *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan komissio 2011. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Tiedonanto EU:n politiikasta ja vapaaehtoistyöstä: Valtioiden rajat ylittävän vapaaehtoistoiminnan tunnustaminen ja edistäminen EU:ssa. KOM (2011) 568 lopullinen. Saatavilla [www-muodossa: http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/FI/1-2011-568-FI-F1-1.Pdf](http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/FI/1-2011-568-FI-F1-1.Pdf). (Viitattu 15.03.2016)

Euroopan parlamentti 2008. Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämässä (2007/2149 INI). Aluekehitysvaliokunta. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisareena.fi/mietinto_vapaaehtoistyon_roolista_aluekehitysvaliokunta.pdf](http://www.kansalaisareena.fi/mietinto_vapaaehtoistyon_roolista_aluekehitysvaliokunta.pdf). (Viitattu 15.03.2016)

EYCA 2013. European Year of Citizens Alliance. Manifesti. Aktiivinen EU:n Kansalaisuus on pyrkimistä kohti perussopimukseen kirjattuja yhteisiä eurooppalaisia tavoitteita ja arvoja. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisareena.fi/EYCA_manifesti_suomeksi.pdf](http://www.kansalaisareena.fi/EYCA_manifesti_suomeksi.pdf). (Viitattu 05.05.2016)

Gesthuizen, M. & Scheepers, P. 2012. Educational differences in volunteering in cross-national perspective: Individual and contextual explanations. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 41 (1), 58–81.

Gropas, R. 2008. Immigrants in Europe—How migration situations differ. Teoksessa: D. Vogel (toim.) *Highly active Immigrants. A resource for European civil societies*. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 33–46.

Guo, S. 2007. Immigrants as Active Citizens: Learning in Social Action. *Adult Education Research Conference*, paper 45. Saatavilla [www-muodossa: http://newprairiepress.org/aerc/2007/papers/45/](http://newprairiepress.org/aerc/2007/papers/45/). (Viitattu 23.04.2016.)

Hallitusohjelma 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma. 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Valtioneuvoston kanslia: Edita Prima. Saatavilla [www-muodossa: http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82](http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82).

Handy, F. & Greenspan, I. 2009. Immigrant Volunteering A Stepping Stone to Integration? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38 (6), 956–982.

Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy.

Harju, A. 2005. Aktiivisen kansalaisuuden sisältömäärittely. Kansalaisyhteiskunta. Järjestötoiminnan tietopalvelu — Aktiivinen kansalaisuus. Kansalaisfoorumi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/aktiivinen_kansalaisuus/aktiivisen_kansalaisuuden_sisaltomaarittely](http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/aktiivinen_kansalaisuus/aktiivisen_kansalaisuuden_sisaltomaarittely). (Viitattu 04.05.2016)

Harju, A. 2010. Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. *Sivistysliitto. Kansalaisfoorumi*.

Hartikainen, A. 2005. “Löytää se jokin, mikä koskettaa”. Kohtaamisia vanhusten pitkäaikaishoidossa. Teoksessa: M. Nylund & A-B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 143–166.

Hautamäki, A. 2005. Poliitiikan paluu. Teoksessa: A. Hautamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen & S. Veijola. *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. *Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hokkanen, L., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. (toim.) 1999. *Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Ilvonen, A. 2007. Järjestötoiminta vaikuttaa Suomessa. Teoksessa: A. Ilvonen (toim.) Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. Opintatoiminnan keskusliitto ry. Vantaa: Dark Oy, 6–13.

Itkonen, O. & Röppänen, A. 2010. Maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoisena toimimisesta ja sen vaikutuksista heidän kotoutumiseensa. Opinnäytetyö. Fysioterapian koulutusohjelma & toimintaterapian koulutusohjelma. Savonia-ammattikorkeakoulu.

KansalaisAreena ry. 2011. Kansallista ja kansainvälistä verkostoa palveleva vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen informaatio- ja kehittämiskeskus. Kansalaisareena ja vapaaehtoistoiminta. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisareena.fi/Kansalaisareena_ja_vapaaehtoistoiminta.pdf](http://www.kansalaisareena.fi/Kansalaisareena_ja_vapaaehtoistoiminta.pdf). (Viitattu 15.03.2016)

KansalaisAreena ry, HelsinkiMissio, Kirkkohallitus & Taloustutkimus 2015. Vapaaehtoistyö Suomessa 2010 ja 2015. Tilastoaineistoa vapaaehtoistyöstä Suomessa. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyö_Suomessa_2010ja2015.pdf](http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyö_Suomessa_2010ja2015.pdf). (Viitattu 15.03.2016)

Keinänen, T. & Mäkeläinen, K. 2009. Aktiivinen kansalaisuus kotoutumisen edellytyksenä. Teoksessa: P. Harinen, V. Honkasalo, A-M. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa- aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 91. Helsinki: Hakapaino, 183–204.

Kemppainen, S. 2006. Haluavatko maahanmuuttajat osallistua? Teoksessa: H. Laitinen (toim.) Tule mukaan. Osallistumisen edellytyksiä järjestötyössä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 11. Vaajakoski: Gummerus, 29–41.

Kopra, T. 2016. Toiminnan kohteesta osalliseksi. Esiselvitys järjestöjen roolista kunta-laisten osallisuuden vahvistamisessa. Kestävää kasvua ja työtä-ohjelma. Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020. Euroopan Unioni. Euroopan sosiaalirahasto.

Kosic, A. 2008. What motivates civic participation of immigrants? Antecedents and experiences. Teoksessa: D. Vogel (toim.) Highly active Immigrants. A resource for European civil societies. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 93–107.

Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: A. Eskola & L. Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus, 15–40.

Kotiranta, S. 2016. “Halusin kahvia ja pullaa, mutta sainkin työhaastattelun”. Henru goes live- blogi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.punaisenristinblogi.com/halusin-kahvia-ja-pullaa-mutta-sainkin-tyohaastattelun/](http://www.punaisenristinblogi.com/halusin-kahvia-ja-pullaa-mutta-sainkin-tyohaastattelun/). (Viitattu 09.10.2016)

Kotoutumislaki 2010/1386. Finlex. Saatavissa [www-muodossa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386). (viitattu 09.04.2016)

Kouvo, A. 2011. Järjestöt sateentekijöinä. Suomalainen järjestöaktiivisuus luottamuksen lähteenä. Teoksessa: A.B. Pessi & J. Saari (toim.) Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A tutkimuksia 31. Tampere: Juvenes Print Oy, 211–228.

Laitinen, M. & Nurmi, K.E. 2004. Mitä tarkoitetaan aktiivisella kansalaisuudella? Kansalaisyhteiskunta. Järjestötoiminnan tietopalvelu — Aktiivinen kansalaisuus. Kansalais

foorumi. Saatavilla www-muodossa: http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/aktiivinen_kansalaisuus/mita_tarkoitetaan_aktiivisella_kansalaisuudella. (Viitattu 04.05.2016)

Lautiola H. 2013. Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Osallisena Suomessa. Kopio Niini. Saatavilla www-muodossa: http://www.kotouttaminen.fi/files/39026/Kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf. (viitattu 09.03.2016)

Leskinen, T. 2008. Globaalin auttajan arvot ja moraali. Teoksessa: O. Hakkarainen & T. Kontinen (toim.) Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja. Kehitysyhteistyön palvelukeskus 91. Helsinki: Art-Print oy, 12–23. Saatavilla www-muodossa: <https://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/vapaaehtoisuus.pdf>. (Viitattu 20.03.2016)

Lyons, M., Wijkstrom, P. & Clary, G. 1998. Comparative studies of volunteering: What is being studied? Voluntary action, 1(1), 45–54.

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L. & Himberg, T. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Saatavilla www-muodossa: <http://www.jyu.fi/mehu>. (Viitattu 09.08.2016.)

Maahanmuuttovirasto. 2016a. Kiintiöpakolaiset. Saatavilla www-muodossa: http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset. (viitattu 22.01.2016)

Maahanmuuttovirasto. 2016b. Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015. Saatavilla www-muodossa: http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?9db4798d2023d388. (viitattu 22.01.2016)

Maahanmuuttovirasto. 2016d. Sanasto. Saatavilla www-muodossa: http://www.migri.fi/medialle/sanasto#M_fi. (viitattu 24.04.2016)

Maahanmuuttovirasto. 2016c. Turvapaikanhakijat 1.1.–31.12.2015. Saatavilla www-muodossa: http://www.migri.fi/download/64990_Tphakjat_2015.pdf?e5f9ae2f1c23d388. (viitattu 22.01.2016)

Makkonen, T. & Koskeniemi, E. 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa: T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 55–80.

Marjovuori, A. 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 9. Sosiaalipsykologia. Helsinki: Unigrafia.

Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa: T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus. 23–38.

Martikainen, T., Saukkonen P. & Säävälä, M. 2013. Suomi muuttuu, kun Suomeen muutetaan. Teoksessa: T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 13–15.

- Matthies, A-L. 1991. Valtion varjossa. Katsaus epävirallisen sektorin tutkimukseen. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Matthies, A-L. 1994. Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden tarkastelua. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund M. (toim.) 1996. Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino.
- MoniNet. 2016. Rovalan Setlementti ry. (www-sivu ei vielä julkaistu)
- Musick, M.A. & Wilson, J. 2003. Volunteering and depression: The role of psychological and social resources in different age groups. *Social Science & Medicine*, 56, 259–269.
- Mustonen, S. 2012. Maahanmuuttajien vapaaehtoistyöverkoston rakentaminen Kivenkooloon. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Otaniemi: Laurea-Ammattikorkeakoulu.
- Mutwarasibo, F. & Vogel, D. 2008. Stories and Reflections of Immigrant Activists in Europe. Teoksessa: D. Vogel (toim.) *Highly active Immigrants. A resource for European civil societies*. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 195–204.
- Niemelä, S. 2012. Aktiivisen kansalaisuuden perusaineksia. Näkemyksiä. Kansalaisareena. Saatavilla www-muodossa: http://www.kansalaisareena.fi/KY2012-1_NäkemyksiaNiemela.pdf. (Viitattu 04.05.2016)
- Nikander, P. 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun Analyysi*. Tampere: Vastapaino, 363–374.
- Nylund, M. 2000. Varieties of mutual support and voluntary action. A study of finnish selfhelp-groups and volunteers. The finnish federation for social welfare and health. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Nylund, M. 2008. Vapaaehtoisuuden arvot ja motiivit. Teoksessa: O. Hakkarainen & T. Kontinen (toim.) *Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja. Kehitysyhteistyön palvelukeskus 91*. Helsinki: Art-Print oy, 24–38. Saatavilla www- muodossa: <https://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/vapaaehtoisuus.pdf>. (Viitattu 20.03.2016)
- Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa: M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Ojanen, E. 2007. Kansalaistoiminta, vaikuttaminen ja sivistys. Teoksessa: A. Ilvonen (toim.) *Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta*. Opintatoiminnan keskusliitto ry. Vantaa: Dark Oy, 43–51.
- Ojanen, M. 2001. Auttajaksi oppiminen. Psykologia minuuden tulkkina. Teoksessa: A. Eskola & L. Kurki (toim.) *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus, 95–109.
- Pessi, A. B. & Oravasaari, T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Raha-automaattiyhdistys. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla

www-muodossa: <http://www.kansalaisareena.fi/RAraportti23.pdf>. (Viitattu 20.03.2016)

Pessi, A. B. & Oravasaari, T. 2011. Suomalaisen altruismin tyypit. Auttamisen kolme muotokuvaa. Teoksessa: A. B. Pessi & J. Saari (toim.) Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailuyhteiskunnassa. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja. A tutkimuksia 31, 75–77.

Petäjämaa, M. 2013. Lapin maahanmuuttostrategia 2017. Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Elinvoimaa alueelle 1/2013. Saatavissa [www-muodossa: http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87882/Elinvoimaa-alueelle-1-2013.pdf?sequence=1](http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87882/Elinvoimaa-alueelle-1-2013.pdf?sequence=1) (Viitattu 20.01.2016.)

Putnam, R.D. 2000. Bowling alone. The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster paperbacks.

Pyykkönen, M. 2003 Integraatio ja maahanmuuttajien yhdistystoiminta. Teoksessa: S. Hänninen, A. Kangas & M. Siisiäinen (toim.) Mitä yhdistykset välittävät? Tutkimuskohdeena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 89–120.

Rochester, C., Paine A. & Howlett S. 2010. Volunteering and society in the 21st century. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Rodriguez, A. 2003. Diversity as liberation II. Introducing a new understanding of diversity. New Jersey: Hampton press inc.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun Analyysi. Tampere: Vastapaino, 356–362.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun Analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa [www-muodossa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/). (Viitattu 09.08.2016.)

Saarelainen, T. 2016. Esipuhe. Teoksessa: T. Kopra. Toiminnan kohteesta osalliseksi. Esiselvitys järjestöjen roolista kuntalaisten osallisuuden vahvistamisessa. Kestävä kasvua ja työtä-ohjelma. Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020. Euroopan Unioni. Euroopan sosiaalirahasto.

Saari, J. & Pessi A.B. 2011. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Teoksessa: A.B. Pessi & J. Saari (toim.) Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A tutkimuksia 31. Tampere: Juvenes Print Oy, 15–42.

Salamon, L. M., Sokolowski, S.W., Haddock, M.A. & Tice, H.S. 2013. The state of global civil society and volunteering: Latest findings from the implementation of the UN Nonprofit Handbook. Working Paper No. 49. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

- Siisiäinen, M. 1996. Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. Teoksessa: A-L. Matthies, U. Kotakari & M. Nylund (toim.) Välttävät verkostot. Jyväskylä: Vastapaino, 33–48.
- Sorri, H. 1998. Vapaaehtoisuus ja elämäntietä. Palvelevan puhelimen päivystäjän näkökulma tehtävään ryhtymisestä. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B 78. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet. Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa: M. Nylund & A. B. Yeung. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 126–140.
- Summer, M. 2006. Qualitative Research. Teoksessa: V. Jupp (toim.) The Sage Dictionary of Social Research Methods. London: Sage Publications, 248–249.
- Sundeen, R. A., Garcia, C. & Raskoff, S. A. 2009. Ethnicity, Acculturation, and Volunteering to Organizations. A Comparison of African Americans, Asians, Hispanics, and White. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly 38, (6), 929–955.
- Suomen pakolaisapu 2016. Yleisimmin käytetyt termit. Saatavilla [www- muodossa: http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/](http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/). (viitattu 24.04.2016)
- Suomen perustuslaki. 1999/ 731. Finlex. Saatavilla [www-muodossa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731). (Viitattu 09.05.2016)
- Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa: A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, 34–50.
- Tahvainen, K. 2007. Kulttuuria talkootyöllä — Ilosaarirock. Teoksessa: A. Ilvonen (toim.) Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. Opintotoiminnan keskusliitto. Vantaa: Dark Oy, 16–40.
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Maahanmuuttajat. Saatavilla [www- muodossa: https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat](https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat). (viitattu 24.04.2016)
- Tilastokeskus. 2016. Maahanmuuttajien määrä. Saatavilla [www-muodossa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/](http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/). (viitattu 24.04.2016)
- Trochim, W. 2006. Interviews. Saatavilla [www-muodossa: http://www.socialresearch-methods.net/kb/interview.php](http://www.socialresearch-methods.net/kb/interview.php). (Viitattu 09.08.2016.)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Konserni. 27/2012. Edita Publishing Oy/Ab/Ltd. Saatavilla [www-muodossa: https://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf](https://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf). (viitattu 19.01.2016)
- Willig, C. 2014. Interpretation and Analysis. Teoksessa: U. Flick (toim.) The Sage Handbook of Qualitative Data Analysis. London: Sage, 136–152.

Vogel, D. 2008a. Becoming active in a new country. In search of favourable activation conditions. Teoksessa: D. Vogel (toim.) Highly active Immigrants. A resource for European civil societies. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 109–127.

Vogel, D. 2008b. Highly active immigrants in the civil society. An introduction. Teoksessa: D. Vogel (toim.) Highly active Immigrants. A resource for European civil societies. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 15–31.

Yeung, A. B. 1999. Valmiina vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa. Ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Helsinki: Hakapaino.

Yeung, A. B. 2004a. Individually together. Volunteering in late modernity: Social work in the Finnish church. Helsinki: The Finnish federation for social welfare and health.

Yeung, A.B. 2004b. Suomalainen vapaaehtoistoiminta kansainvälisessä kentässä. Järjestötoiminnan tietopalvelu. Vapaaehtoistoiminta. Kansalaisfoorumi. Saatavilla [www-muodossa: http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/suomalainen_vapaaehtoistoiminta_kansainvalisessa_kentassa](http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/suomalainen_vapaaehtoistoiminta_kansainvalisessa_kentassa). (viitattu 18.02.2016)

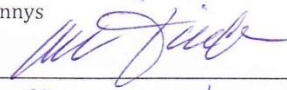
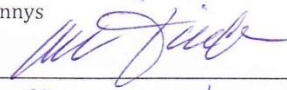
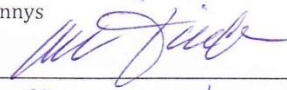
Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. Finlex. Saatavilla [www-muodossa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki). (Viitattu 09.05.2016)

Young, D.R. 2000. Alternative models of government nonprofit sector relations: Theoretical and international perspectives. Nonprofit and voluntary sector quarterly. Sage Publications, Inc, 29 (1), 149–172.

LIITE 1. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

TUTKIJA	Nimi Taru Viitanen	
	Osoite Vapaudentie 1-5 B 6, 96100 Rovaniemi	
	Puhelin 0407776249	Sähköposti taviitan@ulapland.fi
	Tutkimuslaitos, oppilaitos tai muu yhteisö Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta	
	Koulutusala Yleinen kasvatustiede	
TUTKIMUKSEN OH- JAAJA	Nimi Heli Ruokamo	Oppiarvo ja ammatti Kasvatustieteen tohtori
	Toimipaikka ja osoite Lapin yliopisto, Yliopistonkatu 8, 96300 Rovaniemi	
	Puhelin + 358 (0)405879090	Sähköposti heli.ruokamo@ulapland.fi
TUTKIMUS	Tutkinto, johon tutkimus sisältyy Kasvatustieteen maisteri, pro gradu- tutkielma	
	Tutkimuksen nimi Maahanmuuttajan kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta	
	Lyhyt yhteenveto tutkimussuunnitelmasta (Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset)	
	<p>Tutkimuksen tarkoitus on kuvata sitä, miten maahanmuuttajat määrittelevät vapaaehtoistoimintaa ja minkälaisia kokemuksia heillä on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta Suomessa. Tutkimuksen idea on syntynyt yhdessä MoniNetin työntekijöiden kanssa. Työntekijöitä kiinnostivat muun muassa ne tekijät, jotka vaikuttavat maahanmuuttajien motiiveihin osallistua vapaaehtoistoimintaan. Tämän lisäksi vapaaehtoisuuden määrittely on yksiselitteisesti mahdotonta sen moninaisen luonteen takia, koska siihen vaikuttavat muun muassa kulttuuriset tekijät. Siksi on mielenkiintoista tarkastella myös sitä, miten maahanmuuttajat käsittävät vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoisuuden.</p>	
	<p>Tutkimus on laadullinen ja fenomenologinen kyselytutkimus, koska se pyrkii kuvaamaan maahanmuuttajien omia kokemuksia ja käsityksiä heidän tekemästään vapaaehtoistoiminnasta. Tutkimuksen aineistona ovat Suomessa vapaaehtoisina toimivien maahanmuuttajien teemahaastattelut.</p>	
	<p>Tutkimukseni näkökulma on tärkeä, koska vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoisuutta ei ole Suomessa tutkittu riittävästi maahanmuuttajien näkökulmasta. Maahanmuuttajia on useimmiten Suomessa tutkittu vapaaehtoistoiminnan vastaanottajina, ei niinkään vapaaehtoisina. Aihe on myös ajankohtainen, koska maahanmuuton määrä kasvaa Suomessa vuosittain merkittävästi. Tämän lisäksi maahanmuutto on kansainvälinen ilmiö ja noussut yhteiseksi keskustelunaiheeksi maailman valtioiden välillä.</p>	
	<p>On mielenkiintoista kysyä, näkyykö maahanmuuttajien vapaaehtoistyön määrittelyssä ja vapaaehtoisuuteen liittyvissä tekijöissä eroja Suomessa tutkimusten mukaan esiintyviin tekijöihin. Tämän lisäksi voidaan tarkastella sitä miten maahanmuuttajien kokemukset voisivat olla osa suomalaisen vapaaehtoistyön kehittämistä. Yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta on myös mielenkiintoista tarkastella maahanmuuttajuuden ja vastaanottavan yhteiskunnan vuorovaikutuksen mahdollisia vaikuttimia vapaaehtoisuuteen ja sitä minkälainen rooli kansalaisyhteiskunnalla tässä kontekstissa voi olla. Vapaaehtoistoiminta on kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta tarpeellinen tekijä hyvän yhteiskunnan rakentamisessa. Vapaaehtoistoiminnan rooli on kasvanut merkittävästä esimerkiksi erilaisten palvelujen tarjoajana julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla.</p>	
	<p>Tämän lisäksi vapaaehtoistoiminnassa korostuu kansalaisaktiivisuuden yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset merkitykset. Esimerkiksi paikallisella ja alueellisella tasolla vapaaehtoistoiminta helpottaa paikallisten toimijoiden osallisuutta ja vapaaehtoistyön avulla muun muassa yhteiskunnan marginaaliryhmät saavat mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöönsä ja osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Näin vapaaehtoistoiminta voidaan nähdä väylänä aktiiviseen kansalaisuuteen myös maahanmuuttajien kannalta. Vapaaehtoistoiminnalla voi edistää esimerkiksi kulttuurista pääomaa, yksilöllistä ja kansallista identiteettiä, kulttuurista monimuotoisuutta sekä ymmärrystä ja oppimista kulttuurisesta moninaisuudesta. Lisäksi vapaaehtoisuus voi olla polku integraatioon ja avain yhteenkuuluvuuden parantamiseen yhteiskunnassa. Ennen kaikkea vapaaehtoistoiminta ajaa oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden, inklusion ja kansalaisuuden arvoja. Vapaaehtoisuus lisää myös ihmisten suvaitsevaisuutta ja auttaa näin vähentämään rasismia ja ennakkoluuloja.</p>	

	<p>Tutkimuskysymyksiäni ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Minkälaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta Suomessa? 2. Miten maahanmuuttajat määrittelevät vapaaehtoistoimintaa? <p>Tutkimustapa, -menetelmä ja kohderyhmä</p> <p>Tutkimus toteutetaan haastattelemalla vapaaehtoistoiminnassa mukana olevia maahanmuuttajia, joilla on kokemusta vapaaehtoisuudesta Suomessa. Haastattelut ovat puolistrukturoituja teema-haastatteluja ja ne nauhoitetaan luotettavan litteroinnin takaamiseksi. Haastatteluiden jälkeen aineisto litteroidaan ja luokitellaan siitä nousevien teemojen mukaisesti. Haastatteluaineisto tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua asianmukaisesti.</p> <p>Tutkimuksen aikataulu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimusluvan hakeminen toukokuu 2016. - Haastattelut kesäkuu 2016. - Aineiston litterointi kesäkuu 2016. - Aineiston analyysi ja johtopäätökset heinäkuu 2016. - Tutkimuksen loppuun saattaminen elokuu 2016. - Tutkimusraportti tiedekuntaneuvostoon 19.09.2016 			
<p>SITOUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET</p>	<p>Tutkimuksessa ei tuoda julkii haastateltavien, organisaatioiden ja toimintayksiköiden nimiä, eikä muita tietoja, joiden perusteella tutkimukseen osallistuneet voitaisiin tunnistaa. Tietoja ei käytetä tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus.</p> <p>Sitoudun käyttämään saamiani tietoja luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen teke-miseksi. Tutkimuksen valmistuttua tiedot ja tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.</p> <p>Tutkijana olen tietoinen lainsäädännön, erityisesti henkilötietolain henkilötietojen käsittelylle asettamista vaatimuksista sekä vastuustani tietojen lainmukaisesta käsittelystä.</p> <p>Kirjoitan tutkimuksesta pro gradu- tutkielman, joka julkaistaan yliopiston kokoelmissa. Luovutan valmiista tutkimusraportista kopion tutkimukseen osallistuvaan organisaatioon.</p> <table border="1" data-bbox="496 1144 1353 1256"> <tr> <td data-bbox="496 1144 975 1256"> <p>Paikka ja päivämäärä</p> <p>Rovaniemi 21.05.2016</p> </td><td data-bbox="975 1144 1353 1256"> <p>Tutkijan allekirjoitus</p> </td></tr> </table>		<p>Paikka ja päivämäärä</p> <p>Rovaniemi 21.05.2016</p>	<p>Tutkijan allekirjoitus</p>
<p>Paikka ja päivämäärä</p> <p>Rovaniemi 21.05.2016</p>	<p>Tutkijan allekirjoitus</p> 			
<p>PÄÄTÖS (Päättaja täyttää)</p>	<p>Tutkimuslupa myönnetään ☒ Tutkimuslupaa ei myönnetä ☐</p> <p>Perustelut</p> <p><i>Antee mainittu toiminnan kehittämistä</i></p> <table border="1" data-bbox="496 1435 1353 1541"> <tr> <td data-bbox="496 1435 975 1541"> <p>Paikka ja päivämäärä</p> <p><i>Rovaniemi 23.5.2016</i></p> </td><td data-bbox="975 1435 1353 1541"> <p>Päättäjän allekirjoitus ja nimensel-vennys</p> <p><i>Ossi Takkinen</i></p> </td></tr> </table>		<p>Paikka ja päivämäärä</p> <p><i>Rovaniemi 23.5.2016</i></p>	<p>Päättäjän allekirjoitus ja nimensel-vennys</p> <p><i>Ossi Takkinen</i></p>
<p>Paikka ja päivämäärä</p> <p><i>Rovaniemi 23.5.2016</i></p>	<p>Päättäjän allekirjoitus ja nimensel-vennys</p> <p><i>Ossi Takkinen</i></p>			

LIITE 2. Tiedote tutkimuksesta

Hei vapaaehtoinen,

Teen tutkimusta Rovalan MoniNetille vapaaehtoistoiminnasta. Haluaisin kuulla maahanmuuttajien näkemyksiä ja kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta ja vapaaehtoisena toimimisesta. Olen kiinnostunut esimerkiksi siitä,

- miten vapaaehtoistoimintaa määritellään,
- minkälaiset asiat kannustavat osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja
- minkälaiset asiat estävät vapaaehtoistoimintaan osallistumista.

Tutkimukseni on tärkeä lisä vapaaehtoistoiminnan kokonaiskuvan hahmottamiseksi Suomessa. Tästä syystä vapaaehtoisten maahanmuuttajien omat kokemukset ovat erityisen tärkeitä.

Teen haastatteluita MoniNetissä kesä- ja heinäkuun aikana ja olisi mahtavaa kuulla myös sinun tarinasi.

Jos kiinnostuit ja haluat tulla juttelemaan kanssani vapaaehtoistoiminnasta, ota minuun tai Moni-Nettiin yhteyttä.

Ainoa vaatimus on, että olet muuttanut Suomeen jostakin toisesta maasta, olet tehnyt vapaaehtoistyötä tai osallistut tälläkin hetkellä vapaaehtoistoimintaan.

Toivottavasti kuulen sinusta pian!

Terveisin: Taru Viitanen

Hi volunteer,

I am researching voluntary action with MoniNet. I would like to hear immigrants views and experiences of voluntary action and volunteering. I am interested to study for example:

- how immigrants define voluntary action,
- what kind of things encourage to participate in voluntary action and
- what kind of things might limit participation to voluntary action.

This research is important because it aims to understand voluntary action comprehensively in Finland. For that reason it is also important to hear immigrants point of views.

I would like to hear your story. If you are interested to talk about volunteering and voluntary action you can contact me or MoniNet. We can arrange an interview time. I am making interviews during June and July in MoniNet. The only demand is that you have moved to Finland from other country and you are doing voluntary action or you have previous experience of volunteering.

Hope to hear you soon!

LIITE 3. Teemahaastattelun runko

TAUSTATIEDOT

Ikä

Sukupuoli

Aiempi/ Aiemmat kotimaat

Suomessa asuttu aika

TEEMA 1: KOKEMUKSET VAPAAEHTOISTOIMINTAAN OSALLISTUMISESTA

- Minkälaisessa vapaaehtoistoiminnassa olet tai olet ollut mukana?
- Kuinka useasti osallistut vapaaehtoistoimintaan?
- Miten ja missä olet aloittanut vapaaehtoistoiminnan Suomessa?
- Mikä tai mitkä tekijät saivat sinut lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan Suomessa?
- Jos olet aikaisemmin osallistunut vapaaehtoistoimintaan toisessa maassa, millaiset tekijät silloin saivat sinut lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaisia kokemuksia sinulla on muualla tehdystä vapaaehtoistoiminnasta?
- Miksi sinä osallistut vapaaehtoistoimintaan?
- Mikä saa sinut jatkamaan vapaaehtoistoiminnassa?
- Oletko kokenut jonkin asian rajoittavan osallistumistasi vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaiset asiat estävät sinun mielestäsi maahanmuuttajaa osallistumasta vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaiset asiat kannustavat ja tukevat sinua osallistumaan vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaiset asiat voisivat sinun mielestäsi kannustaa maahanmuuttajia osallistumaan vapaaehtoistoimintaan?
- Miten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on vaikuttanut sinuun tai sinun elämääsi?
- Koetko tekemäsi vapaaehtoistoiminnan vaikuttavan muihin ihmisiin tai yhteiskuntaan? Miten?
- Koetko tekemäsi vapaaehtoistoiminnan tärkeäksi? Miksi?

TEEMA 2: VAPAAEHTOISTOIMINNAN KÄSITTÄMINEN

- Mitä vapaaehtoistoiminta sinun mielestäsi tarkoittaa?
- Ketkä osallistuvat vapaaehtoistoimintaan?
- Kuka tekee vapaaehtoistyötä?
- Missä vapaaehtoistoimintaa tehdään?
- Miten vapaaehtoistoimintaan voi osallistua?
- Minkälaisia asioita vapaaehtoisuustoiminnassa voidaan tehdä?

- Miksi vapaaehtoistyötä tehdään?
- Minkälaiset syyt saavat ihmiset osallistumaan vapaaehtoismintaan?
- Miksi vapaaehtoisminta on tärkeää?
- Minkälaisia haasteita vapaaehtoisminta kohtaa?
- Eroaako vapaaehtoisminta Suomessa mielestäsi jollakin tavalla omassa kulttuurissasi tehtävästä vapaaehtoisminnasta?
- Minkälaisiin asioihin olet kiinnittänyt huomiota suomalaisessa vapaaehtoisminnassa?
- Jos olet osallistunut vapaaehtoismintaan useamman kerran ja useammissa paikoissa, oletko huomannut vapaaehtoismintojen välillä jonkinlaisia eroja tai yhtäläisyyksiä? Millaisia?
- Miten kehittäisit vapaaehtoismintaa?

LIITE 4. Analyysikysymykset

Maahanmuuttajan käsitys vapaaehtoistoiminnasta

- Mitä vapaaehtoistoiminta maahanmuuttajan mielestä on?
- Mitä vapaaehtoistoiminta ei ole maahanmuuttajan mielestä?
- Miten maahanmuuttaja kuvailee vapaaehtoistoimintaa?
- Missä vapaaehtoistoimintaa maahanmuuttajan mielestä voidaan tehdä?
- Kuka on maahanmuuttajan mielestä vapaaehtoinen?
- Miten vapaaehtoistoimintaan voi maahanmuuttajan mielestä osallistua?
- Minkälaisia asioita maahanmuuttajan mielestä vapaaehtoistoiminnassa tehdään?
- Miksi vapaaehtoistoimintaa tehdään maahanmuuttajan mielestä?
- Miksi ihmiset tekevät maahanmuuttajan mielestä vapaaehtoistyötä?
- Miksi vapaaehtoistoiminta on tärkeää?
- Miksi vapaaehtoistoiminta ei ole tärkeää?
- Mitä hyviä asioita maahanmuuttaja kertoo vapaaehtoistoiminnassa olevan?
- Mitä haasteellisia asioita vapaaehtoistoimintaan voi maahanmuuttajan mielestä liittyä?
- Miten maahanmuuttaja kuvailee vapaaehtoistoimintaa omassa kulttuurissaan?
- Minkälaisiin asioihin maahanmuuttaja on kiinnittänyt huomiota suomalaisessa vapaaehtoistoiminnassa?
- Miten maahanmuuttaja kehittäisi vapaaehtoistoimintaa?

Maahanmuuttajan kokemuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta

- Minkälaisessa vapaaehtoistoiminnassa maahanmuuttaja on tai on ollut mukana?
- Missä maahanmuuttaja tekee tai on tehnyt vapaaehtoistyötä?
- Kuinka paljon aikaa maahanmuuttaja on käyttänyt vapaaehtoistoimintaan?
- Miten maahanmuuttaja aloitti vapaaehtoistoiminnan?
- Missä vapaaehtoistoiminta alkoi?
- Miksi maahanmuuttaja aloitti vapaaehtoistoiminnan?
- Miksi maahanmuuttaja osallistuu vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaiset syyt saavat maahanmuuttajan jatkamaan vapaaehtoistoiminnassa?
- Minkälaiset syyt saavat maahanmuuttajan lopettamaan vapaaehtoistoiminnassa?
- Minkälaiset asiat kannustavat maahanmuuttajaa osallistumaan vapaaehtoistoimintaan?
- Minkälaiset asiat voivat rajoittaa maahanmuuttajan osallistumista vapaaehtoistoimintaan?
- Miten maahanmuuttajat kuvailevat asioita, jotka kannustavat maahanmuuttajia osallistumaan vapaaehtoistoimintaan Suomessa?
- Miten maahanmuuttajat kuvailevat asioita, jotka eivät kannusta maahanmuuttajia osallistumaan vapaaehtoistoimintaan Suomessa?
- Miten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on vaikuttanut maahanmuuttajaan tai hänen elämäänsä?
- Miten maahanmuuttaja kuvailee tekemänsä vapaaehtoistoiminnan merkitystä muille ihmisille?
- Miten maahanmuuttaja kuvailee tekemänsä vapaaehtoistoiminnan merkitystä yhteiskunnalle?

LIITE 5. Aineiston luokittelu

Maahanmuuttajien kokemuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta

- Vapaaehtoistoiminnan aloittaminen
  - Ennen Suomeen saapumista aloitettu vapaaehtoistoiminta
  - Suomessa aloitettu vapaaehtoistoiminta
- Vapaaehtoistoiminnan muodot
  - Kotoutumiseen, monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajien tukemiseen liittyvät toimintamuodot
  - Järjestö- tai yhdistystoimintaan osallistuminen
  - Muu auttamistoiminta
- Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiivit
  - Halu auttaa
  - Kokemus maahanmuuttajana
  - Osa omaa kotoutumista
  - Osa itseä
  - Halu vaikuttaa
  - Omat arvot
- Oman osallistumisen haasteet ja esteet
  - Tiedonpuute ja käsitykset vapaaehtoistoinnasta
  - Kulttuuri
  - Sosiaaliset haasteet
  - Turhautuminen
  - Aika
- Oma osallistumista tukevat tekijät
  - Oma persoona
  - Osallistumisen omaehtoisuus
  - Itselle tärkeän asian puolesta toimiminen
  - Sosiaaliset kannustimet
  - Palkinnot
  - Ajanhallinta
- Oman vapaaehtoistoiminnan merkitys
  - Itselle
  - Toisille
  - Yhteisöille ja yhteiskunnalle
- Omiin kokemuksiin perustuvia ajatuksia maahanmuuttajien vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta
  - Osallistumisen hyödyt
  - Osallistumisen haasteet
  - Osallistumista tukevat tekijät

Maahanmuuttajien käsityksiä vapaaehtoistoinnasta

- Mitä vapaaehtoistoiminta on?
  - Toisten ihmisten auttamista
  - Konsepti
- Vapaaehtoistyö vs. vapaaehtoisuustoiminta
- Vapaaehtoistoiminnan järjestäminen
- Vapaaehtoistoiminnan muodot
- Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen
- Vapaaehtoistoiminnan luonne
- Miksi vapaaehtoistoimintaa tehdään?
  - Vapaaehtoistoiminnan tarve
  - Osallistumisen tärkeys
- Keitä vapaaehtoiset ovat?
- Vapaaehtoistoiminnan yleiset haasteet
  - Tiedonpuute
  - Resurssien puute
  - Kulttuuriset haasteet
  - Vapaaehtoistoiminnan hyväksikäyttö
- Vapaaehtoistoiminnan eroja ja samankaltaisuuksia eri kulttuureissa
  - Samaa
  - Erilaista